

T.C.
ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANA BİLİM DALI

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN EVLİLİK VE AİLE
KURUMUNA YAKLAŞIMLARI (ONDOKUZ MAYIS
ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ)

Yüksek Lisans Tezi

Türkan BAĞIRZADE

Danışman
Prof. Dr. Selim EREN

SAMSUN
2022

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANI

Hazırladığım Yüksek Lisans tezinin bütün aşamalarında bilimsel etiğe ve akademik kurallara riayet ettiğimi, çalışmada doğrudan veya dolaylı olarak kullandığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin Kaynaklar'da gösterilenlerden oluştuğunu, her unsurun enstitü yazım kılavuzuna uygun yazıldığını ve TÜBİTAK Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu Yönetmeliği'nin 3. bölüm 9. maddesinde belirtilen durumlara aykırı davranılmadığımı taahhüt ve beyan ederim.

Etik Kurul Gerekli mi?

Evet

Hayır

İmza
15/12/2022
Türkan BAĞIRZADE

TEZ ÇALIŞMASI ÖZGÜNLÜK RAPORU BEYAN

Tez Başlığı: ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN EVLİLİK VE AİLE KURUMUNA YAKLAŞIMLARI (ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ)

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışması için şahsım tarafından 15/12/2022 tarihinde intihal tespit programından alınmış olan özgünlük raporu sonucunda;

Benzerlik oranı : % 24

Tek kaynak oranı : % 3 çıkmıştır.

İmza
15/12/2022
Prof. Dr.Selim EREN

ÖZET

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN EVLİLİK VE AİLE KURUMUNA YAKLAŞIMLARI (ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ)

Türkan BAĞIRZADE
Ondokuz Mayıs Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Sosyoloji Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans, Aralık/2022
Danışman: Prof. Dr. Selim EREN

Toplumların hızla değişip dönüştüğü günümüzde aile bütün bu dönüşümlerin merkezinde yer almaktadır. Başta ailenin tanımı olmak üzere, yapısı, işlevleri, aşk, cinsellik, aile ve akrabalık ilişkileri, eş seçme gibi süreçler toplumsal değişimlere paralel olarak dönüşüme uğramaktadır. Artık günümüz toplumlarında birlikte yaşama gibi evliliğe alternatif birliktelikler ortaya çıkabildiği gibi bazı toplumlarda Gey/Lezbiyen birliktelikleri de kabul görmektedir. Aile ve evlilik kurumunun devamlılığını sağlamak için bugün geçirdiği değişimleri, kurumu devam ettirecek kesim olan gençlerin görüş ve düşüncelerini bilmek önemli bir husustur.

Bu çalışma Ondokuz Mayıs Üniversitesi'nde son sınıfta öğrenim gören gençlerin aile ve evlilik kurumu üzerinde görüş ve düşüncelerini konu edinmektedir. Araştırmaya katılım sağlayan öğrencilerin kadın-erkek oranlarının eşit veya yakın olabilmelerine dikkat edilmiştir. Çalışmada nicel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Bu amaç doğrultusunda üniversitede öğrenim gören son sınıf öğrencilerinden 691 kişiye anket çalışması uygulanmıştır. Bir takım sosyo-demografik sorularla birlikte araştırmaya katılım sağlayan birey ve aileleri hakkında bilgilere ulaşılmıştır. Çalışmaya katılan öğrencilerin %48,2 kadın öğrenciler, %51,8 erkek öğrenciler oluşturmaktadır. Gençlere, evlilik ve aile kurumu hakkında bir takım sorular sorulmuş ve elde edilen verilerin çoğunluğunda istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olduğu tespit edilmiştir ($P<0,05$). Farklılık tespit edilen sorular cinsiyet, yerleşim yeri, fakülteler, ikamet yeri, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu, ebeveyn medeni durumu üzerinden ikili karşılaştırmalar yapılarak test edilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre katılımcıların aile ile ilgili görüşleri; cinsiyetlerine, fakültelerine, ikamet yerlerine, anne eğitim seviyesine, ebeveynlerin medeni durumuna göre farklılaşmaktadır. Katılımcıların modernleşme ile ilgili görüşleri ise; fakültelerine, ikamet yerlerine, anne eğitim seviyesine, baba eğitim seviyesine, ebeveynlerin medeni durumuna göre farklılaşmaktadır. Araştırma sonucu katılımcıların aile ile ilgili görüşleri ile modernleşme ile ilgili görüşleri arasında anlamlı düzeyde, pozitif yönlü ve orta derecede bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ($r=0.330$, $p<0.05$). Katılımcıların aile ile ilgili görüşleri baba eğitim seviyesine göre farklılaşmaktadır, katılımcıların modernleşme ile ilgili görüşleri cinsiyete göre farklılaşmaktadır hipotezlerimiz ise reddedilmiştir ($p>0,05$). Araştırma sonucu üniversite son sınıf öğrencilerinin evlilik ve aile kurumu hakkındaki görüş ve düşüncelerinin tespiti açısından da önem arz etmektedir.

Anahtar Sözcükler: Aile, Evlilik, Gençlik, Modernleşme

ABSTRACT

UNIVERSITY STUDENTS' APPROACHES TO MARRIAGE AND FAMILY INSTITUTION (SAMPLE OF ONDOKUZ MAYIS UNIVERSITY)

Türkan BAĞIRZADE
Ondokuz Mayıs University
Institute of Graduate Studies
Department of Sociology
Master, December/2022
Supervisor: Prof. Dr. Selim EREN

Nowadays, when societies are rapidly changing and transforming, the family is at the center of all these transformations. Even the definition of ‘family’; its structure, function, attitudes to love and sexuality, familial and kinship relations, as well as processes such as choosing a spouse are transforming in parallel with social changes. In today's societies, alternative partnerships such as living together can emerge, and in some societies, Gay/Lesbian partnerships are also accepted. To ensure the continuity of the institutions of family and marriage, it is important to know the changes they have undergone and the views and thoughts of young people who will continue these institutions.

This study deals with the opinions and thoughts of the young people studying at Ondokuz Mayıs University on the institution of family and marriage. Attention was paid in ensuring that the female-male ratios of the students participating in the research were equal or close. Quantitative research was used in this study. For this purpose, a questionnaire study was applied to 691 people among the senior students studying at the university. Along with some socio-demographic questions, information about the individuals and their families who participated in the research was obtained. Of the students participating in the study, 48.2% are female students and 51.8% are male students. Young people were asked several questions about marriage and family institutions, and it was determined that there was a statistically significant difference in the majority of the data obtained ($P < 0.05$). Differences emerged that were tested by making comparisons between gender, place of residence, faculties, mother's education level, father's education level, and parental marital status. According to the results obtained, the opinions of the participants about the family differed according to their; gender, faculties, place of residence, mother's education level, and marital status of the parents. The opinions of the participants about modernization differs according to faculties, place of residence, mother's education level, father's education level, and parent's marital status. As a result of the research, it was determined that there was a significant, positive and moderate relationship between the participants' views on family and their views on modernization ($r = 0.330$, $p < 0.05$). The hypothesis that the opinions of the participants about the family differ significantly according to the education level of the father and similarly that the opinions of the participants about modernization differ greatly according to gender were rejected ($p > 0.05$). The result of the research is important in terms of determining the opinions and thoughts of senior university students about marriage and family institutions.

Keywords: Family, Marriage, Youth, Modernization

ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR

Lisans, yüksek lisans ve tez süreci boyunca akademik yardımlarından ve çalışmama sağladığı desteğinden dolayı kıymetli hocam ve danışmanım Prof. Dr. Selim EREN'e teşekkür ederim. Tezimin gelişmesinde katkıları olan jüri üyeleri; Doç. Dr. İlyas SUCU ve Doç. Dr. Özgür KIRAN hocalarıma da teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca eğitim hayatım boyunca maddi manevi desteklerinden dolayı çok sevdiğim aileme de teşekkürlerimi borç bilirim. Araştırmama katılım gösteren öğrencilere, bana her koşulda destek olan arkadaşlarıma ve bu süreç boyu emeği geçen herkese tüm samimiyetimle teşekkürlerimi sunarım. Hepiniz iyi ki varsınız. Son olarak bu çalışmamı canım annem İntizar Bağirova'ya, ablam Fidan Bağirova'ya ve yanımda olmasa da kalbimde olan sevgili babam Ruslan Bağirov'a armağan ediyorum. Sizi çok seviyorum...

Türkan BAĞIRZADE

İÇİNDEKİLER

TEZ KABUL VE ONAYI.....	Error! Bookmark not defined.
BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANI	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT	v
ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	ix
TABLolar DİZİNİ	x
1. GİRİŞ	1
2. ARAŞTIRMANIN KAPSAMI VE METODOLOJİSİ.....	4
2.1. Araştırmanın Konusu	4
2.2. Araştırmanın Amacı	4
2.2.1. Araştırmanın Temel Hipotezleri	5
2.3. Araştırmanın Önemi	6
2.4. Araştırmanın Sınırlılıkları	7
2.5. Araştırmanın Varsayımları.....	7
2.6. Evren ve Örneklem.....	7
2.7. Veri Toplama Araçları.....	8
2.7.1. Üniversite Öğrencilerinin Evlilik ve Aileye Bakışı Anketi.....	8
3. AİLE KURUMUNUN KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVESİ	9
3.1. Aile Kavramı ve İşlevleri.....	13
3.2. Aile Türleri ve Tasniflerin Sosyokültürel Dayanakları.....	17
3.2.1. Geleneksel Geniş Aile.....	17
3.2.2. Çekirdek Aile	19
3.2.3. Modern Aile	21
3.3. Ailenin Tarihi	22
3.4. Evlilik ve Ailede Meydana Gelen Değişimler	26
3.4.1. Küresel Değişimler ve Aileye Yansımaları.....	26
3.4.2. Türk Toplumunda Aile ve Değişim	30
3.5. Aile, Çocuk ve Gençlik.....	33
3.5.1. Üniversite Gençliği.....	38
4. EVLİLİĞE İLİŞKİN TEMEL KAVRAMLAR VE KURAMLAR	39
4.1. Uzun Süreli Bir Yaşam Deneyimi Olarak Evlilik Kavramı	39
4.2. Evlilik Biçimleri	41
4.3. Evlilik Süreci.....	43
4.3.1. Evliliğe Hazırlık Dönemi Kültürel Yaklaşım ve Uygulamalar	44
4.3.2. Eş Seçimi.....	47
4.3.3.1. Eş Seçiminde Tarafların Kriterleri	48
4.4. Eş Seçimini yönlendiren Etkenler	53
4.4.1. Kültür	53
4.4.2. Aile	54
4.5. Evliliğe Yüklenen Anlamlar ve Beklentiler	55
4.6. Evlilikte ve Aile Kurumunda Meydana Gelen Değişimler	56
4.6.1. Evliliğin Sona Ermesi: Boşanma ve Boşanma Süreci Ya Da Sonrasında Ortaya Çıkan Bireysel ve Toplumsal Sonuçlar	58
5. BULGULAR VE DEĞERLENDİRME	64
5.1. Verilerin Analizi.....	65
5.2. Birey ve Ailesinin Sosyo Demografik Özellikleri.....	68
5.3. Aile ile İlgili Karşılaştırılmaya Ait Dağılım	71
5.4. Modernleşme ile İlgili Karşılaştırılmaya Ait Dağılım	84
5.5. Tanımlayıcı İstatistikler	95
6. SONUÇ VE ÖNERİLER	98
KAYNAKÇA.....	101

EKLER.....	107
Anket Formu	107
Etik Kurul Kararı	111
ÖZ GEÇMİŞ	112

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

AKT	: Aktaran
F	: Frekans
IQR	: Çeyrekler Arası Açıklık
M	: Medyan
Max	: Maksimum
Min	: Minimum
P	: Olasılık Değeri
S	: Sayı
SS	: Standart Sapma
SEKAM	: Sosyal, Ekonomik ve Kültürel Araştırmalar Merkezi
SPSS	: Statistical Package for the Social Sciences
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
Vb.	: Ve benzeri
Vs.	: Vesaire
\bar{X}	: Ortalama

TABLolar DİZİNİ

Tablo 4.1 Boşanmaya İlişkin İstatistikî Veriler	59
Tablo 4.2 Cinsiyete Göre Boşanma Nedenleri	60
Tablo 5.2.1 Bireyin ve Ailesinin Özellikleri	68
Tablo 5.3.1 Katılımcıların Aile İle Görüşlerinin Cinsiyete Göre Karşılaştırılmasına Ait Dağılım.....	71
Tablo 5.3.1.1 Katılımcıların Aile İle İlgili Görüşlerine Ait Alt Boyut Puanlarının Cinsiyete Göre Karşılaştırılması.....	71
Tablo 5.3.2 Katılımcıların Aile İle İlgili Görüşlerinin Fakültelere Göre Karşılaştırılmasına Ait Dağılım.....	72
Tablo 5.3.2.1 Katılımcıların Aile İle Görüşlerine Ait Alt Boyut Puanlarının Fakültelere Göre Karşılaştırılması	73
Tablo 5.3.3 Katılımcıların Aile İle İlgili Görüşlerinin İkamet Yerlerine Göre Karşılaştırılmasına Ait Dağılım	76
Tablo 5.3.1 Katılımcıların Aile İle Görüşlerine Ait Alt Boyut Puanlarının İkamet Yerlerine Göre Karşılaştırılması.....	76
Tablo 5.3.4 Katılımcıların Aile İle İlgili Görüşlerinin Anne Eğitim Durumuna Göre Karşılaştırılmasına Ait Dağılım	78
Tablo 5.3.4.1 Katılımcıların Aile İle Görüşlerine Ait Alt Boyut Puanlarının Anne Eğitim Durumuna Göre Karşılaştırılması	78
Tablo 5.3.5 Katılımcıların Aile İle İlgili Görüşlerinin Baba Eğitim Durumuna Göre Karşılaştırılmasına Ait Dağılım	81
Tablo 5.3.6 Katılımcıların Aile İle İlgili Görüşlerinin Ebeveynlerin Medeni Durumuna Göre Karşılaştırılmasına Ait Dağılım	81
Tablo 5.3.6.1 Katılımcıların Aile İle Görüşlerine Ait Alt Boyut Puanlarının Ebeveynlerin Medeni Durumuna Göre Karşılaştırılması.....	82
Tablo 5.4.1 Katılımcıların Modernleşme İle Görüşlerinin Cinsiyet Göre Karşılaştırılmasına Ait Dağılım	84
Tablo 5.4.2 Katılımcıların Modernleşme İle İlgili Görüşlerinin Fakültelere Göre Karşılaştırılmasına Ait Dağılım	85
Tablo 5.4.2.1 Katılımcıların Modernleşme İle Görüşlerine Ait Alt Boyut Puanlarının Fakültelere Göre Karşılaştırılması	85
Tablo 5.4.3 Katılımcıların Modernleşme İle İlgili Görüşlerinin İkamet Yerlerine Göre Karşılaştırılmasına Ait Dağılım	87
Tablo 5.4.3.1 Katılımcıların Modernleşme İle Görüşlerine Ait Alt Boyut Puanlarının İkamet Yerlerine Göre Karşılaştırılması	88
Tablo 5.4.4 Katılımcıların Modernleşme İle İlgili Görüşlerinin Anne Eğitim Durumuna Göre Karşılaştırılmasına Ait Dağılım	89
Tablo 5.4.4.1 Katılımcıların Modernleşme İle Görüşlerine Ait Alt Boyut Puanlarının Anne Eğitim Durumuna Göre Karşılaştırılması.....	90
Tablo 5.4.5 Katılımcıların Modernleşme İle İlgili Görüşlerinin Baba Eğitim Durumuna Göre Karşılaştırılmasına Ait Dağılım	91

Tablo 5.4.5.1 Katılımcıların Modernleşme İle Görüşlerine Ait Alt Boyut Puanlarının Baba Eğitim Durumuna Göre Karşılaştırılması.....	92
Tablo 5.4.6 Katılımcıların Modernleşme İle İlgili Görüşlerinin Ebeveynlerin Medeni Durumuna Göre Karşılaştırılmasına Ait Dağılım	93
Tablo 5.4.6.1 Katılımcıların Modernleşme İle Görüşlerine Ait Alt Boyut Puanlarının Ebeveynlerin Medeni Durumuna Göre Karşılaştırılması	94
Tablo 5.5.1 Katılımcıların Aile Ve Modernleşme İle Görüşlerine Ait Toplam Puanlarının Tanımlayıcı İstatistikleri.....	95
Tablo 5.5.1.1 Katılımcıların Aile İle Görüşlerine Ait Alt Boyut Puanlarının Tanımlayıcı İstatistikleri	96
Tablo 5.5.1.2 Katılımcıların Modernleşme İle Görüşlerine Ait Alt Boyut Puanlarının Tanımlayıcı İstatistikleri.....	96
Tablo 5.5.1.3 Katılımcıların Aile İle Görüşleri Ve Modernleşme İle Görüşlerinin Toplam Puanları Arasındaki İlişkiye Ait Dağılım	97

1. GİRİŞ

Toplumsal alanı anlamak ve açıklamak için üç temel unsur; birey, toplum ve aile akla gelir. Bu üç unsur özünde iç içe geçmiş bir biçimde bulunan birbirlerinden ayrılmaz ve soyutlanmaz bir bütünün parçalarıdır. Toplumsal olay ve olgular çözümlenirken aile unsuruna öncelik verilmektedir. Çünkü bireye öncelik verildiği düşünülürse toplumsal olanı anlamanın her zaman mümkün olmadığı anlaşılır. Birey tek başına toplumsal olanı oluşturamaz. Bunun nedeni ise, toplumsal niteliğin ortaya çıkması için en az iki bireyin bir araya gelmesi, yani eylem, karşı eylem ve etkileşimin gerçekleşmesine bağlıdır. Toplumdan başlanıldığı durumda ise, toplumsal alanın başlangıç çizgisinin nereden başladığını ve nerede bittiğini kestirmek kolay olmayacaktır. Bu durumlarda ise geriye tek unsur, aile kalır.

Tarihin başlangıcından günümüze dek ve yeryüzünde insanların birlikte yaşadığı her yerde toplumsal bir birim olan aileyle karşılaşmıştır. Hem ilkel topluluklarda hem postmodern toplumlarda aile toplumsal yapının temel unsurunu oluşturur. Aile kurumunu anlamak ve açıklamak için ailenin tarihinden başlamak gerekmektedir. Tarih öncesi dönemlerde genellikle anaerkil bir aile yapısının hüküm sürdüğü savunulmaktadır. Bu anlayış çevresinde anaerkil dönemde cinsiyete dayalı bir iş bölümü ortaya çıkmıştır; kadın toplayıcılık, erkek de avcılık yapıyordu. Sonraki evrelerde ataerkil aile yapıları oluşmaya ve baş göstermeye başladı. Tarih boyunca sürekli değişerek gelen, yeryüzünün çeşitli bölgelerinde hem biçim hem de yapı olarak farklılıklar gösteren ailenin tanımını yapmak da oldukça zorlu bir hal almıştır. Çünkü aile, ne maddenin en küçük parçası olan atoma ne de canlıları oluşturan en küçük unsur denilen hücreye benzemektedir.

Toplumun yapısının çekirdeğini oluşturan aile, bireyleri ile birlikte o toplumun korunması, güçlendirilmesi ve refahının arttırılmasında önemli bir yere sahiptir. Dolayısıyla toplumsal ve bireysel boyutta her an karşılaştığımız aile kurumunu etkileyen etkenleri, ailenin geçmişini, tarihini, bu bağlamda eski toplumsal dönemlerden günümüze kadarki aşamada geçirdiği evrimleri, değişim ve dönüşümleri bilmek oldukça önemli bir husustur. Çünkü bu unsurların ailenin toplumsal yapısını, bugünkü ve gelecekteki boyutunu önemli oranda etkilediği düşünülmektedir. Ve bu nedenden dolayı da dikkat ve özenle ele alınması, acilen çözümlerin üretilmesi gereken bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bir ailenin oluşumunda en büyük etkenin evlenme olduğu bilinmektedir (Adak, 2018). Her toplumda kimin kiminle evleneceği

belirli normlara bağlanmıştır. Tarih öncesi dönemlerden günümüze dek evlenme yasaklarıyla karşılaşmıştır. Bugüne dek etnolog ve antropologların yaptıkları araştırmalarda evlenme yasağının olmadığı hiçbir insan topluluğuna rastlanılmamıştır (Sayın, 2020). Günümüzde aile ve evlilik kurumuyla ilgili literatürde çeşitli araştırmaların yapıldığı görülmektedir. Gençlik ve aile kurumu üzerinden bakıldığında literatürde farklı tür çalışmaların varlığından bahsedilebilir. Bu araştırmada ise gençlerin aile ve evlilik kurumuna yaklaşımları, tutum ve düşünceleri üniversite son sınıf öğrencileri bağlamında analiz edilecektir. Gençlerin örneklem grubu olarak seçilmesinde kültürümüzü, örf ve adetlerimizi nesilden nesle aktaracak, aile ve evlilik kurumunu devam ettirecek önemli kesim olması etkili olmuştur.

Araştırmayı oluşturan temel amaç, üniversite son sınıf öğrencilerin evlilik ve aile kurumu hakkındaki görüşlerini belirlemektir. Ayrıca gençlerin modernleşme hakkında görüşlerinin de belirlenmesi ve daha sonra aile ile görüşlerle modernleşme ile görüşler arasında ilişki olup olmadığını tespit etmek amaçlanmıştır. Bu amaçlara ulaşmak için nicel araştırma yöntemi seçilmiş ve araştırma Ondokuz Mayıs Üniversitesi son sınıf öğrencileri üzerinde gerçekleştirilmiştir.

Genel haliyle araştırma altı temel bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm, araştırmanın girişini oluşturmaktadır. İkinci bölümde araştırmanın konusu, amacı, temel hipotezleri, önemi, sınırlılıkları, varsayımları, evren ve örneklem grubu, veri toplama araçları, üniversite son sınıf öğrencilerinin evlilik ve aile kurumuna yaklaşımları anketi hakkında detaylı bir şekilde bilgiler verilmiştir.

Araştırmanın üçüncü bölümünde, aile kurumu incelenmiş ve bu bağlamda ailenin tarihi ele alınmıştır. Ayrıca bu bölüm altında aile kurumunun işlevlerinde, yapısında, genel olarak aile ve evlilik kurumunda meydana gelen değişimler, bu değişimin önemli türü olan küresel değişimler ve aileye yansımaları, Türk toplumunda aile ve son olarak aile, çocuk ve gençlik kavramları teorik bir şekilde açıklanmıştır.

Dördüncü bölümde, ailenin oluşumu için temel öge sayılan evlilik kavramı açıklanmıştır. Bunun dışında bu bölümde evliliğe ilişkin sınıflandırmalar da yer almaktadır.

Araştırmamızın beşinci bölümünde, ankete katılım sağlayan kişilerin ve ailelerinin sosyo demografik özellikleri, katılımcılardan elde edilen verilerin değerlendirilmesi yer almaktadır.

Altıncı bölüm ise sonuç ve öneriler kısmı olarak belirlenmiştir. Burada Ondokuz Mayıs Üniversitesi son sınıf öğrencilerinin aile ve evlilik kurumu hakkındaki görüşleri elde edilen veriler doğrultusunda yorumlanarak hipotezler ve bulgular yeniden incelenmiş daha sonra ise sosyolojik bir bakış açısıyla çalışmanın tartışma ve sonuç bölümü yazılmıştır.

2. ARAŞTIRMANIN KAPSAMI VE METODOLOJİSİ

Alan araştırması ile birlikte bu bölümde çalışmanın somutlaştırılması amaçlanmıştır. Bu kısımda; araştırmanın konusu, amacı, önemi, evren ve örnekleme, varsayımları, sınırlılıkları, veri toplama araçları buna bağlı olarak verilerin toplanması alt başlığı, sonrasında ise verilerin analiz kısmında kullanılacak olan istatistiksel teknikler ve araştırmayı oluşturan hipotezler üzerinde durulacaktır.

2.1. Araştırmanın Konusu

Bu araştırma üniversite son sınıf öğrencilerinin aile ve evlilik kurumuna karşı yaklaşımlarını ele almayı hedeflemiştir. Özellikle evlilik kavramının en başındaki süreç olan eş seçimi, eş seçimini yönlendiren etkenler, çiftlerin beklenti ve istekleri, konu edilmiştir. Konuyla ilgili bilgiler çerçevesinde aile, aile türleri, evlilik, evlilik biçimlerine değinilmiştir. Üniversite son sınıf öğrencilerinin, ailenin oluşturulmasının temel süreci olan evlilik ve aile hayatına karşı bakış açıları belirlenmeye ve açıklanmaya çalışılmıştır. Evliliğin en temel ve ilk kuralı olan eş seçiminde, bireylerin bu seçimi hangi kriterler doğrultusunda yaptığı, beklentilerinin neler olduğu, bu beklentilerin eş seçimi tercihlerine nasıl yön verdiği, aile ve çevrenin seçim esnasında etkisi üzerinde durulmuştur. Gençlerin üniversite son sınıf döneminde ilk zamanlara göre eşte aradıkları özelliklerinin ve beklenen kriterlerinin zamanla daha da belirginleştiği düşünülmektedir. Bu belirginleşmede evlilik ve aile kurumuna karşı bakışın nasıl şekillendiği ve bu süreçte nelerin etkili olduğunun tespitine çalışılmıştır.

2.2. Araştırmanın Amacı

Bu çalışma, Samsun Ondokuz Mayıs Üniversitesi'nde okuyan son sınıf öğrencilerin aile kurumu ve evliliğe karşı tutum ve düşüncelerinin araştırılmasını ve açıklanmasını amaçlamaktadır. Genel olarak son sınıf, gençlerin yetişkinliğe geçiş aşaması ile toplumsal yaşamla bütünleşmesinin birleştiği bir noktadır. Bu nedenle, gençlerin kendi hayatlarına dair bakış açısı, bizim aile ve evlilik kurumu hakkındaki bilgiyi çeşitlendirmemize önemli bir katkı sağlayacaktır. Araştırmada üniversite son sınıf öğrencilerinin içinde doğup büyüdüğü aile türü hakkında bilgi elde etmek için, uygun bir şekilde bir takım sorular katılımcılara yöneltilmiştir. Bir sonraki aşamada ise gençlerin kendi kuracakları aileye ve evliliğe yönelik fikirlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Aile kurumunun oluşum ve gelişiminde temel kararları neyin etkilediği, bu duruma hangi etkenlerin yön verdiği bu sürecin içindedir. Ayrıca

gençlerin evlilik ve aile kurumuna yönelik tutumlarının, değişkenlere göre farklılık gösterip göstermediği de belirlenmeye çalışılmıştır. Dolayısıyla üniversite son sınıf öğrencilerinin evlilik, aile kurumu ve modernleşme hakkında düşünceleri verilen cevaplarda sosyo demografik özellikler bağlamında farklılığın olup olmadığının incelenmesi amaçlanmaktadır.

2.2.1. Araştırmanın Temel Hipotezleri

Nicel yöntemin kullanıldığı araştırmalarda genellikle araştırmanın ilk aşamasında hipotezler belirlenmektedir. Sosyal bilimlerde araştırma, gözlemlenebilir verilerle sınanabilecek, doğruluğu ya da yanlışlığı kanıtlanabilecek bir hipotez kurmakla başlamaktadır. Fakat hipotezleri belirlemek çalışma yürütmek için fazla genel bir durumdur. Bu yüzden sonraki adımlar ve bu adımların doğru bir şekilde izlenilmesi oldukça önemli bir husustur. Bu yöntemdeki temel adımlar çalışmanın tasarlanması, hangi örnek olay ya da örneklem tipinin seçileceği, ilgili etkenlerin nasıl ölçüleceği ve hangi araştırma tekniğinin kullanılacağı hakkında bilgileri kesinleştirmekle ilerlemektedir. Nicel yöntemde çalışma tasarlandıktan sonra veri toplanmaya başlanılabilir. Daha sonra toplanan veriler büyük bir dikkatle kaydedilip bilgisayar tarafından okunabilen bir biçime aktarılır. Verilerin aktarılmasından sonra analiz aşamasına geçilir. Analiz aşaması tamamlanan veriler de araştırmacı tarafından yorumlanır ve anlamlandırılır. Son aşamada ise araştırmacı çalışmanın sonuçlarını daha önceki çalışmalarınkiyle karşılaştırır ve daha genel sonuçları açığa çıkarır.

‘Üniversite Öğrencilerinin Evlilik Ve Aile Kurumuna Yaklaşımları (Ondokuz Mayıs Üniversitesi Örneği)’ adlı bu tez çalışmasında da nicel araştırma yöntemi tercih edilmiştir. Bu yöntem doğrultusunda araştırmanın hipotezleri aşağıdaki şekilde belirlenmiştir:

1. Katılımcıların aile ile ilgili görüşleri onların sosyo-demografik özelliklerine göre farklılaşmaktadır.

a. Katılımcıların aile ile ilgili görüşleri cinsiyetlerine göre farklılaşmaktadır

b. Katılımcıların aile ile ilgili görüşleri fakültelere göre farklılaşmaktadır.

c. Katılımcıların aile ile ilgili görüşleri ailelerin ikamet yerlerine göre farklılaşmaktadır.

d. Katılımcıların aile ile ilgili görüşleri anne eğitim seviyesine göre farklılaşmaktadır.

e. Katılımcıların aile ile ilgili görüşleri baba eğitim seviyesine göre farklılaşmaktadır.

f. Katılımcıların aile ile ilgili görüşleri ebeveynlerin medeni durumuna göre farklılaşmaktadır.

2. Katılımcıların modernleşme ile ilgili görüşleri onların sosyo demografik özelliklerine göre farklılaşmaktadır.

a. Katılımcıların modernleşme ile ilgili görüşleri cinsiyetlerine göre farklılaşmaktadır.

b. Katılımcıların modernleşme ile ilgili görüşleri fakültelere göre farklılaşmaktadır.

c. Katılımcıların modernleşme ile ilgili görüşleri ailelerin ikamet yerlerine göre farklılaşmaktadır.

d. Katılımcıların modernleşme ile ilgili görüşleri anne eğitim seviyesine göre farklılaşmaktadır.

e. Katılımcıların modernleşme ile ilgili görüşleri baba eğitim seviyesine göre farklılaşmaktadır.

f. Katılımcıların modernleşme ile ilgili görüşleri ebeveynlerin medeni durumuna göre farklılaşmaktadır.

3. Katılımcıların aile ile ilgili görüşleri ile modernleşme ile ilgili görüşleri arasında anlamlı düzeyde bir ilişki vardır.

2.3. Araştırmanın Önemi

Ülkemizde her yıl farklı sosyo-ekonomik ve kültürel ortamlardan, farklı aile yapılarından gelen gençlerin sayısı gitgide artmaktadır. Bu yüzden bu gençlerin geleceğe dair aile ve evlilik kurumuna bakış açılarının belirlenmesi toplumumuzu ve gençliğimizi tanımamız açısından büyük bir önem taşımaktadır. Bunun dışında Türkiye'nin değişim ve gelişim sürecinde aile ve onun alt kurumu olan evlilik, toplumsal hayatın merkezinde yer alan son derece önemli sosyal olgulardır. Dolayısıyla aile gibi önem taşıyan sosyal kurumun incelenmesi geleceğe dönük

oluşturulacak politika ve planlamalarda önem taşıyacaktır. Teknolojik gelişmelerin yanı sıra modernleşme ile birlikte aile ve evlilikte çeşitli değişimlere rastlanmaktadır. Bu durum kendisini ailenin oluşum sürecinde, eş seçiminde, evlilikten beklentilerde ve eş belirleyici kriterlerde belirgin bir halde hissettirmektedir. Boşanma oranlarının, sağlıklı aile örneklerinin artmasıyla birlikte çiftlerin evlilik gerçekleştirmede endişelendikleri görülmektedir. Bu yüzden bireylerin evlilik öncesi eş seçimindeki kriterleri belirlemeleri, eş adayı ile ayrıntılı şekilde düşünüp karar vermeleri önemlidir.

2.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma, Samsun Ondokuz Mayıs Üniversitesi son sınıfta okuyan öğrenciler ile sınırlandırılmıştır. Böylelikle üniversite öğrencilerinin evliliğe ve aileye bakışı, tutum ve yaklaşımları konu edinilecektir. Araştırmada detaylı bir şekilde aile kurmada evlilik sürecinin başlangıç süreci ve kısaca boşanma süreci ele alınacaktır. Gençlerin, aile kurmadan önce eş seçimindeki kriterleri: evliliği ve aile kurumunu nasıl gördükleri, aile ve evlilikten beklentileri, eş seçimini yönlendiren etkileri içermektedir.

2.5. Araştırmanın Varsayımları

Çalışma için oluşturulan anketin, öğrencilerin evlilik ve aile kurumu hakkındaki görüşleri, eş seçimi, modernleşmenin aile ve evliliğe etkisi hakkında görüş ve düşüncelerinin ölçebileceği kabul edilmiştir. Örneklem grubunu oluşturan gençlerin anketi oluşturan sorulara içten ve doğru cevaplar verdikleri kabul edilmiştir.

2.6. Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın evrenini 2021-2022 eğitim-öğretim yılında “Samsun” ilinde öğrenim gören üniversite son sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırma Ondokuz Mayıs Üniversitesi öğrencilerine uygulanmıştır. Öğrenci yoğunluğuna göre fakülteler temel alınmıştır. Örneklem grubu Ondokuz Mayıs Üniversitesi'nde İlahiyat, Tıp, Eğitim, Mühendislik, İİBF, Fen-Edebiyat fakülteleri oluşturmaktadır. Mühendislik Fakültesinde teknik temelli eğitim, Tıp Fakültesinde biyolojik temelli eğitim, Fen-Edebiyat Fakültesinde temel ve genel bilimler üzerine eğitim, Eğitim Fakültesinde yabancı diller üzerine eğitim, İİBF'de siyasal bilgiler üzerine eğitim, İlahiyat Fakültesinde ise din temelli eğitim verilmesinden ve fakültelerde verilen eğitim türlerinin bir birinden farklı olmasından kaynaklı bu fakülteler çalışmamızın örneklem grubunu oluşturmaktadır. Anketler bu fakülteler içerisinde toplamda 700 öğrenciye uygulanmıştır. Ancak bilgi eksikliği nedeni ile 9 veri toplama formu değerlendirmeye

alınmadığından örnekleme 691 öğrenci oluşturmuştur. Anket uygulanan öğrenci sayısı, üniversitede okuyan toplam öğrenci sayılarını temsil eder bir niteliktedir. Ankete katılan öğrencilerin kadın-erkek oranlarının eşit veya yakın olabilmelerine de dikkat edilmiştir. Cinsiyet değişken oranının 358'ini kadın öğrenci, 333'ünü de erkek öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmada en önemli etki boyutlarından birisi cinsiyet değişkeni olarak düşünülmüştür. Araştırmanın örnekleme ise kolaylı örnekleme tekniği ile oluşturulmuştur. Pandemi koşullarının zorluğu ve eğitimin uzaktan olması nedeniyle araştırmada kolaylı örnekleme tekniği seçilmiştir. Araştırmaya katılım sağlayan öğrencilerin bir kısmına yüz yüze bir kısmına ise internet aracılığıyla anket çalışması uygulanmıştır. Araştırmada tercih edilen teknikte, temel ölçüt kolay ulaşılabilirliktir. Bu nedenle bu teknik, gelişigüzel veya kolaycı örnekleme olarak da adlandırılabilir. Burada evreni oluşturan tüm birimlerin örnekleme dâhil olma olasılığı bir birine eşit değildir. Bu teknik bu özelliği ile basit tesadüfi örneklemeden ayrılmaktadır.

2.7. Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplamak amacıyla öğrencilerin bazı özelliklerini, eş seçim kriterleri, evliliğe yüklenilen anlamı, modernleşmenin aile ve evlilik kurumuna etkisi hakkında düşünce ve görüşlerini belirleyebilmek için araştırmacı ve danışman tarafından hazırlanmış “Üniversite Son Sınıf Öğrencilerinin Evlilik ve Aile Kurumuna Yaklaşımları” anketi kullanılmıştır.

Araştırma 2021-2022 yılının bahar döneminde gerçekleştirilmiştir. Anket uygulamasından önce araştırma konusu ve araştırmanın hangi amaç doğrultusunda yapıldığı öğrencilere açık bir şekilde ifade edilmiştir. Öğrencilerin ankette daha samimi ve içten cevaplar vermeleri için kimlik bilgilerinin istenmediği, verilerin gizli tutulacağı bilgileri de aktarılmıştır. Bunun dışında katılımcı öğrencilere veri toplama araçlarının nasıl yanıtlanacağına dair de açıklama yapılmıştır.

2.7.1. Üniversite Öğrencilerinin Evlilik ve Aileye Bakışı Anketi

Örnekleme oluşturan üniversite son sınıf öğrencilerini tanımayı amaçlayan anket 64 maddeden oluşmaktadır. İlk bölümünde demografik bilgiler, ikinci bölümünde; eş seçim kriterleri, flört, çevresel unsurların etkisi, aile danışmanlığı, olası bir durumda boşanma kararı ile ilgili görüşleri yer almaktadır. Üçüncü bölümünde ise modernleşmenin aile ve evlilik kurumuna etkisinin olup-olmaması, modernleşme ile birlikte aile yapısının, kadın-erkek ilişkisinin değişim ve dönüşümü ile ilgili sorular

yöneltmiştir. Cevap olarak ise katılımcılardan “kesinlikle katılmıyorum” “katılmıyorum” “kararsızım” “katılıyorum” ve “kesinlikle katıyorum” seçeneklerinin birisini işaretlemeleri istenmiştir.

3. AİLE KURUMUNUN KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVESİ

Aile, farklı kavramlarla birlikte tanımlanan bir kurumdur. Aile kavramı zamanla yapısal ve biçimsel değişimler geçirmiş olsa da günümüzde halen önemini ve değerini korumaktadır. İnsanoğlu yaşamını sürdürdüğü müddetçe aile kurumunun da varlığını

devam ettireceği düşünülmektedir. Ailenin en temel ve en önemli işlevlerinden birisi de insan neslinin devamlılığını sağlamasıdır.

“Her bir birey içine doğduğu ailenin kültürünü öğrenir ve beraberinde bir sonraki nesle aktarım süreci sağlanır ” (Özkan, 2004: 31).

“Aile işlevleri, aile üyeleri tarafından ailenin ve barındırdığı üyelerinin bireysel gereksinimlerinin karşılandığı ve sürdürüldüğü aktiviteler ve davranışlar olarak tanımlanmaktadır ” (Doğan, 2016: 92). Sağlıklı aileler bu işlevleri iyi ve düzgün bir şekilde yerine getirmektedir. Bu işlevler doğrultusunda aile dinamik yapısını korumakla birlikte varlığını da sürdürmektedir. Bu işlevlerin gerçekleşmesi esnasında yaşanan zayıflık veya güçlülüğün diğer işlevlere de etki edeceği bilinmektedir.

Aile kavramıyla ilgili birçok farklı tanımlamalar yapılmıştır. Yapılan bu tanımlamalara rağmen, aile teorisyenlerinin çoğu genellikle “yakın olan, başka biriyle yaşayan ve bir mekânı paylaşan, iki veya daha fazla bireyleri barındıran, bazı duygusal bağların kurulduğu, birbirleriyle ilgili sosyal durumlar, roller ve görevlerin üstlenildiği, sevgi, ait olma gibi duygu ve düşüncelerin paylaşıldığı” (Özkan, 2004: 25) hususunda hemfikirdir.

Sosyolojinin birçok alanında olduğu gibi aile kurumu ile ilgili yapılan çalışmalarında da metodolojik ve kuramsal yaklaşımlardan yararlandığını görmekteyiz. Sosyolojide var olan kuramsal yaklaşımların, Sembolik Etkileşimcilik gibi daha mikro yaklaşımlardan, İşlevselcilik ve Çatışmacılık gibi daha makro yapısal yaklaşımlara doğru genişlediğini söyleyebiliriz. Özellikle son yıllarda feminist ve postmodernist gibi yaklaşımlarla da zenginleştiğini belirtmekte de fayda olacaktır.

Sembolik Etkileşimcilik ve Aile

Bu yaklaşım türünün sosyolojide en önemli isimleri, “George Herbert Mead” ve “Herbert Blumer”dir. Blumer’in (1962) buradaki varsayımı, ilkten bireylerin karşı taraftaki bireyin davranışlarına dikkat edip daha sonrasında yorumladıkları ve sonrasında da bir eyleme karar verdikleri doğrultusundadır. Bu düşünce yapısı; “insanlar araya yorum süreci girmeyince doğrudan bir eyleme kalkmazlar” (Blumer, 1962) düşüncesini savunmaktadır. “Semboller ve işaretler” süreç içerisinde oldukça

önem kazanmaktadır. Bu nedenle de yaklaşım türü, Sembolik Etkileşimcilik olarak adlandırılmıştır. Aile yapısı değerlendirildiği zaman yaklaşım türü; bünyesinde barındırdığı üyelerinin davranışlarını analiz ederek, aile dinamiklerini açıklamak için kullanılmaktadır. Bahsedilen aile içi dinamikler roller, iletişim, karar verme ve sosyalleşmeyi içermektedir. Bu yaklaşım aile içerisinde yaşayan ve barınan kişiler arasında var olan görevlerin algılanışının açık ve bariz bir şekilde olmasıyla iletişimin de yüksek kalitede olacağını bağlantılı bir şekilde belirtmektedir. Yani kişinin görevlerini düzgün bir şekilde anlaması, kaliteli bir iletişimi beraberinde getirmektedir.

Yapısal İşlevselci Yaklaşım

Bakıldığı zaman sosyolojide modernist çerçevede yaygın bir şekilde kullanılan makro yaklaşım “Yapısal İşlevselcilik” olarak belirtilen yaklaşımdır. Bu yaklaşım tipi; “toplumu birbiri ile bağlantılı parçaların görev yaptığı sistem” (Kasapoğlu, 2018: 10) şeklinde görmektedir. Örnekle açıklamak gerekirse, Parsons toplumun alt sistemlerden oluştuğunu savunmaktadır. Bu alt sistemler bütünleştirici, yönlendirici, koruyucu ve uygulayıcı olarak belirtilmiştir. Bu bağlamda aile de toplumun bütünlüğünü sağlayan bir kurum olarak tanımlanmaktadır. Sembolik Etkileşimci Yaklaşım, birey üzerinde odaklanmıştır fakat bu durumun aksine İşlevselci Yaklaşım vurguyu daha çok yapı ve onun işleyişi üzerine yapmaktadır. Normlar, kurumlar, adetler ve gelenekler yapıyı oluşturan öğeler olarak analiz edilmektedir. Yapısal işlevselcilere göre; “aile, yerine getirdiği işlevler ile birlikte toplumsal dengeyi sağlamaktadır” (Adak, 2018: 23). Böylelikle aile, devamlılığını da sağlamaktadır.

Genel olarak aile hususunda bu yaklaşım türünü kullanmak, yaklaşım doğrultusunda emek faaliyetleri gerçekleştirmek geniş bir hal almıştır. Bunun nedeni ise; ailenin sanayi toplumunun ürettiği sorunlara karşı kurumsal emniyet güvencesi işlevi görmesidir.

Çatışmacı Yaklaşım

Çatışmacı yaklaşım ve kuramlar sosyal bilimlerde, “toplumda var olan gruplar ve sınıflar arasında oluşan sosyal, siyasi ve maddi eşitsizlikler gibi unsurlar üzerinde vurgu yaparak var olan sosyopolitik sistemi eleştirmektedir” (Kasapoğlu, 2018: 13). Genellikle çatışmacıların üzerinde durdukları konular, “sınıflar arasında gelişen güç mücadelesi” ve “birbirine zıt olan hâkim ideolojiler” üzerinedir. Çoğu zaman kuram

Marksizm ile birlikte düşünülür. “Çatışmacı Yaklaşım da Yapısal işlevselcilik gibi modern ve makro bir yaklaşım olarak benzer birtakım özelliklere sahiptir” (Kasapoğlu, 2018: 14). Zira Çatışmacı Yaklaşım bir temel oluşturan Marksizm de yapısalcı bir kuram olarak belirtilmektedir. Çatışmacı yaklaşıma göre aile kavramı güç ve otorite başlıkları altında incelenmelidir. “Bu yaklaşım açısından aile kurumu incelendiği zaman, aile içindeki bireylerin rol dağılımı, bireyler arasında oluşan çatışma durumu, çiftler arasındaki uyum ve şiddet, aile içindeki güç unsurları ve boşanma olgusu bağlamında incelenmeye çalışılmıştır” (İçli, 1997: 62). Bu yaklaşım türü oluşup geliştiğinden beri belli sahalarda varlığını devam ettirmiştir.

Feminist Yaklaşım

Feminist Yaklaşımın aileye dair görüşlerini genel olarak ya da geniş bir çerçevede temel hatlarıyla ele almak mümkündür (Abbott, 2018). “İlk olarak Feminizm hem işlevselcilerin olumlu görüşlerini hem de Çatışmacıların görüşlerine eleştirel bir yaklaşımla bakmaktadırlar” (Kasapoğlu, 2018: 16). Bu kuramların hepsi hane içerisini erkek egemenliğinin hâkim olduğu bir yer olarak görmektedirler, aralarında bu konuda çok önemsiz farklar bulunmaktadır. Örneğin Feministler, ailenin bünyesinde barındırdığı üyelerine sağladığı olanakların ve çıkarların eşit olduğunu iddia eden İşlevselcileri eleştirirler. Feministlere göre; “birçok ülkede kadın ev dışında çalışmaya başlasa da, bu durum kadının iki kez sömürülmesine ve baskılanmasına da neden olmaktadır” (Kasapoğlu, 2018: 20). Çünkü hane içerisindeki bir takım sorumluluklar kadının meslek sahibi olmasına rağmen halen onun üzerindedir. Marksist aile görüş ve düşüncelerini de, toplumsal cinsiyete kapalı veya görmezden gelen tutumları nedeniyle tenkit ederler. Genel bir anlamda bakıldığında zaman Feminizm sosyolojiye de eleştirel bakış açısıyla yaklaşmaktadır. Bu yaklaşım sosyolojinin de toplumsal yaşam hakkında taraflı görüşlere sahip olduğunu savunur. İlk olarak sorgulanmak istenen şey, sosyolojinin değerlerden arınmış bir bilim olup olması durumudur.

Fakat artık günümüzde nesnellik konusunda kesin ısrarlardan vazgeçildiğini belirtmek gerekmektedir. Baktığımız zaman incelenen ve inceleyen arasındaki ilişkinin, doğal bilimlerde olduğu gibi özne-nesne arasında değil, özne-özne arasında olduğunu söyleyebiliriz. Başka bir ifadeyle belirtecek olursak; inceleyen ve incelenen aynı toplumun üyeleri olduğundan dolayı da nesnellik aramak problemlidir. Bu

yaklaşım içinde en önemlilerini “Marksist”, “Radikal”, “Liberal” ve “Sosyalist Feminizm” olarak belirtebiliriz.

3.1. Aile Kavramı ve İşlevleri

Bireylerin doğup büyüdüğü ilk yer aile ortamıdır. Aile ise toplumsallaşmanın gerçekleştiği ilk yerdir. Toplumsal yaşamın önemli unsuru olan değerler ve kurallar, bireylere aile içerisinde öğretilir. Toplumun temelini oluşturan ve en önemli kurumlarından birisi olan aile kurumunun içerik, biçim ve işleyişlerinin farklılıklardan dolayı birçok tanımı ortaya çıkmıştır. “Toplumsal bir kurum olarak aile, evlilik yoluyla iki ayrı cinsiyetten insanın bir arada yaşaması yoluyla kurulan en temel toplumsal birlikteliktir” (Akın, 2011: 21).

Aile kurumu toplumsal yaşam dışında bireysel yaşamda da bireyler için oldukça önemlidir. Sosyal bilimlerde aileyi tanımlamak için bir sıra tanım ortaya çıkmış olsa da iki tür yaklaşım dikkat çekmektedir. Bunlardan birinci bakış açısı; aileyi sosyal bir kurum olarak görüp onun işlevleri üzerinden aile tanımlamasına giden bir bakış açısıdır. Sosyal bir kurum olan aile bu bakış açısına göre, “cinselliğin kontrol altına alınması, çocukların yetiştirilmesi, neslin devamı, önceden tanımlanmış olan statülerin ve aynı zamanda kültürün öğretilmesi ve duygusal yönden güven ortamı sağlamak gibi” bir takım işlevleri gerçekleştirmektedir. Bu bakış açısında aile, toplumu oluşturan en küçük yapı taşı olarak tanımlanmıştır. Burada aile kurumu, işlevlerini yerine getirdiği sürece devamlılığını sağlayabilmektedir. Modernite ve sanayileşme gibi unsurlar ve bunun beraberinde ailenin işlevlerindeki dönüşümler sonucu ailenin de yapısı değişmektedir. İkinci bakış açısına baktığımız zaman ise bu yaklaşımın, daha biyolojik temelli yaklaşan ve antropolojik bir tasvirde bulunan yaklaşım olduğunu görüyoruz. Bu yaklaşıma göre aile, “biyolojik ihtiyaçtan doğmuş ve bir araya gelerek üreyen çiftlerin oluşturduğu, kan bağı gibi yakınlık dereceleri ile tarihsel süreçlerde oluşturulmuş ve ara-sıra değişik formlar alan antropolojik bir birliktir” (Sarı, 2013: 17) şeklindeki tanımları görmemiz mümkündür. Bir diğer ifade ile birlikte aileyi, tamlaşmış çok faktörlü biyo-psiko-sosyal bir bütün olarak da ifade edebiliriz. Buna neden ise ailenin “açık” ve aynı zamanda “kapalı” bir sosyal ilişkiler örtüsünün olmasıdır. Açık ve kapalı ifadelerini anlatacak olursak; bireylerin kendi hayatlarını sürdürebilmeleri için açık, neslini devam ettirmeleri içinse kapalı sosyal ilişkilerin gerekli olduğunu söyleyebiliriz. Tanımlardan da anlayacağımız üzere aile, toplumda birçok işleve sahip çok yönlü bir olgudur. Fakat geçmişten günümüze kadar olan

süreçte ailenin işlevlerinde bir sıra değişimler oluşmuş ve yaşanmıştır. Bu işlevler hakkında çok farklı sınırlandırmalar mevcuttur. Sınırlandırmaları kısaca şu şekilde özetleyebiliriz;

- **Ailenin Biyolojik (Üreme) İşlevi:** Aile kurumunun en önemli işlevlerinden birisi insan neslinin devamını sağlamasıdır. Bu işlev, eşlerin cinsel ihtiyaçlarını karşılamak dışında kuşakların sürekliliğini de sağlamaktadır. Bu sebeple aileye, toplumsal onayla birlikte çocuk yapma işlevi verilmiştir. Yeryüzünde var olan tüm aile türlerinin bir-birinden farklı nitelikte olmasına rağmen bu işlevleri ortaktır. Fakat ortaya çıkan hızlı değişim ve dönüşümlerin aileye etkisiyle beraber bu işlevler farklı şekillerde gelişmiştir. Özellikle, aileye alternatif olarak birlikte yaşama, cinsel özgürlük gibi unsurlarla farklı aile modelleri oluşmuştur. Bu oluşan aile modellerinde üreme durumu ya hiç ya da minimum düzeyde gerçekleşmektedir.
- **Ailenin Psikolojik Doyum Sağlama İşlevi:** Aile, bireyler arasında yoğun bir şekilde duygusal alışverişin gerçekleştiği bir kurumdur. Aile içinde yaşayan bireylerin yeterli bir düzeyde psikolojik doyuma ulaşmaları aralarındaki (anne-baba-çocuk) duygusal ilişkiye ve bununla birlikte ilişkinin yoğunluğuna da bağlıdır. Aile içerisinde psikolojik tatmin yaşayan bireyler yalnız hissetme durumundan uzaklaşır, öz saygıları gelişir ve moral olarak kendilerini genelde daha yüksek hissederler. Bu gibi durumları sağlayan bireyler çevreleriyle daha barışık ve uyum içerisindedirler.
- **Ailenin Ekonomik İşlevi:** Ekonomi üretim, değişim, dağıtım ve tüketim gibi temel öğelerden oluşmaktadır. Ailenin bu işlevinden bahsederken öncelikle üretim ve tüketim öğelerinden bahsetmek gerekmektedir. Modern öncesi toplumlara baktığımız zaman özellikle bu dönemlerde ailenin önemli bir üretim ve tüketim birimi olduğunu görürüz. Çocuklar da dâhil olmak üzere ailenin bütün bireyleri üretime katkıda bulunurdu. Kadınların başka bir yerde çalışmaları pek olanaklı bir durum değildi. Fakat modernleşme ile beraber toplumda temel bir kurum olan ekonomiye ailenin maddi ihtiyaçların bir kısmı aktarıldı ve aile üretim birimi olma durumundan çıktı. Bunun yanı sıra ailenin yaşam standartları da değişime uğradı. Sanayi toplumunda artık aile dönüşüme uğrayarak üretmekten çok tüketim kurumuna dönüştü, böylelikle de ailenin sanayi öncesi toplumda var olan ekonomik işlevi azaldı. Fakat azalmasına ve

toplumsal değişimlerin yaşanmasına rağmen kadın ve erkek arasındaki iş bölümüne bağlı olarak ailenin ekonomik işlevi devamlılığını hâlen sürdürmektedir.

- **Dini İşlev:** “Aile, üyelerine dini inançları kazandırır, onlara dini, ahlaki bilgileri öğretir, dini bir kurum olarak ibadetlerin uygulamasını organize eder” (Gökçe, 1990: 218). Dinimizde çocukların hayırlı ve topluma faydalı bireyler olarak yetiştirilme durumu aileye ait bir görev olarak belirtilmiştir. Dualar, dinsel törenler, aile içerisinde küçük bireylere aktarılır ve dinin buyurduğu tören ve merasimler de aile içerisinde gerçekleştirilir. Toplumumuzda bu işlevin gerçekleşmesini geleneksel geniş aile ve modern çekirdek aile arasında kıyasladığımız zaman birtakım farklılıklar olduğunu görürüz. Geleneksel geniş aile yapısında dinî bilgi ve tatbikler çocuğa aktarır, daha sonrasında ise yerine getirilip getirilmediği noktada denetim yapılır. “Modern çekirdek aile yapısında ise dinî işlev kısmen de olsa eğitim veren kurum veya kuruluşlara bırakılmış bir durumdadır” (Yenilmez, 2012: 14).

- **Toplumsallaşma ve Eğitim İşlevi:** “Toplumsallaşma durumu; bireyi topluma kazandırma ve onun topluma uyum sürecinden oluşmaktadır ve bu durum da eğitimle gerçekleşmektedir” (Çelikkaya, 1996: 53). Sanayi öncesi toplumlara baktığımız zaman eğitimi ailenin sağladığını görürüz. Sanayi sonrası toplumlarda ise kültürel birikim, iş bölümü ve uzmanlaşma gibi unsurların oluşmasıyla birlikte ailenin yetersiz kaldığını ve bireyin eğitimini okulların tamamladığını görüyoruz (Erden, 1998: 81–83). Sanayileşme ile birlikte yeni aile modeli eskiye nazaran eğitim konusunda daha bilgili ve ilgili bir hale bürünmüştür.

Günümüzde ailenin bu işlevinde önemli bir farklılaşmanın olmasına rağmen her dönemde olduğu gibi, eğitimin temelleri yine de ailede atılmaktadır. Okul, çevre, toplum ailenin verdiği temel eğitimi baz alarak bu bilgiler üzerine diğerlerini inşa etmektedir. Çocuk toplumu düzenleyen temel değer ve normları kısaca bütün insani nitelikleri ilk defa ailede öğrenmektedir. Bu ilk dönemde verilen eğitim çocuklar için sosyal hayata bir hazırlık sürecine denk gelmektedir.

- **Ailenin Kültürel İşlevi:** Sosyolojik açıdan baktığımız zaman kültür kavramını, toplumun yaşam biçimi, maddi ve manevi değerler bütünü, hayat deneyimlerinin birikimi olarak tanımlayabiliriz. Kuşaklar arasında bir sonraki

kuşuğa devredilerek aktarılır. Aktarma yöntemi olaraksa bireylerin konuşma ve yazma becerileriyle birikimlerini yeni nesle aktardıklarını söyleyebiliriz. “Böylelikle de kültür aktarımının en önemli araçları bilgi, deneyim ve dil olarak tanımlamaktadır” (Tezcan, 1997: 52; Kır, 2010: 142). Kısaca kültür, toplumun ayakta kalmasını sağlayan temel öğelerden bir tanesidir. Kültürel değer ve normlarını kaybetmiş toplumların devamlılığını koruması da mümkün değildir. Kültürün temel görevi, toplumu canlı ve dinamik tutarak bütünlüğünü korumaktır.

- **Boş Zamanları Değerlendirme İşlevi:** “Aile üyelerinin boş zamanlarını değerlendirmelerini, hoş vakit geçirmelerini ve eğlenmelerini sağlar” (Gökçe, 1990: 218). Ailede boş zamanın nasıl değerlendirildiğini öncelikle eski ve yeni aile tipi olan “geleneksel geniş aile” ve “modern çekirdek aile” arasında kıyaslayabiliriz. Her iki aile tipinde de ailenin bu işlevinin gerçekleştirilmesi arasında farklılıklar mevcuttur. Büyük kentlerde yaşayan modern çekirdek ailede bu işlev farklı bir hizmet sektörü olarak eğlence merkezi gibi alanları meydana getirmiştir. “Geleneksel ailede ise bu işlev ailenin kendisi tarafından ve tüm aile üyelerinin katılımıyla gerçekleşmektedir” (Yenilmez, 2012: 14). Ailenin bu işlevi anne-baba-çocuk arasındaki ilişkiyi geliştirir, aile bağlarını güçlendirir ve hane içerisinde yaşayan kişiler arasında karşılıklı hoşgörüyü neden olur.

Sonuç olarak, aile kurumunun insanlık tarihi boyunca önemli değişiklikler geçirdiğini ve işlevlerinde de bir sıra farklılaşmaların olduğunu söyleyebiliriz. “Ailenin değişen toplumda bazı temel işlevlerini yitirdiği fakat üyelerine manevi destek olma işlevinin eskiye kıyasla daha büyük önem kazandığını ileri süren yapısal işlevselci görüş, ailenin bu işlevinin diğerleri gibi başka kurumlara yüklenilemeyeceğini ve yalnız bu işleviyle ailenin toplumda varlığını sürdüreceğini savunmaktadır” (Akın, 2011: 25). Bu yaklaşıma göre aile, işlevlerinin önemli bir bölümünü yitirmekle birlikte, kendi yapısında da bazı değişiklikler geçirerek sanayi toplumuyla olumlu ilişkiler kurabildiği bir dengeye ulaşmıştır. Bu yaklaşımın eleştiriye en açık olduğu taraf, sanayileşme sürecinin her toplumda aynı hız ve biçimde gerçekleştiğini ve aynı gelişmişlik düzeyi yaratacağını varsaymaktadır. Ancak bütün bu değişim ve farklılaşmalara rağmen ailenin, hiçbir toplumda yerini, önemini ve değerini kaybetmediğini de belirtmek gerekmektedir. Tüm bunlar ailenin toplumsal

yapı için ne kadar önemli ve gerekli olduğunu, aileye ek başka alternatif bir kurumun var olmadığının bir göstergesidir.

3.2. Aile Türleri ve Tasniflerin Sosyokültürel Dayanakları

Toplumun genel yaşamına dayalı olarak tarih boyunca aile yapıları da şekillenmiştir. Aile yapılarında en ilkel toplumdaki en modern topluma geçene kadar birçok değişim ve dönüşümler yaşanmıştır. Bu durum da farklı aile türlerinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Elbette ki farklı aile türlerinin oluşmasına tek neden olarak zaman kavramını gösteremeyiz. Bölgeler, ülkeler, ekonomik durum, eğitim seviyesi, sosyal şartlar gibi faktörleri de diğer nedenler olarak belirtmek gerekmektedir.

Aile türleri genel olarak “geleneksel geniş aile” ve “modern çekirdek aile” olmak üzere iki temel başlık altında incelenmektedir. Buradaki geleneksel ve modern kavramları yaşanan zamanla bağlantılı bir durumdur. Geleneksel olarak tanımlananlar geçmişe ait ve geçmişte yaşananlar olurken, bugünkü, içinde yaşadığımız dönemle nitelendirdiğimiz şeyler ise modern olarak belirtilmektedir. Ailenin geleneksel veya modern olarak tanımlanması da yaşanan zamanla bağlantılı bir durumdur. Geleneksel aile daha çok eskiden ve kırsal kesimde var olan, geniş aile; çekirdek aile ise sanayi sonrası toplumlarda yaygınlaşan, daha çok kentsel kesimde kabul gören bir aile türleridir. Fakat modernleşme ile beraber aileye alternatif olarak oluşan modern aile tipleri de günümüzde oldukça yaygın olarak karşılaştığımız bir manzaradır. Çalışmamızın bu kısmında eskiden günümüze kadar yaşanmış ve yaşamakta olan aile türlerinin evriminden bahsedeceğiz.

3.2.1 Geleneksel Geniş Aile

Bu aile türü, yaşamını kırsal bölgede geçiren, tarımla ilgilenen, buna bağlı olarak da geçimini sağlayan bireylerden oluşmaktadır. Burada akrabalık ilişkileri daha yaygın ve önemli bir haldedir. Bu aile türünün bireyleri amca, dayı, teyze, hala, büyükanne, büyükbaba gibi birinci dereceli akrabaların birinden ya da birkaçından oluşmaktadır. Akrabalık ilişkilerinin üst düzey olduğu bu ailede yardımlaşma ve dayanışma da söz konusu olmuştur. Dolayısıyla bu ailelerde bireyler kendilerini güvenli bir ortamda görürler.

Yapısına baktığımız zaman ise ataerkil bir yapılanmanın söz konusu olduğunu söyleyebiliriz. Bu da erkek otoritesine, erkek egemenliğine dayanan bir düzenin var olduğu anlamına gelmektedir. Burada erkekler aktif ve baskın olarak karar almada ön

plandadır, aile sorumlulukları, ekonomik güç ve karar verme yetisi gibi durumları ailedeki en yaşlı erkek veya erkekler üstlenmektedir. Geleneklere, örf ve adetlere uyum bu aile türünde üst düzeydedir. Eş seçimi, ebeveyn ilişkileri, karı-koca ilişkileri gibi hemen-hemen yaşamın her alanında geleneklerin etkisi görülmektedir. Evliliklerin görücü usulü gerçekleştirildiği bu aile türünde toprak çok önemli unsur sayılırdı. Toprağın bölünmemesi için de evliliklerin çoğu yakın akrabalar içerisinde gerçekleştirilirdi. Eş olarak seçilecek kişiye ise genelde aile büyükleri karar vermekteydi. Burada seçilen kişinin değerlere bağlı olması önemli bir unsur olarak belirtilir.

Bu aile yapısını birden fazla ailenin bir araya gelerek oluşturduğunu görüyoruz. Burada geri planda kalan kadının görevi, ev ve tarla işleri ile uğraşmaktır. Kadınlar eğitimden faydalanamamakla birlikte evde neredeyse hiçbir söz ve fikir hakkına da sahip değillerdi. Bunların dışında kadınlar mirastan da pay alamayarak miras dışı olarak nitelendirilirdi. Mal mülk, miras hepsi erkeğin elinde olan, nesilden nesle de erkek üzerinden aktarılan unsurlardı. Kadın, ancak yaşı ilerlediği zaman otorite sahibi olabiliyordu. Bu durum ise kadının kocasının evde otorite sahibi olması ile bağlantılıdır. Otorite sahibi erkeğin eşi genelde sadece hane içindeki diğer kadınlar üzerinde otorite sahibi oluyordu.

Bu aile türünde aile üyelerinin sayısının çokluğu da önemli bir unsurdur. Çoğunlukla kırsal alanlarda karşılaştığımız geniş ailede kalabalık olmak bir avantaj olarak görülürdü. Yerleşim alanının kırsal olmasından kaynaklı burada üretim genel olarak toprak tarafından karşılanmaktadır. Aile bireyleri yapılan her işin hızlı ve pratik çözülmesini birey çokluğuna bağlamaktadırlar. Küçükten büyüğe herkes aile işlerine yardım etmekle sorumluydu. Çocuğa işgücü gereksinimini nedeniyle fazlasıyla ihtiyaç duyuluyordu. Doğum kontrolü olmaksızın çoğu evli çiftlerin çocuk sahibi olmaları mecburi bir durumdu.

Dini ve ahlaki değerler geleneksel geniş ailenin oluşumunda ön planda olmuştur. Yeni oluşacak ailelerin de bu temelli oluşması arzu edilen bir şey olmuştur. Evlilik gerçekleştirilirken merasimlerde de örf adet, geleneklere bağlı kalınır. Aksi takdirde yapılan merasimler toplum tarafından yadırganmaktadır. “Geleneksel geniş ailenin varlığını sürdürdüğü toplumlarda toplumun genel kabulü kişilerin düşüncelerinden önde gelmekteydi” (Tezcan, 1997: 144).

Burada önemli olan şey bireysellik değil, kolektif bilinçtir. ‘Biz’ duygusu geleneksel toplumlarda olduğu gibi bu toplum yapısına uyum sağlayan geniş aile türü için de önem arz etmekteydi. Aile üyeleri arasında her alanda birlik-beraberlik duygusu bulunmaktaydı. Kişisel bir sorun ailenin tüm bireylerini yakından ilgilendirmekteydi. Bunların yanı sıra ekonomik bütçe de ortak sayılmaktaydı. Gelir ve giderlerin hepsi tek bir kişide, ailenin reisinde toplanmaktaydı. “Aile bireyleri için önemli olan şey para değil, ahlaki değerler olmuştur” (Bayer, 2013: 105).

Aile toplumun en küçük ve gerekli bir kurumudur, toplumla doğrudan bağlantılıdır. Toplum ise ailelerin oluşturduğu büyük bir ailedir. Dolayısıyla toplumlarda yaşanan değişim, gelişim gibi durumlar aile kurumunu da etkilemektedir. Bunun nedeni olarak da aile ve toplumlar arasında az da olsa bir benzerliğin var olduğunu söyleyebiliriz. Geleneksel ailelerin var olduğu toplumlarda bu benzerliğin daha fazla olduğunu görüyoruz. Toplumlar da oluşan değişimler aile kurumunu da etkilediği için ve ailenin yapısı da dinamik olduğu için zamanla bahsettiğimiz geleneksel geniş ailenin yapısında da değişimler gözlemlenmiştir. Geleneksel geniş aile çoğunlukla yerini modern çekirdek aileye devretmiştir. “Fakat halen bu aile türünün varlığını günümüze kadar sürdürdüğünü ve sürdürmeye devam ettirdiği de söylemek gerekmektedir” (Sezal, 2003: 143).

3.2.2. Çekirdek Aile

Modern denilince yeni olan, eskiden uzaklaşmış olan akla gelir. Modernleşme ise eski zamanların toplum tipinden günümüzdeki toplum tipine doğru bir değişim anlamındadır. Modernleşme, Batı’da ve Batı-dışı toplumlarda köklü değişimlere neden olan devrimci bir süreç olarak değerlendirilmektedir. Sanayi inkılabı ve aydınlanma hareketiyle birlikte geniş bir toplumsal değişmeyi anlatmaktadır. Kaynağı ise toplumsal evrim kuramıdır. Modernitenin temel paradigması, ilerlemeciliğe dayalıdır. Anlam olarak, geleneksel yani modern olmayan bir toplumdaki, sanayileşme ve kentleşmenin yaşandığı modern topluma dönüşmeyi ifade etmektedir. Aile modernleşme ile birlikte, modern zamanların yaşadığı değişim ve dönüşümlerin etkisi altında biçimlenmektedir. Modern ilişkiler ağı, aileyi yeni bir bağlama yerleştirmiştir. Bu yeni bağlama yerleşme çabasına da “ailenin modernleşmesi” demek mümkündür. “Modernleşme kuramına göre geleneksel topluma katılan geniş ailenin ilerlemeci bir mantıkla dönüşeceği biçim çekirdek aile olmalıdır” (Dikeçligil, 2012: 26).

Aile kurumundaki değişmeleri sanayileşmeyle birlikte iki başlık altında değerlendirmek gerekir. Bunlardan ilki, nüfus hareketleri ve yoğun göçlerin neden olduğu ailenin parçalanması ve yeni bir şekil alma durumudur. Yaşanan bu süreçle bağlantılı olarak aile ve akrabalık bağları da geleneksel döneme göre farklılık göstermiştir. İkinci bağlam ise, kent ortamının sebebiyet verdiği değişimlerdir. Bireyler ve aileler eski yaşadıkları ortamlarından ayrılarak farklı kültürlere, gelenek ve göreneklere, yaşam tarzlarına sahip bireylerle aynı mahalleyi, apartmanı, işyerini vb. paylaşmaktadırlar.

Kentleşme durumunun bir diğer etkisi de, sanayi işçisinin ve memurun artışı üzerine olmuştur. Bu sınıfa “modern orta tabaka” adı verilmiştir ve bu sınıf toplumun büyük bir kısmını oluşturmuştur. Böylelikle de kadın, evin dışında iş hayatına girmiş ve sonuç olarak ev, üretim alanı olmaktan çıkarak bu özelliğini kaybetmiştir. Bu durumla birlikte bir takım işlevler ev dışında gerçekleşmeye başlamıştır. Bunlara ise aile bireylerinin eğitimi, yetiştirilmesi, korunması gibi işlevleri örnek olarak gösterebiliriz (Alkan, 1991). İşlevlerin kontrollü bir şekilde gerçekleştirilmesi için de toplumda okullar, kreşler, oyun bahçeleri gibi alanlar faaliyete geçmiştir. Bunun dışında eskiden yaşlı kişilerin bakımı ve korunması aile içinde gerçekleştirilirken ve ailenin temel görevlerinden biriyken, daha sonra oluşan yeni düzenle birlikte bu görev huzurevlerine bırakılmaya başlamıştır. Eski aile düzeninde başrol olan yaşlılar yeni aile düzeni ile birlikte “yük” olarak nitelendirilmiştir.

Çekirdek aileye geçişle birlikte aile yapısında üye sayısının azlığı konusunda da farklılık olduğunu görebiliriz. Ailenin asli görevi olan çocuk yapma, neslin devamını sağlama durumu devam etse de tek çocuklu ailelerin sayısı artış göstermiştir. Çocuk bakımının hem ekonomik hem de biyolojik olarak zor olması, kadının çalışma hayatındaki yeri ve bir sıra sosyal, kültürel nedenlere bağlı olarak bu durum toplum tarafından da normal olarak karşılanmıştır (Avcı, 2015: 4).

Geleneksel geniş ailede, aile ilişkilerinin ve bağının güçlü olmasının aksine modern çekirdek ailede akrabalık ilişkileri ve misafirperverlik duyguları zayıflamaya başlamıştır. Zamanla bu ilişki ve duygular yerini televizyon izleyiciliği, internet ve sosyal medya gibi araçların beraberinde getirdiği farklı farklı ilişkiler almıştır.

Çekirdek aile yapısında din konusunda da değişimler gözlemlenmiştir. Eskiden eş seçiminde bile kişinin dini inancı, geleneklere bağlı olması gibi hususlar etkiliyken,

yeni oluşan aile türünde kişilerin beklentisi sosyal statü, ekonomik düzey gibi etkenlere dönüşmüştür. Değişim sürecinde artık evlilik sürecinde de ebeveynler değil evlenecek olan eşler ön plana geçmiştir.

Kişiler dini değerleri de bireyselleştirerek topluma değil kendilerine yöneltmişler. Din ve ona dayalı oluşan değerler, geleneksel geniş ailenin işleyişinde etkin olurken, değişim sürecinde oluşan aile türünde bunun yerini kişisel formlar almıştır.

Yaşanan bu süreç içerisinde karı-koca ilişkileri de farklı anlamlar kazanmıştır. Kadının bu süreç içerisinde, hane içerisinde yeri, toplum içerisinde ise mevki ve statüsünün değişerek geliştiği görülmektedir. Modern dönemde kadın; erkekle eşit haklara ve statüye sahip olarak toplum, siyaset ve kamusal alan daha etkin görevler üstlenmiştir.

“Bununla birlikte de kadın, sadece annelik görevini yerine getiren bir birey olarak sınırlı kalmayarak aynı zamanda karar veren, meslek sahibi olan, çalışabilen ve para kazanabilen bir bireye dönüşmüştür” (Akdoğan, 2002: 47).

3.2.3. Modern Aile

Modern aile türünden bahsetmeden önce öncelikle modern kavramının ne olduğuna bakalım. Kökenine baktığımız zaman sözcüğün, Latince’deki “modernus” kelimesinden geldiğini söyleyebiliriz. “Modernus ise Latince’de hemen şimdi anlamına gelen modo’dan türetilmiştir” (Erjem, Kızılcelik, 1996: 385). Toplumlarda kavramın gelişip etki etmesine, Fransız Devrimi ve Sanayi Devrimi etki etmiştir. “Gelenek ve inanç üzerine inşa edilmiş olan klasik aile anlayışı bu iki devrimin etkisiyle sarsıntıya uğramış ve özellikle Batı toplumunda giderek yıkımın eşiğine gelmiştir” (Karan, 2020: 127).

Modernleşme süreci, temelde bir değişim sürecidir. Modern yaşamın özellikle Batı’nın kültürel unsurlarının etki ettiği, önemli bir kurum da ailedir. Bu süreç farklı ülkelerde farklı biçimlerde ilerlemekle birlikte, hemen her yerde aile bu süreçten etkilenmektedir. Sadece ailenin yapı ve işlevlerinde değil, aynı zamanda ailenin kültürel değer ve normlarında da değişimler olmaktadır. Hatta söz konusu değişimler, aile fikrini kökünden etkilemekte ve ailenin önemine yapılan evrensel vurgu ve aileye güven sarsılmaktadır. Modern değişimlere paralel olarak geleneksel aile yapılarının ve bu yapılar içinde var olan anlayışların yerini yeni bir yapı ve anlayışa terk etmekte

olduğu anlaşılmaktadır. Yani geleneksel aile, hem yapı hem de zihniyet olarak çözülmektedir. Günümüzde bu çözümlenin çekirdek aile denilen bir yapıda istikrara ulaştığı söylenebilir. Modern çekirdek aile, geleneksel aileye kıyasla küçük, kararların aile üyelerince birlikte verildiği ve toplumda başka yapılardan görece özerk olan bir birimdir.

Tarih boyunca ailenin farklı işlevleri, türleri ve yapısı oluşup gelişmiştir. Eskiden toplumlarda var olan “geleneksel geniş aile” sanayi devrimi sonrası yerini “çekirdek aile” yapısı türüne bırakmıştır. Günümüz toplumlarında bir sıra faktörlerin etki etmesi ile ve çekirdek aile yapısının da çözülmesiyle oluşan bir sıra aile türü mevcuttur. Bu aile türleri, “çözülen aile”, “parçalanmış aile” ve “tamamlanmamış aile”den oluşmaktadır. Çözülen aile; karı ve koca olmak üzere, aralarında sıkı ilişki bulunmayan eşlerden oluşmaktadır. “Parçalanmış aile, çekirdek ailenin üyelerinden herhangi birisinin sonradan yok olması sonucunda ortaya çıkan, eşlerden biri (çocuklarıyla) varlığını bağımsız olarak sürdürdüğü aile tarzı, tamamlanmamış aile ise; çekirdek ailenin hiçbir zaman kurulmamış halidir” (Karan, 2020: 127). Özellikle bu aile türünde, gayri-meşru çocukların doğumu yaygın bir hal almıştır.

Aile içi şiddet, çevredeki sağlıksız aile örnekleri, boşanma olgusunun yayılması gibi etkenler toplumlarda bu aile türünün yaygınlaşmasına bir zemin hal hazırlamaktadır. Bu durumlarla birlikte artık günümüzde, çekirdek aile yapısı da bir çözüme uğramış ve aileye alternatif yeni biçimler gelişmiştir. “Gey/Lezbiyen birliktelikler”, “ tek ebeveynli aile”, “üvey aile”, “babasız aile”, “birlikte yaşama durumu” bu alternatiflerden bir kaçı olarak belirtilmektedir. Günümüz toplumlarında insanlar farklı birçok aile yaşamları sürdürmektedirler ve bu aile yapıları tek tip olmaktan çok çoğulcu bir durum sergilemektedir.

3.3. Ailenin Tarihi

İnsanlık tarihi oluşup geliştiğinden beri toplumlarda aile kurumu da beraberinde oluşup gelişmeye başlamıştır. Geçmişten günümüze kadarki aşamada aile, belirli tarihsel evrimlerden geçerek değişim ve dönüşüme uğramıştır. İlk aşamada avcı ve toplayıcı toplumlarda aile tipi yer almaktadır. Bu toplulukta anaerkil bir yapının var olduğu kabul edilmektedir. Yani, “anasoylu akrabalığa dayanan ve en önemli rolün kadın tarafından oynandığı bir klan dizgesinin varlığına dikkat çekilmektedir” (Reed, 1994: 12). Bu toplumlarda ortak bir iş bölümü anlayışı mevcuttu. Bu anlayışa göre,

erkeğin avlandığı, kadının ise yiyecek topladığı bir düzen belirlenmiştir. Doğayla mücadele gibi zor koşullar bu toplumlarda erkeğin kadına oranla daha ön plana çıkmasına sebep olmuştur. Cinsiyete dayalı iş bölümü çoğalmaya ve farklılaşmaya başlamış, erkekler ise fiziksel özelliklerinin kadına oranla daha güçlü ve fazla olmasından dolayı daha da ön plana çıkmıştır. Bu durum da beraberinde erkeklerin evin yönetimini ele almasını, kadınların da ikincil plana itilmesini getirmiştir. Toplumda iş dışında cinsel ilişkiler yaşamında da düzenlemeler oluşmaya başlamıştır. Düzenlenen bazı yasaklar kandaş ailenin oluşmasına neden olmuştur. Engels (2010: 44-45) ailenin ilk aşaması olarak kabul edilen kandaş ailenin oluşumunu şu şekilde açıklamıştır:

“Karı-koca grupları, kuşaklara göre ayrılmışlardır (...) bu aile biçimi içinde, yalnızca yukarı kuşakla aşağı kuşak arasında, ana-babalarla çocuklar arasında, evlilik hak ve ödevleri söz konusu edilemez yani bunlar bir biriyle evlenemezler. (...) birinci, ikinci ve öbür derecelerdeki erkek ve kız kardeşlerle kuzen ve kuzenlerin hepsi, kendi aralarında erkek ve kız kardeştir; (...) hepsi bir birinin karısı ve kocasıdır. Bu dönemde, erkek ve kız kardeş bağlantısı, tamamen doğal bir biçimde kendi aralarında cinsel ilişki kurulması sonucunu verir. Bu tür bir ailenin tipik biçimi, bir tek çiftten gelme dölden türer; bu döl içindeki her farklı kuşak bireyleri, kendi aralarında kardeş ve bu nedenden ötürü de, karı kocadırlar.”

Reed (1995: 9), ‘çaprazlama yeğenler’in birlikteliği ile oluşan bu ailenin evliliğe atılan ilk adım olduğunu ileri sürmektedir. Belirli bir süreç sonrasında ise ‘kandaş aile’ yerini ‘ortaklaşa aile’ tipine bırakmıştır. Kısaca bu aile tipiyle birlikte de anne-baba ve çocuklar arasındaki cinsel ilişkiler yasaklanmış, aynı zamanda kardeşler arasındaki ilişkilere de yasak getirilmiştir. Yasakların artması ve düzenlemelerin gelişmesiyle beraber ‘ortaklaşa aile’ de yerini ‘iki-başlı aile’ye bırakmıştır. Morgan’ın (1998: 136) ifadesiyle, “iki-başlı aile biçiminde, bir kadın ve bir erkek arasında evlilik söz konusudur, ama ayrı bir evde birlikte yaşama durumu söz konusu değildir”. Evlilik tarafların bu işi istedikleri süre boyunca devam etmektedir. Diğer evliliklerde olduğu gibi bu evlilik tipinde de çocuklar anneye ait olmuşlardır. Bu tarihsel süreç içerisinde ailesel gücün kadına ait olduğunu görmekteyiz.

“İlkel toplumlarda, tarım tekniklerinin gelişmesi, madenlerin bulunması gibi çeşitli nedenlere bağlı olarak insanlık tarihinde ilk defa tüketilenden fazlası üretilmeye başlamıştır” (Adak, 2018: 17). Artık üretim alanı değerli alan olmuş ve erkekler üretim

araçlarının gelişimine katkıda bulunan aletlerin yapımıyla uğraşmaya başlamıştır. Böylelikle kadınlara da hiçbir değeri kalmayan ev alanı kalmıştır. Sonuç olarak da kadınlar toplumun güçsüz kesimi olarak kabul edilmiş ve üretim sürecinden dışlanmaya başlamışlardır. Tüm bu gibi bir takım gelişmelerin bir sonucu olarak, kadın toplum içindeki yerini ve saygınlığını kaybetmeye başlamıştır. Bununla beraber anaerkillik döneminde kadınların sahip olduğu güçler de kaybolmaya ve yitirmeye başlamıştır. “Böylece, erkeklerin kadınların yeniden üretici gücünü kontrol etmeye başladıkları ataerkillik sistemi yükselmeye başlamıştır” (Marshall, 1999: 98). Toplumda oluşan bu gibi değişiklikler ilkel toplumun çökmesine ve çöken kalıntı üzerine Ataerkil toplum yapısının kurulmasına neden olmuştur. Artık toplum üretim araçlarına sahip olanlar ve olmayanlar olarak sınıflara ayrılmıştır. Zamanla üretim araçlarını elinde tutanların çıkarlarını korumak için üst yapıya ihtiyaç duyulmuştur. “Bununla birlikte de devlet, hukuk, din gibi kurumlar sınıfsal içerik kazanmaya başlamıştır” (Marx, 2004: 216). “Devlet otoritesinin yaygınlaşması ile birlikte Ataerkil sistem garanti altına alınmış ve diğer üstyapı araçları olan, hukuk, eğitim, aile gibi tüm kurumlar da erkek egemen düşünce altında gelişmeye başlamıştır” (Adak, 2012: 24-25). Ataerkil düzenin oluşumundan sonra birtakım yasalar ile birlikte aile ve evliliğin düzenlenmesine başlanmıştır. Bu durum toplumda ‘tek eşli aile’ tipini ortaya çıkarmıştır. Fakat bu aile tipi kadınlara ev işleri ve çocuk bakımından sorumlu tutulmayı dayatan bir zorunluluk olarak oluşmuştur. Aynı zamanda zina ve fuhuş da ilk kez bu toplumda ortaya çıkmıştır.

Köleci toplumun gittikçe zayıflamasıyla birlikte Feodal toplum oluşmaya ve toplumda hâkim olmaya başlamıştır. Bu toplumda da hane içerisinde evin reisi, olarak erkek (baba) belirlenmiştir. Gerçekleşen evlilikler genelde daha çok çıkar ilişkisine göre kurulmaktaydı (Adak, 2012).

Örneğin; egemen sınıftaki kadın ve erkeklerin birbirleri ile evlenmelerindeki amaç; topraklarının birleşmesi içindi. Burada zamanla aile içi ilişkiler de şekillenmeye başlamıştı. Bu şekillenmeler, köydeki ailelerin çocuklarını geleneklere uygun bir şekilde yetiştirmeye çalışmasıyla gerçekleşiyordu. Fakat şunu da belirtmek gerekir ki ister köylü ailesinde olsun, isterse de egemen sınıfa mensup olan soylu ailesinde olsun çocuklar, hiçbir zaman ailenin merkezinde olmamışlardır. “Çocuklar ilk duygusal bağlılıklarını aile dışındaki bireylerle kurmuşlardır” (Poster, 1989: 210).

Toplumun gelişmesine ek olarak zamanla ‘esnaf ve zanaatkâr ailesi’ tipi de ortaya çıktı. Bu ailenin geçimi için erkek ve kadın kendi aralarında üretim süreci içerisinde belli görevlerden sorumlu olmak üzere iş birliği yapmışlardır. Geçim için verilen çabalar toplumda aynı zamanda yeni yapılanmaların oluşumuna da neden olmuştur. Üretici güçlerin gelişmesi, üretim biçimlerinin değişmesi, yeni bir sınıf olarak karşımıza çıkan burjuvazinin iktidarı ele geçirmesi feodal sistemin çöküşüne neden olmuştur. Toplumda oluşan bu çözülme daha sonrasında yerini kapitalist üretim biçimine vermiştir. Bu değişen yapılar doğal olarak toplumun önemli kurumlarından olan aileyi de etkilemiştir. “Feodal dönemde, ekonomik olarak kabul edilen geniş aile, yerini sanayi toplumlarında çekirdek aileye bırakmıştır” (Adak, 2012: 29). Çekirdek ailenin tam olarak ortaya çıkış tarihine bakacak olursak, 1750’lerde burjuvazi arasında olduğu düşünülmektedir. Bu aile tipinde de erkek geçimi sağladığı için egemen otoriteye sahip olan kişidir. Mutlu ailenin ilk şartı kadının çocuklarıyla ilgilenmesidir. Artık bu aile tipinin oluşmasıyla birlikte kadının rolü annelik olarak belirlenmiştir. Diğer dönemdekinden farklı olarak bu ailede anne ve çocuk arasında duygusal bir bağ da oluşmaktadır. Bu dönemde artık ailenin ilişkilerini belirleyici faktör topluluğun gelenekleri olarak belirlenmiştir. Bu durumla da ebeveynlerin çocuklar üzerindeki gücü önemli düzeyde artmıştır. Aile, sıcak bir yuva olarak tanımlanmış fakat bu durum işçi sınıfı için geçerli olamamıştır. Bunun nedeni ise çalışma saatlerinin oldukça yoğun ve fazlalığından kaynaklanmaktadır. Bu sınıfa mensup kişilerin çocukları da sağlıksız beslendiğinden dolayı fazla yaşayamamıştır. Bu gibi nedenlerden dolayı işçi sınıfı ile burjuvazi sınıfının ailesi ve aile yapısı arasında farklılıklar ortaya çıkmıştır. Paraya daha fazla ihtiyaç duyan ve bu yüzden düşük ücretle çalıştırılan işçi sınıfındaki kadınlar çalışma hayatına atılmıştır. Bununla da onlar da çocuklarına fazla zaman ayıramamıştır. Böylelikle çocuklar da otoriteyi fazla hissedememişlerdir. Zamanla bu duruma çözüm aranmış, çocuklar ve kadınlar kötü koşullardan uzak tutulmaya çalışılmıştır. İş saatleri düzenlenmiş, işçi sınıfının da ailesiyle fazla zaman geçirmesi sağlanmıştır. “Bu durum beraberinde işçi sınıfının da burjuva ataerkil düzeni benimsemesine neden olmuştur” (Marx, 2004: 216).

1980’li yıllarda toplumda oluşan enformasyon devrimi sürecinde sanayi sonrasında oluşan toplumlarda farklı yeni sınıflar ortaya çıkmıştır. Aynı zamanda kadın ve aile alanında da değişimler oluşmuştur. Bu dönemde artık kadınlar iş hayatında daha fazla yer almaya başlamıştır. Bu durum beraberinde aile içinde kadının

yerinin değişmesine de neden olmuştur. “Ekonomik bağımsızlığını elinde bulunduran kadın, aile içi kararların belirlenmesinde daha fazla söz sahibi olmaya başlamıştır” (Adak, 2011: 47-48). Kadın ve erkek arasındaki eşitsizlikler devam etse de ev içi işbölümünde eskiye oranla daha eşit bir paylaşım gerçekleştirilmiştir. Aile kurumu, erkek ve kadının evlilikten beklentileri de değişime uğramıştır. Artık eskiden farklı olarak çiftler birbirinden farklı beklentiler beklemiş ve bunun doğrultusunda evliliklerini ilerletmeye başlamıştır. Çiftler için önemli olan şey duygusal bağ, sadakat, cinsel uyum gibi faktörler olarak değişim göstermiştir.

3.4. Evlilik ve Ailede Meydana Gelen Değişimler

Topumdan topluma evlilik kavramına yönelik farklı anlam ve beklentiler yüklenmiştir. Zamanla oluşan değişimler sonucunda evliliğin tanımı ve gerçekleşme biçimlerinde değişiklikler gözlemlenmiştir. Genel olarak evlilik; “kadın ve erkeğin birbirleri üzerinde karşılıklı cinsel kullanım hakkı edindikleri, karşılıklı bir anlaşma sonucu oluşan birliktelik olarak tanımlanmaktadır” (İbrahimoglu, 2004: 19-21). Evliliğin gerçekleşmesiyle birlikte aile kurumu oluşur. Aile ise, insanla birlikte başlayan ve onunla birlikte devamlılığını sağlayan bir kurumdur. Toplumun temel ve önemli kurumlarından birisi olduğuna göre, toplumda oluşan en ufak bir değişim, gelişme durumları doğrudan aile kurumunu ilgilendirmektedir. Bu duruma bağlı olarak da aile kurumu tarihsel süreç içerisinde bir sıra değişim ve dönüşüme uğramıştır. Her ne kadar da yapısal, işlevsel değişimler yaşasa da aile kurumu zaman içinde ayakta kalmayı başaran, çok esnek bir toplumsal birim olarak tanımlayabiliriz. Çalışmamızın bu bölümünde evlilik ve ailede meydana gelen değişimleri inceleyeceğiz. Bunun için en temel yol ise öncelikle aileyi, “geleneksel” ve “modern süreçler” doğrultusuna incelemek olacaktır. Bu durum var olan değişim stratejilerini gözlemlemek açısından oldukça makul sayılmaktadır. Geleneksel dönemden bahsederken özellikle sanayi öncesine kadar olan dönem kastedilmektedir. Bu dönemde yapılan evlilikler, kurulan aileler yapısına ve işlevine göre sanayileşme sonrası yapılan evliliklere ve kurulan ailelere göre farklılık göstermektedir.

3.4.1. Küresel Değişimler ve Aileye Yansımaları

Geçmişten günümüze kadarki aşama incelediği zaman, modernite algısının yaşamımızın hemen hemen her alanında etkisi ile gelişen değişim ve dönüşümlerin varlığını görürüz. Bu değişimlerin sıklıkla rastlandığı bireysel, sosyal, kültürel ve

siyasal alanlar mevcuttur. Değişimden payını alan bir diğer alan da aile kurumudur. Değişimleri anlamak için başvurulan ve bu bağlam doğrultusunda da sosyal bilimlerde önemli bir yere sahip olan güncel kavramlardan birisi de “küreselleşme” kavramıdır. Kavramın temeli esasen Sanayi Devrimi’ne dayandırılmaktadır.

Ailede yaşanan dönüşümlerin anlaşılmasına katkı sağlamak için, küreselleşmenin tarihsel seyrine, sanayi devrimiyle baş gösteren kapitalizm, liberalizm ve neoliberalizm gibi kavramların, neoliberal küreselleşmenin modernleşme süreciyle birlikte bağlantısını, etkisini incelemek de gerekmektedir.

“Son yarım yüzyıldır yoğun bir şekilde kullanılan kavramlarından biri olan küreselleşme kavramı, farklı biçimlerde tezahürleri bulunan, farklı boyutlarda karşımıza çıkan bir kavrama, aynı zamanda devletlerarası ilişkilerin yoğunlaşmasını, toplumların neredeyse her yönden bir değişim yaşamasını beraberinde getiren bir sürece karşılık gelmektedir” (Canatan ve Yıldırım, 2011: 101). Temellerini esaslı olarak ekonomik olgu ve süreçlere dayandırabileceğimiz bu kavramın günümüzde bağlantılı veya dokunaklı olmadığı herhangi bir alanın olmadığı söylenilebilir.

Modernleşme tarihi her ne kadar sanayileşme ile başlatılsa da, özellikle 1970’li yıllardan sonra öne çıkan küreselleşme ile aynı yolda ilerlediğini ve aynı hedefleri gözettiğini söyleyebiliriz. Bu süreçlerin aile üzerine etkisine bakacak olursak, tarihsel dönemlerde yaşanan gelişmeler üzerine durmamız gerekmektedir. Aile modellerinin en temeli ve gerisinde olan dönem, avcı ve toplayıcı dönemde çocuk doğurma ve çocuk bakımı, ev ihtiyaçlarını gidermesi rolü sebebiyle ailesel gücün kadında olduğu anaerkil dönemdir. Ataerkil dönem ise tarımsal faaliyet ve ilişkilerin yoğun yaşandığı ve buna bağlı olarak da kas gücüne duyulan ihtiyacın arttığı bir dönemdir. Burada erkek üretim fazlasını ve aile hâkimiyetini, sahip olarak gücü kendi elinde toplamaktadır. “Eşler arası karşılıklı ilişkilerin, bir sıra temel ihtiyaçların, mekân kullanımının ve miras bölümü gibi durumların eşitlik anlayışı içerisinde şekil aldığı ve modernleşme ile birlikte de öne çıktığı aile modeli ise eşitlikçi döneme tekabül etmektedir” (Can, 2013: 71). Bu dönemler arasında bireyler tarafından eşitlikçi dönem rağbet görmüştür. Buna neden olan unsurlar ise;

- Kişisel menfaatin öne çıkmasıyla birlikte bireycilik anlayışlarının ön planda olması,
- Erkeklerle beraber kadının da iş hayatına dâhil olması,

- Ailenin yerine getirdiği bir sıra fonksiyonların diğer kurumlara aktarılması,
- Bireyin tek başına yaşayabileceği koşulların oluşması olarak söylenebilir.

Ailenin sosyal, psikolojik, ekonomik, kültürel ve biyolojik olmak üzere bir takım görevleri olmuştur. Bu görevler temelinde; “çocuk yapma-nesli sürdürme”, “çocuğu çevreye karşı bir takım tehlikelerden koruma”, “bünyesinde bulundurduğu üyelerine psikolojik ve biyolojik tatmin sağlama”, “maddi olanakları arttırma”, “kültür aktarımını gerçekleştirme” durumunu barındırmaktadır. “Fakat artık günümüzde çocukların eğitiminin okulda sağlanması, yaşlıların bakımının huzurevlerinde karşılanması ve oraya bırakılması, eğlence mekânlarının aile dışı yerlerde olması ve çoğalmasıyla ailede gerçekleşen birçok işlevler yer değiştirmiş, aileye sadece tek işlev olan üreme işlevi kalmıştır” (Can, 2013: 83-84).

Kadın ve erkek olmak üzere iki kişinin evliliği sonucu kurulan aileye hayatiyet veren temel şeyler sevgi, şefkat, dayanışma, paylaşma, güven gibi unsurlardır. Bu unsurlar olmadan aileyi sadece cinsel birliktelik yaşama, çocuk sahibi olma ve buna bağlı olarak soyu devam ettirme, kan ve akrabalık bağına sahip olma gibi durumların gerçekleştiği mekân olarak tarif etmek onu eksik tanımlamaya eşdeğerdir. Ailenin yaşadığı değişim ve dönüşümler, ekonomik, toplumsal gelişmelerle yakından alakalı olmuştur. 19. yüzyıldaki ekonomik süreçler küreselleşmenin önemli bir kısmını oluşturarak ailenin dönüşümünü tetiklemiş, kadınların iş hayatına dâhil olma durumunu beraberinde getirmiş, evlilik ve aile kavramlarına bakış açısının da değişmesine neden olmuştur. “16. ve 17. yüzyılda var olan aristokrat ve köylü ailesi 18. yüzyılda yerini işçi sınıfı ailesine, 19. yüzyılda ise burjuva ailesine bırakmıştır” (Güloğlu, 2019: 50). Tarihsel süreç içerisinde yaşanan diğer gelişmeler de ailenin dönüşümüne ve değişimine etki etmiştir. Bu duruma örnek olarak 19. yüzyılda görülen proleterleşme ve kentleşme süreçlerinin aileyi dönüşüme uğratmasını söyleyebiliriz. Fakat yine de bunlara rağmen ailenin dönüşümünde tetikleyen en önemli hususun sanayileşme olduğu konusunda ortak bir kabul söz konusudur.

Toplumda değişimin bir unsuru olarak ortaya çıkan modern yaşam, toplumsal ve kurumsal ilişkilerde önemli düzeyde değişimi de beraberinde getirmiştir. “Modern dünyada yaşanan hızlı değişim ve dönüşümlerle birlikte toplumlarda oluşan belirsizlik, güvensizlik ve emniyetsizlik gibi durumlar, küreselleşme döneminin şüphe ile

karşılanmasına neden olmuştur” (Duman, 2011: 672). “Yaşanan teknolojik gelişmelerle özellikle son yüzyılda meydana gelen çevresel sorunlar, önceki yüzyıllarda oluşan sorunlardan farklılık arz etmiş ve önemli bir derecede risk teşkil etmiştir” (Çuhacı, 2007:130).

Küreselleşme süreciyle birlikte yaşanan değişim aile yapısına önemli oranda etki etmiş ve onun dönüşümüne neden olarak, parçalı aile modelleri türemiştir. Bu aile modelleri boşanan eşlerin tek başlarına kaldıkları veya evi terk eden eşin geride bıraktığı bireylerden oluşmaktadır. Ayrıca ebeveynlerin evlat edinmeleriyle veya üvey olan çocuklarını dâhil etmeleriyle oluşan aile modelleri de ortaya çıkmıştır. Bunların dışında, eşcinsel bireylerin bir araya gelerek oluşturdukları aile tipleri de modern hayatla birlikte görülmeye başlanmıştır. Diğer bir yandan da tamamlanmamış, parçalanmış ve çözülmüş ailelerin modernleşme ile beraber toplumlarda daha fazla yaygınlaşma durumu ailenin sona ereceği algısına sebep olmuş ve bu durum farklı şekillerde değerlendirilmiştir.

Küreselleşme sürecinde ailenin yaşadığı dönüşümün önemli göstergelerinden biri de boşanma durumu olmuştur. Bu durum aynı zamanda önemli bir toplumsal probleme de neden olmaktadır. Modern yaşamla birlikte öne çıkan boşanma, çiftlerin sözleşme ve yasal zemine dayalı evliliklerinin sona ermesini ifade eden bir durumdur. Boşanma ile birlikte ailenin yapısal değişimi ortaya çıkmaktadır. Boşanma, aynı zamanda kurulan ailenin son bulması ve boşanan çiftlerin psikolojik ve sosyal yönden önemli ölçüde etkilenme durumunu da beraberinde getirmektedir. Fakat bu durum artık modern yaşamla beraber sıklıkla görülen bir olgu olmaya başlamıştır.

Aile olmanın temelini sağlayan çocuk sahibi olma durumunun, eski dönemlere göre, özellikle küreselleşme süreciyle beraber anlam ve önemini giderek kaybettiği söylenebilir. “Son dönemlerde yapılan bir takım çalışmalar farklı toplumlarda çocuk sahibi olma algısının farklılaştığını ve bu durumda önemli bir ölçüde düşüşün meydana geldiğini göstermektedir” (Güloğlu, 2019: 55).

Modernleşme süreci ve sanayileşme ile birlikte başlayan, küreselleşme ile hayatın bir parçası haline gelen ve günlük hayata dâhil olan kadının ev dışına çıkarak iş hayatına atılımı, erkeklerin aile içindeki tarihsel ve toplumsal rollerini sarsmıştır. “Kadınların iş hayatına dâhil olma durumu, toplumlarda cinsiyetler arası eşitlik düşüncesinin ilerleme kaydetmesini, özgürlüklerin, demokrasi ve insan haklarının

yaygınlaşmasını sağlamış ve bütün yaşanan bu gelişmeler aile üzerinde farklı türden etkilere neden olmuştur” (Canatan ve Yıldırım 2011: 115). Toplumun erkeğe ve kadına biçtiği belli başlı roller, modern yaşamla birlikte önemli derecede anlamını kaybetmiş ve cinsiyete dair iş, görev ve sorumluluklar ortaya çıkmış, giyim-kuşam ve ailedeki bir takım rol ve görevler belirsiz bir hale gelmiştir. Bunların dışında, farklı mesleklerde kadınların statü kazanmaları, toplumsal yaşamda rutin olan cinsiyet rollerini önemli düzeyde değiştirmiş, kadın ve erkeğin aile içinde eşit bir şekilde ve kolektif hareket etmelerini gerektiren bir algı oluşmuştur.

Özellikle son yüzyılda aile kurmaya yönelik tutum ve yaklaşımlar da değişime uğramış, romantik aşk, evliliğe adım atmanın önemli bir belirleyicisi olarak öne çıkmıştır. Bu oluşan bağ, evliliğe duygusal bir temel kazandırma girişimi olarak söylenebilir.

Son yüzyılda hızla ilerleyen teknolojik gelişim birey ve aile kurumunu da derinden etkilemiştir. Bu gelişimden etkilenmemek ise neredeyse imkânsız bir hale gelmiştir. Teknolojik araçların fazlasıyla kullanım durumu insanların yüz yüze ilişkilerinin azalmasına, birbirinden uzaklaşmasına ve birbirine yabancılaşmasına neden olmuştur. Bu araçlar, “bireylere yabancı kişilerle iletişim kurma olanağı tanıdığı için aldatma gibi istenmeyen durum ve hallerin ilişkilerde yaşanmasını kolaylaştırmış, evlilik kurumunun bazı zamanlar temelden sarsılmasına, aile bireyleri arasında sadakatin bozulmasına ve çoğunlukla evlilik hayatının bitmesine neden oluşturmuştur” (Şentürk, 2019: 551).

3.4.2. Türk Toplumunda Aile ve Değişim

Türkiye açısından aileye baktığımız zaman, aile geleneğinin köklü bir geçmişinin var olduğunu görmekteyiz. Burada var olan aile yapısını “Cumhuriyet öncesi” ve “Cumhuriyet sonrası” olarak iki ana başlık altında inceleyebiliriz. Cumhuriyet öncesi dönemlerde var olan ailede karı ve koca hakları eşitti. Kadın, aile içinde erkekle aynı önem düzeyinde yer almaktaydı. Dul kaldığı takdirde evin mutlak yöneticisi de kadın olmaktaydı. Eski Türk aile düzeninde kadın ile erkeğin eşit olma durumları, evliliğin sadece bir tek kadınla gerçekleşmesinden de anlaşılır. Bazı durumlarda ise, özellikle büyük istila devirlerinde erkeklerin töreye aykırı bir şekilde, birden fazla kadınla evlendiği durumuna da rastlanmıştır. Ama bu durumda bile, erkeğin yaşam arkadaşı olan ilk eşi aile ocağının resmi sahibi sayılmış diğerlerine ise

'kuma' adı verilmiştir. Çocukların baba ocağından evlenerek ayrılmaları eski Türk aile yapısının özelliklerinden olmuştur. Evlenecek yaşa gelen erkekler bir yiğitlik gösterdikten sonra il kurulundan bir ad alır ve daha sonra ebeveyn vasiliğinden kurtulurdu. Aile malından payına düşen mirası peşin alan erkeğe evlilik sırasında kadın da çeyizini katardı. Erkek, karısına sürekli saygı gösterir, sözgelimi bir yere giderken arabaya onu bindirir, kendisi ise arabanın arkasından yürürdü. Aile sıralamasına baktığımız zaman Eski Türklerde bark ve türkün'den sonra soy'un geldiğini söyleyebiliriz. Soy, aralarında kan birliği bulunan yakın ve yan akrabaların bütününe denirdi. Soyda ana ve aynı zamanda baba yönünden akraba olanlar vardır. "Eski Türkler'de ana soyu ile baba soyu eşit değerde görülmekteydi" (Güler ve Ulutak, 1992: 59).

Kadın ve erkek arasında önemli ilk ayırım İran ve Bizans etkisinde kalınarak 15. yüzyılda harem kurulmasıyla birlikte oluşmuştur. Saray, hâkimiyette olan sultanın emri ile iki bölüme ayrılmıştır. Bu iki bölüm Harem ve Selamlıktan oluşmaktaydı. Harem kadınlara ait olan öyle bir yerdi ki, eşikte iki çift pabuç, kadının bir hanım misafiri olduğunu gösteriyor ve bu durumda kadının kocası bile içeri girmiyordu. Selamlık ise, erkeklere ait bir bölüm olarak nitelendiriliyordu. Böylece harem yaşamı gelişmeğe ve gelenekselleşmeye başladı. Daha sonra ise, kadınların giyim ve davranışları ile ilgili bir takım kararlar arka arkaya geldi.

Evlilik genelde ebeveynler veya akrabalar tarafından düzenlenerek gerçekleştirilirdi. Kadınlar eşlerini seçmede bir şey söyleme, isteme kısaca düşünce ve fikir hakkına sahip değildiler. Gelin ile damadın düğün gününe kadar birbirlerini görmeleri neredeyse imkânsız bir hal sayılıyordu. Dini kurallar doğrultusunda evlilik sözleşmesinin iki erkek veya bir erkek iki kadın şahidin huzurunda yapılması gerekmekteydi. Gelin bu durumda bile başka odada bulundurulurken soruları kapı ardından yanıtlardı. Hemen bütün topluluklarda erkek evleneceği kızın ailesine başlık adı altında bir miktar para öderdi (Adak, 2012).

Boşanma gibi durumlarda ilkin öncelik daha çok erkeğe tanınmıştı. Boşanan çiftlerden erkeğin kadına 'mihir' adı altında bir miktar para ödemesi zorunlu bir durum halindeydi. Fakat bunun dışında şeriatın koyduğu kurallarda kadınları koruyan hukuki maddeler neredeyse hiç yoktu. Olanlar da gereken şekilde uygulanmıyordu. Boşanma durumunda çocuk bakımı ise şu şekilde belirtilmişti; erkek çocuk anne bakımına

ihtiyaç duyuyorsa annede, yeni doğan bebek ve kız çocuk ise ergenlik dönemine kadar annede kalırdı. Baba ise masrafları karşılamakla sorumlu tutuluyordu.

Cumhuriyet sonrası Türk toplumuna baktığımız zaman ise toplumsal ve kültürel alanlarda bir takım değişim ve gelişmelerin yaşandığını görmekteyiz. Medeni Kanunun kabulü ile birlikte özellikle 1926 yılında hukuksal açıdan kadın ve erkek arasında eşitlik kurulmaya çalışıldı. Düzenlenen yeni yasalarla birlikte çocuğun hangi ebeveynde kalacağı, kiminle yaşayacağı hâkim kararına bırakıldı. Boşanma durumunda kadın ve erkeğe eşit haklar tanındı. Bunların dışında nikâhın gelinin huzurunda da yapılması, servet ve mal bölüşümünde kadının da erkekle eşit oranda pay alması, okuma yazmanın zorunlu kılınması durumları da söz konusu olarak gerçekleştirildi. Yerel seçimlerde kadınlara 1930'larda oy kullanma hakkı verilmesi durumu 1934'de genel seçimleri de kapsadı.

1960'larda tarım kesiminde oluşan duraksamalar, nüfus artışı, dünya çapında gelişen ekonomik ve politik şartlar, çarpık bir sanayileşmeye neden oldu. Bu ekonomik ve politik şartlar beraberinde bir sıra değişimler getirerek ülkedeki aile yapısını da etkiledi. Bu değişimlerle birlikte, aileler köylerden kente göç etmeye başlamışlardır. Özellikle yapılan iç göçler ve kentleşme yoluyla çözülen aile yapısında ve işlevlerinde değişimler oluşmaya başlamıştır. Bir anda kentin çevresini gecekondu kuşağı sararak belirgin hal almaya başlamıştır. İnsanlar bir yandan kente köy yaşamını taşımaya çalışırken diğer yandan da kentte var olan yaşam tarzına uyum sağlamaya çalışmıştır (Çakır, 2011). Kente göçle beraber Türk ailesi üretici bir konumdan çıkarak tüketici konuma geçmiştir.

Halen kırsal alanda yaşamını devam ettiren aileye köy ailesi, kente göç etmiş ve yaşamını kentte devam ettiren aileye ise kent ailesi denmekteydi. Genelde köy ailelerinde, geniş ailenin hâkimiyet sürdüğünü, kent ailelerinde ise çekirdek aileye geçişin oluştuğunu söyleyebiliriz. Fakat bazı durumlarda da köy aile yapısında çekirdek ailenin barındığını da görebiliriz. Buradaki bu durum köy ailesinin sahip olduğu toprak büyüklüğüne bağlıdır. Zorunlu aile parçalanması olarak adlandırılan bu durumun temelinde toprak sahipliğindeki dengesizlik yatmaktadır. Köyde oluşan bu çekirdek aile, kentte oluşan çekirdek aileden akrabalık ilişkilerinin sıklığına, dayanışma ve yardımlaşma durumlarına göre farklılık göstermektedir.

“Kent yaşamı ailenin kuruluş ve işleyişinde farklılıklar yaratarak, bireylerin toplumsallaştırma işlevini üstlenen bir toplumsal birim haline gelmiştir” (Güler ve Ulutak, 1992: 73). Çocuk artık bu aile türünde üretici değil, tüketici bir öge olarak karşımıza çıkmaktaydı. Bunun dışında artık kent ailesinde, köylere oranla evlilik yaşı artım göstermiş ve köy ailelerinde nadir görülen boşanma durumu daha yaygın hal almıştır. Akrabalar arası ilişkiler nispeten azalmış ve aile üyelerinin diğer üyeler üzerindeki denetimi ve baskısı da azalmıştır.

Her toplum toplumsal-kültürel-ekonomik değişimlerden geçerek belirli dönüşümler yaşar. Aile kurumu da bu değişim ve dönüşümlerden etkilenen temel bir alandır. Her ne kadar değişime uğrasa, yapısında ve işlevlerinde farklılıklar oluşsa da Türk milletinin tarihi seyrinde aile kurumu, önemini hiçbir zaman kaybetmemiş ve bireyler arasında önemli bir yere de sahip olmuştur. “Ancak günümüz toplumlarının neredeyse genelinde aile kurumu bazı tehlikelerle karşı karşıya kalmaktadır” (Elmas, 2017). Bu olumsuzluklara direnme gösterebilmek ve aile yapısının bozulmasını önlemek, toplumsal düzenin sürekliliğinin ve devamlılığının sağlanmasına faydalı olacaktır. Çünkü aile ortamı bireyleri uygunsuz her çeşit davranıştan koruyan, onu topluma hazırlayan önemli bir yapıdır. “Yapılacak şey, her türlü geleneksel kalıpların korunması değil ama genel toplumsal değerler birliğinde yeniden yapılanmalara imkân sağlamaktır” (Aydın, 1997: 65).

3.5. Aile, Çocuk ve Gençlik

“Aile, eşlerden ve çocuklardan oluşan, birbirilerine duygusal yönden bağlanmış, ekonomik, sosyal, duygusal, hak ve sorumlulukları paylaşan toplumsal bir sistemi oluşturmaktadır” (Hetherington vd, 2006: 510). Normal şartlar altında aile, çocuğun doğuştan beri üyesi olduğu en küçük toplumsal kurum olarak tanımlanmaktadır. Aile, çocuğun topluma, çevreye uyum sağlaması, adapte edilmesi için gerekli olan, kültürel norm ve kuralların öğrenildiği bir yerdir. Çocuğun ilk ve uzun süreli sosyal ilişki kurma kaynağının oluşturulduğu yer ailedir. Çocuğun çevresine yönelik ilk deneyimleri genellikle ailesinin aracılığıyla oluşmaktadır. Çocuk büyüdükçe daha geniş eksende sosyal etkileşimler zamanla ailenin yerini alarak değişmektedir.

Sosyalizasyon sürecinin başlıca ajanlarından birisi de aile kurumudur. “Sosyalizasyon bir süreçtir ve bu süreç içinde birey, sosyal olmayı, toplumun bir üyesi olmayı öğrenmektedir” (Hyman, 1973: 529). Başka bir deyişle ise sosyalizasyonu,

“bireyin doğumundan ölümüne kadar kendi toplumunun kültürel özelliklerini öğrenme, toplum tarafından istek ve beklentilerine uygun bir insan olarak yetiştirilmesi süreci olarak tanımlayabiliriz” (Kaya, 2018: 111). Günümüz modern toplumlarda ailenin temel işlevi, çocuğun bu sürecine olan katkısıdır. Çocuk açısından bu süreç, “öğrenme” ve “öğretme” süreci olarak bilinmektedir. Çocuk için ilkin ve temel bir eğitim kurumu olan aile, çocukların bakımı ve toplumsal çevreye hazırlanmaları gibi durumlarda oldukça önemli bir alandır. Üyelerin toplumsal davranış biçimlerine uygun bir şekilde yetiştirilmesi de aile içerisinde kazanılır ve öğretilir. Bu davranış biçimlerinin topluma uyumlu bir şekilde olması ve bireye kazandırılması onun ileride toplumla çatışması durumunu da engellemektedir. Bu yönden dolayı da bu kurumun, ahlak kurallarına dayalı bir küçük topluluk olduğunu söyleyebiliriz. Bunları dışında aile, toplum tarafından kabul görmeyen istenmedik davranışları da inceler ve denetler. Bununla da beraber bünyesinde barındırdığı üyelerin toplumdaki kötü davranışların bilincinde olmasını ve bu davranışlardan uzak durmasını da sağlamaya çalışır.

Neredeyse her toplumda aile kurumu, toplumun devamlılığını sağlayan, topluma faydalı bireyler yetiştirmeyi amaçlayan, özellikle bu doğrultuda çocukların bakımı ve eğitimi ile yakından ilgilenen ve durumu takip eden toplumsal bir kurum olarak belirtilmektedir. Toplum içerisinde uyumlu birey olması amaçlanan ve istenen çocuk, ilk toplumsal davranışlarını aile içerisinde kazanır. Bu durum ise, çocuk, aile üyeleri ile etkileşim kurarak ve onları taklit ederek öğrenip, pekiştirir.

Geniş aile olarak adlandırılan aile türleri anne-baba-çocuk, çocukların eş ve çocukları, anne ve babanın kardeşlerinin eş ve çocukları gibi birinci dereceden yakın olan akrabaları kapsamaktadır. Bu aile türünde erkek çocuklarına babaları küçük yaştan tarım işlerini öğretir ve onları kendileriyle birlikte çalıştırmaya başlarlar. Kız çocuklarına ise anneleri ev işlerini öğretirken evde yardımcı olmalarını sağlarlar. Aile büyüklerine ve ekonomiye destek olarak görülen çocuğun aile üyeleri onların eğitimlerine devam etmesini çok istemezler. Ve bu durumla da birlikte çocuğu eğitim kurumlarına göndermek yerine evde kendileri bildikleri bilgi kadarıyla eğitimi gerçekleştirirler. Daha sonrasında sanayi devriminin gerçekleşmesi ve modern yaşam tarzına geçilmesi ile beraber, aile yapısında bir takım değişiklikler ve dönüşümler yaşanmıştır. Bu değişimler özellikle de eğitim üzerine görülmüş ve eğitim kurumları yaygınlaşmıştır. Eğitim işlevleri aileden çıkarak eğitim kurumlarına aktarılmıştır.

Yaşam sürecimizin doğal ve değişmez halkalarından birisi de “çocukluk” kavramıdır. Bu kavram bebekliğin aksine doğal bir gerçeklik değil, sosyo-kültürel bir kavramdır. Bu sebeple de diğer toplumsal kavramlar gibi görelilik norm ve değerlere göre belirlenir. Çocukluk kavramını literatürde incelediğimiz zaman, bu kavramı kapsayan genel bir tanımlamanın bulunmasında zorluk çekildiğini görürüz. Nedeni ise, bireyler arasında çocukluk döneminin başlangıç ve bitiş zamanı arasındaki görüş farklılıkları, bunun dışında sosyo-ekonomik, kültürel ve politik yapılarla da ilgilidir. Kavramın genel olarak küçüğü yetişkinden ayırmak için kullanıldığını söyleyebiliriz. “Çocukluğun bitmesi ise herhangi bir sosyal olayla beraber son bulmaktadır” (Frones, 1994: 146).

Tarihsel süreç içerisinde çocukluk kavramını ele aldığımızda, “Philippe Aries 1962” yılındaki “Yüzyıllar Boyunca Çocukluk” adlı aile ve çocukluk tarihi üzerine çalışmasında modern ailenin diğer aile türüne nazaran çocuğa karşı tutumunun farklı olduğunu belirttiğini görürüz. Burada ayrıca 15. ve 16. yüzyıllardan önce çocukluk kavramının olmadığı da söylenilmiştir. Bu kavram, toplumlarda zamanla, yavaş yavaş sosyal gelişim ve ekonomik değişimlere bağlı olarak oluşmuştur. 17. yüzyılın başında ise artık kavramının, aile yaşamının bir parçası olarak kabul edilmeye başladığı görüş ve düşüncesi ileri sürülmüştür. Bu dönemde çocuk, aile içinde merkez olacak kadar olmasa da bir önem kazanmıştır. Kavramın bugünkü içeriği kazanması ise Aydınlanma dönemi ile başlamıştır. Bu anlayış gelişimi ile birlikte, “çocuklar göçlerin, sanayileşmenin, şehirleşmenin olumsuz etkilerinden korunmaya çalışılmış, sağlık ve refahlarıyla ilgili önlemler alınmıştır” (Kaya, 2018: 120).

Artık 20. yüzyılda ise çocuk, toplumun geleceğini belirleyen en önemli insan kaynağı olarak tanımlanmış ve değerlendirilmiştir. Yani kısaca, çocukluk kavramının, anlam ve öneminin bulunmadığı bir dönemden hukuksal, toplumsal ve eğitimsel kurumlar çerçevesinde korunan bir çocukluk kavramına geçişin yüzyıllar boyunca sürdüğünü görüyoruz.

Çocukluğun sosyal bir olayla son bulması sonucu gençlik durumu başlamaktadır. Gençlik kavramının tanımına baktığımız zaman özellikle, biyolojik, psikolojik, demografik, sosyal psikolojik ve hatta felsefi yaklaşımlar içinde farklı alanlarda çok farklı tanımlanmaların yapıldığını görmekteyiz.

“1990 yılında Çocuk Hakları Sözleşmesi’ni imzalayan ve onaylayan Türkiye, Uluslararası Sözleşmeye uygun olarak gençliği 18 yaşın üzerinde düşünmektedir” (Doğan, 1996: 379). Gençlik, kavram nedeniyle bir “geçiş dönemi” olarak belirtilmektedir. Bunun nedeni ise, çocukluk ve yetişkinlik arasındaki bir dönemi ifade etmesinden kaynaklanır. Özellikle geleneksel toplumlarda geçiş dönemi olarak tanımlanan bu kavram, günümüz modern toplumlarında uzun bir sürece yayılmakta ve kategorize edilmektedir (Lüküslü, 2009). “Toplumdaki yerini temel alan tanım ise genci, öğrenim yapan hayatını kazanmak için çalışmayan ve kendine ait bir konutu bulunmayan bir kişi” olarak belirtmektedir” (Çerik, 2002: 2).

Gençlik hem toplum hem de devlet için önemli bir durumdur. Çünkü ekonomik iş gücü sağlama, beyin gücü sağlama, kültürel miras taşıyıcılığı yapma gibi pek çok görevi üstlenerek geleceğe ışık tutmak, toplumsal norm ve değerleri diğer nesillere aktarmak, soyun devamını sağlamak gibi durumların karşılanması ve giderilmesi gençlere emanet edilerek onlardan beklenilmektedir. Dolayısıyla da, toplumları yarına taşıyacak gençliğin yetiştirilmesi, eğitilmesi, topluma kazandırılması vazgeçilemeyecek bir ilke olarak kaşımıza çıkmaktadır. “Yapılan tanımlamaları incelediğimizde kavrama yönelik biyolojik, sosyo ekonomik ve sentezci olmak üzere üç bakış açısının olduğunu görürüz” (SEKAM, 2016). Biyolojik yaklaşım kapsamında yapılan tanımlamalarda özellikle demografik hususların yaygın olarak kullanıldığı görülmektedir. Çalışmalara kolaylık sağlaması için gençlik döneminin yaş sınırları ve özellikleri belirlenmeye çalışılarak bu dönem, 12-24 yaş aralığı olarak ele alınmaktadır. Diğer yaklaşım olan sosyo ekonomik yaklaşımda ise kuşaklar arasındaki farklılaşmalara dikkat çekilmektedir.

“Gençlik kavramı biyolojik olarak belirlenmekten daha çok, toplumsal olarak inşa edilir; bunun nedeni ise zamana, toplumun sosyo ekonomik gelişimine ve dahası kime sorduğunuza bağlı olarak değişiklik gösterebilmektedir” (Denstad, 2014: 20). Bu yaklaşıma göre yaş aslında gençlik kategorize edilirken çok da önemli olmayan bir faktördür. Son yaklaşım olan F. Dubet’in sentezci yaklaşımı ise gençlik kavramına daha kapsayıcı bir şekilde yaklaşmaktadır.

Bu yaklaşım tarihsel bağlamı, toplumsal ve sosyo-ekonomik faktörleri de içinde bulundurmaktadır. Bunların dışında tanımlama yapılırken bireyin sosyo-kültürel özellikleri de göz ardı edilmemelidir. Açıkladığımız ve sıraladığımız bu yaklaşımlar dikkate alındı zaman gençlik, “toplumdan topluma değişiklik arz eden değişkenlerle

tanımlanan, kendi kriterlerine göre bir anlam ve düzen inşa eden, zaman ve mekânda devamlılığı olmayan yaş grupları ve nüfus istatistikleri ile tanımlanamayacak kadar kırıksık bir kavram olarak belirtilmektedir” (Marshall, 1999).

Çocukluk döneminden beri gençlerin tutum ve davranışları üzerinde önemli bir etkisi olan aile burada önemli bir etkidir. Bireylerin tutumlarını, üyesi oldukları büyük topluluklar ve birincil gruplar etkilenmektedir. Buradaki en önemli birincil grup da aile kurumudur. Tutumların büyük bir kısmı 12-30 yaş arasındaki dönemlerde son şeklini almakta ve daha sonra da çok az bir şekilde değişmektedir. Bu sebeple, “tutumların geliştiği ve şekillendiği 12-30’lu yaşlar, kişiliğin oluşumunda kritik dönem olarak tanımlanmaktadır” (Morgan, 1991; akt. Yalçın, 2010: 45). Anne-babanın çocuk yetiştirme tutumları bu dönemde kişiliğin oluşumunu etkileyen ve aile ortamına ilişkin en önemli unsur olarak bilinmektedir.

“Bu tutumlarının gençlerin davranışları üzerindeki etkisi araştırıldığında, tutumların, demokratik, otoriter ve serbest bırakıcı olarak üç grup altında tanımlandığı görülmektedir” (Kuzgun, 1973: 59). Bireyin karar verme süreci ve biçimleri de tutumlardan etkilenmektedir. “Fikir oluşturma süreci olarak belirtilen karar verme süreci psikolojik bir yöne sahip olarak bireyin zihinsel ve ruhsal özellikleriyle kültürel yapısına bağlı olduğu gibi, çevre koşullarına da bağlıdır” (Tosun, 1987: 327).

Bireyin kişiliğinin oluşumunda ve toplumsallaşmasında etkin bir faktör olan aile, toplumun sosyo-kültürel özelliklerini bireye aktarmakla da sorumludur. Ailenin tutum ve davranışlarının, genç kesim üzerindeki etkisi, bireysel ve toplumsal nezdinde birtakım sonuçları da beraberinde getirmektedir. Ailenin, gençler üzerindeki en önemli bir etkisi de “liderlik tarzları” konusunda görülebilir. “Hartman ve Harris tarafından yapılmış olan bir araştırma, çocukların, ailelerini model aldığı ve onların liderlik tarzlarını benimsediklerini ortaya çıkarmıştır” (Hartman ve Harris, 1994). Çevresiyle etkileşim halinde olarak çocuk, benzer davranışlar geliştirmektedir. “Toplumsallaşma süreci olarak tanımlanan bu dönemde tutum ve davranış tarzlarının yetişkinlere benzer olması, süreç boyunca, deneyerek ya da model alarak öğrenilip kazanılmakta, liderlik tarzı da bir davranış biçimi olarak öğrenilen bu davranışlar arasında yer almaktadır” (Kağıtçıbaşı, 1985: 295). Kısacası aileler davranış ve tutumlarıyla bir özdeşim modeli olarak da tanımlanmaktadır. Çocuğun gelişiminde, gençlerin topluma faydalı birey olmalarında önemli bir kurum olmaktadır.

3.5.1. Üniversite Gençliği

Her yıl ülkemizde milyonlarca genç üniversitelere kayıt yaptırmaktadır. Gençliğinin bir kısmını üniversitede yaşayan bu gençlerin eğitim kurumları altında da incelenmesi önemli bir husustur. Literatür taraması yaptığımız zaman konu ile ilgili birçok yapılan çalışmaların varlığını görmekteyiz. Armağan'ın, 1991 yılında 600, 1992 yılında 160 ve 1993 yılında ise 1280 öğrenciyi kapsayan araştırmalarından çıkan sonuçlar, üniversite gençliğinin gerekli önlemler alınmazsa, her an patlamaya hazır bir "potansiyel güç" olduğunu ortaya koymaktadır (Armağan, 2004). Bu araştırmalar sonucu öğrencilerin %70'e yakın bir bölümü YÖK sisteminden memnun olmadıklarını belirtmişlerdir. Memnun olanların oranı ise, sağlık bilimlerinden fen bilimine ve sosyal bilimlere doğru azalmaktadır. Genel olarak buradaki memnuniyetsizlik nedenleri, eğitim düzeyinin yetersizliği (%85), verilen bilgilerin çağ dışılığı, gereksizliği ve yetersizliği (%73), üniversite yöneticileriyle diyalog kuramama (%68), üniversite yönetiminde öğrencilerin tümü ile dışlanması (%60), öğretim üyeleriyle sağlıklı diyalog kuramama (%39), ekonomik sıkıntılar ve harç oranlarının yüksekliği vb. nedenler şeklinde sıralanmaktadır. Sıraladığımız bu olumsuzluklar dışında, öğrencileri kaygılandıran temel ve esas konulardan birisi de işsizlik sorunudur. Birçok öğrenci şansları ve torpilleri varsa iş bulabileceklerine inanmaktadır. Öğrencilerin böyle bir düşünceye sahip olması, inanması, gelecek kaygısı içinde bulunması sosyolojik açıdan üzerinde durulması gereken bir noktadır. Yapılan bu araştırmalar doğrultusunda ortaya çıkan en çarpıcı sonuçlardan birisi de üniversite gençliğinin %85 gibi büyük bir kesiminin, olanak bulursa yurt dışına gitme isteğinde olmasıdır. Batı ülkelerinin çekiciliği, batının iş ve maddi olanak koşullarının daha iyi olduğu konusundaki görüş, Türkiye'deki işsizlik oranının gittikçe artması gibi nedenler de gençlerin bu düşüncesini tetikleyen ana faktörlerdendir. Yücel ve Kesgin (2019) üniversite gençlerinin yaşadıkları sorunlara yönelik yaptıkları araştırmada da toplumda oluşan olumlu olumsuz yeni koşullar içerisinde gençlerin yaşadığı en önemli sorunun ekonomi ile ilgili olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Dışlanmış ve susturulmuş üniversite gençliğinin patlamaya hazır bir potansiyel güç oluşturduğunu bütün bu sonuçlar ortaya koymaktadır. "Üniversite gençliğinin "beyin gücü" açısından potansiyel bir güç oluşturduğunu ve bunun da Türkiye bakımından olumlu bir durum olmadığını unutmamak gerekir" (Armağan, 2004: 24).

4. EVLİLİĞE İLİŞKİN TEMEL KAVRAMLAR VE KURAMLAR

Bu bölümde evlilik kavramı, evlilik biçimleri, kültür, aile ve çevre gibi unsurların evliliğe etkisi, çiftlerin beklentisi ve kriterleri gibi konuları ele alacağız. Ailenin oluşumunun temeli olan evlilik, bu bölümle birlikte ilkin oluşumundan boşanma gibi durumlarla birlikte sona ermesine kadar geçirdiği süreçler detaylı bir şekilde incelenerek açıklanacaktır.

4.1. Uzun Süreli Bir Yaşam Deneyimi Olarak Evlilik Kavramı

Ortak amaç ve çıkarlar doğrultusunda gelişen sosyal yapılardan birisi de aile kurumudur. Aile kurumunun oluşması ve tanımlanması için evlilik temel şartlardan birisidir. Bunun dışında aile biriminin hayatta kalması, uzun ömürlü olması da evlilikle sağlanmaktadır. Evlilik, iki karşı cinsten oluşan bireylerin beraber yaşamak, çocuk sahibi olup onları yetiştirmek, deneyim paylaşımında bulunmak amacıyla yapılan bir sözleşmesinden oluşmaktadır. Devlet ve toplum tarafından kabul edilen bir sıra yasa ve kural tarafından yönetilen yasal bir ilişkidir. Evlilik kavramı birçok çeşitli kültürlerde ve medeniyetlerde görülen yaygın bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Aynı zamanda evlilik, karşı taraftan iki yetişkin bireyin cinsel ilişkilerin

toplumun koyduğu kriterler doğrultusunda yürütülmesidir. “Her toplum ya da kültür, kimin kiminle evlenebileceğini, kadın ve erkeğin karşılıklı hak, ödev ve yetkilerini vb. ayrı ayrı belirlemiştir” (Tezcan, 2010: 135).

Toplumlarda evliliğin oluşturulmasının birçok amaç ve nedenleri vardır. Bu işlevleri aşağıdaki şekilde sıralayabiliriz;

- “Soy çizgisini belirlemek”,
- “Toplumsal cinsiyet rollerinin sağlanmasında etkili olma durumu”,
- “Ailenin ekonomik üretim ve tüketim etkinliklerini düzenleyerek aile üyeleri için ekonomik bir standart sağlamak”,
- “Eşlerin dayanışma içinde olmalarına olanak sağladığından kaynaklı bireylere kendilerini güvende hissetmeleri konusunda yardımcı olmaktadır. Ayrıca bireylerin sevme ve sevilme isteklerinin giderilmesine ve karşılanmasına imkân sağlamaktadır”.
- “Evlilik, devletin toplum adına ilgilendiği bir kurum olarak miras ve sosyal güvenlik gibi yasal hakların elde edilmesini durumlarını da kapsamaktadır. Bütün bu sıralanan işlevleri sağlıklı bir şekilde yerine getiren evlilikler sürekliliğini sağlayabilmektedir. Aksi takdirde ise bir sıra sorunlarla karşı karşıya kalınmaktadır” (Yenilmez, 2012: 63-64).

Birçok sayıda kuramcı ve bilim insanları evlilik kavramını çeşitli bakış açılarından tanımlamaya ve açıklamaya çalışmıştır. Özgüven’in (2000) yaptığı tanıma göre evlilik, insan nesillerinin devamlılığını ve yenilenmesini sağlayan; insanın sosyal ve bireysel bir şekilde kendini gerçekleştirme için önemli olan bir kurumdur. İnsanlık tarihinde bu kurum büyük bir rol oynayarak önemli bir yere sahip olmuştur.

“Diğer bir tanıma göre ise evlilik, kadın ve erkek arasında akrabalık ilişkisi kuran, zamanla gelişen ve bu süreç içerisinde farklılıklar gösterse de var olmaya devam eden bir kurumdur” (Erişti, 2010: 10). Güçlü bir duygusal hisle birbirine derinden bağlı olan iki kişi arasındaki bu ilişkinin her geçen gün daha da güçlenmesi için çiftlerin ruhsal ve fiziksel ihtiyaçlarının karşılanması oldukça önemli bir husustur. Bu ihtiyaçların karşılanması ve giderilmesi, evlilik uyumu üzerinde de yüksek bir etkiye sahiptir (Özaydınlık, 2014).

Bütün tarih boyunca insan toplumlarında, evlilik faaliyetlerine farklı biçim ve tarzlarda rastlanmaktadır. Toplumların benimsediği kültürel değerlere göre evliliğin

tarzı belirlenmektedir. Evlilik tarih içinde büyük değişimlere uğramaktadır. Aile yapısı ve ev düzeni, evlenme yaşları ve evlilikte paylaşılacak kurallar ve değerler zamanla toplumlarda değişebilmektedir. Ancak kimi boyutlarıyla aynı özelliklerini de korumaya devam etmektedir. Aile yapılarının sağlıklı bir biçimde oluşması, öncelikle sağlıklı değerlerle tanımlanmış ve yapılanmış bir evlilikle mümkün olabilmektedir. İki insan evlendiği zaman biri diğerine akraba olur ve böylelikle geniş bir akrabalık bağı içine yerleşirler. Ebeveynler, kardeşler, kız kardeşler ve diğer kan akrabalıkları evliliğin bir parçası haline gelirler. Bu nedenle evlilik sadece kadın ve erkek arasında oluşan bir sözleşme olarak kalmayıp, geniş bir sosyal grup içine dâhil olmayı da getirmektedir. Günümüzün çekirdek aile yapıları, bu Geniş Aile şebekesini dışlama değerleriyle ve tutumlarıyla yeniden yapılanmaya çalışırken yeni sorunlar topluma mal olmaktadır. Evliliğin başlangıcı ve gerçekleşmesi bir dizi sosyal faaliyetler sürecinden meydana gelmektedir. Eşlerin tanışması, söz kesme, nişanlanma, nikâh kesme ve düğün gibi süreçler her toplumda farklı törenler ve kurallarla desteklenmektedir. Her önemli başlangıç anlamlı bir takım davranış, kutlama ve faaliyetler ile gerçekleştiği gibi, evliliğe başlangıçta böyledir. Özellikle geleneksel kültürün hâkim olduğu toplumlarda evlilik başlangıcında bunlar oldukça yoğun bir biçimde yaşanmaktadır.

4.2. Evlilik Biçimleri

Evliliğin işlevlerinin neredeyse bütün toplumlarda aynı olduğu söylenebilir fakat evlilik çeşitleri ise toplumdan topluma, kültürden kültüre göre farklılık göstermektedir. Örneğin, bazı toplumlarda bir erkeğin birden çok kadınla evlenmesi normal bir durumken, bazı toplumlarda da kadının birden çok erkekle evlenmesi normal bir durum olarak karşılanmaktadır. Bu durum da “çok karılılık (polygyny) ve çok kocalılık (poliandry) olarak adlandırmaktadır” (Sayın, 1990; akt Bağlı ve Sezen; 2005). Evlilik ve aile çeşitlerini beş temel başlık altında sıralayabiliriz. “Bu sıralama ilk olarak, oturlan yere; ikincisi, eş sayısına; üçüncüsü eşin seçildiği gruba; dördüncüsü, otorite ilişkilerine ve sonuncu olan beşincisi ise soy ve secereye göre yapılmaktadır” (Bağlı ve Sezen, 2005: 12; Özkalp, 2011: 135-136).

- **Oturulan yere göre evlilik;** bu evlilik türü “matrilokal”, “patrilokal” ve “neolokal” olmak üzere kendi içinde üç gruba ayrılmaktadır: halk dilinde iç güveyliği olarak tanımlanan erkeğin kadının ailesi ile birlikte aynı evde yaşamasına, matrilokal denir. Bir diğer tür olan ve Patrilokal evlilik türü olarak tanımlanan durumda ise kadın erkeğin evinde oturur ve yaşar. Son

olarak Neolokal evlilik türünde ise evlenen kadın ve erkekler ailelerinin yanında kalmayarak onlardan ayrılıp kendilerine ayrı ev açarlar.

- **Eş sayısına göre evlilik**, bu evlilik türü “monogami” ve “poligami” olmak üzere ikiye ayrılır. Monogami durumu bireylerin tek eşle evlenmesi anlamına gelmektedir. Poligami durumu ise monogaminin aksine bireylerin çok eşle evlenmesi anlamına gelir. Poligami de kendi içinde iki farklı türe ayrılır. Bunlar Poliandri ve Polijini olarak tanımlanmaktadır. Poliandri, bir kadının aynı anda birden fazla erkekle evlenmesi durumunu ifade etmektedir. Bu evlilik türüne genel olarak toplumlarda az rastlanmaktadır. Poliandri durumunun gözüktüğü ülkeler Tibet ve Alaska olarak bilinmektedir. Bir erkeğin birden çok kadınla evlenmesi ise “polijini” olarak tanımlanmaktadır. Bu evlilik türü ise genel olarak Afrika ve Orta Doğu’nun bazı bölgelerinde yaygın bir şekilde görülmektedir.
- **Eşin seçildiği gruba göre yapılan evlilik**, bu evlilik türü de kendi içinde “endogami” ve “egzogami” olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. İçevlilik anlamına gelen endogami, akraba arası yapılan evliliklerden oluşur. “Kadın ya da erkeğin, üyesi olduğu sosyal gruptan bir kimse ile evlilik bağı kurmasının zorunlu olmasına içevlilik (endogami) denir” (Altunek, 2001: 19). Burada bahsedilen toplumsal grup soy, kabile, sosyal sınıf, mezhep, köy gibi bir sıra farklı sosyolojik kategorileri barındırmaktadır. Bu durumu Hindistan’daki kast sistemi ile açıklayabiliriz. Burada bilindiği gibi, insanlar evlilik yaparken sadece kendi kast grubu içerisinde birisiyle evlenebilmektedir. “Bu örnek aynı zamanda sınıfsal evliliğe de (class endogamy) numune olarak gösterilmektedir” (Altunek, 2001: 19). “Dışevlilik (exogami)” durumu ise, kadın veya erkeğin evleneceği kişiyi üyesi olduğu gruptan değil, dışından seçmesidir. Bu durum, dışevliliğin temel bir kuralı olarak belirtilmiştir.
- **Otorite ilişkilerine göre:** neredeyse toplumların birçoğunda erkeğin kadına nazaran daha üstün olduğu kabul edilmektedir. Kocanın üstünlüğü durumuna evliliklerde patriyarki (atarerki) denir. Kadınlar toplumların neredeyse genelinde var olan bu üstünlüğü kültürel ve ideolojik olarak kabul ederek benimsemektedirler. Matriyarki (matriarchy) olarak tanımlanan durumda ise kadının üstünlüğü ve otoritesi evliliklerde hâkim olmaktadır. “Genel olarak bakıldığında zaman ise toplumların neredeyse

büyük bir kısmında evliliklerde erkeğin üstünlüğü ve otoritesi daha yaygın bir halde gözükmemektedir ” (Özkalp, 2011: 135-136).

- **Soy ve secere ilişkilerine göre:** mirasın evlilik sonucu nasıl bölüşüleceği konusunda soy ilişkileri oldukça önemli bir rol oynamaktadır. Bu ilişkiler içinde gözüken Patrilineal (patrilineal) sistemde miras paylaşımı baba soyunun egemenliğine göre yapılmaktadır. Matrilineal (matrilineal) sistemde ise miras bölüşümü ana soyunun egemenliği daha ağır basmaktadır. Bilateral sistemde her iki tarafın da mirastan eşit bir ölçüde hak alması öngörülmektedir. Matrilineal (matrilineal) sistemde baba soyundan gelen kişiler, “Patrilineal (patrilineal) sistemde ise ana soyundan gelen kişiler, akraba olarak kabul edilmezler” (Güneş, 2018: 31).

Buradan da anlaşıldığı üzere ailenin oluşumu farklı evlilik kurallarına bağlı bir şekildedir. Evlilik biçimi tek ve homojen halde değil aksine, toplumdan topluma ve kültürden kültüre farklılaşabilen bir niteliğe sahiptir. Evlilik türleri esas olarak oturulan yer, eş sayısı, eşin seçildiği grup, otorite ilişkileri, soy ve secere gibi kriterler bağlamında sınıflandırılmıştır. “Altunek, Türkiye Üzerine Yapılmış Evlilik ve Akrabalık Araştırmalarının Bir Değerlendirmesi başlıklı makalesinde soy içi evlilik tipinin Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde, özellikle de Kürt ve Arap gibi etnik gruplarda tarihsel ve kültürel olarak devam ettiği belirtilmiştir” (2001: 25). “Bunun dışında bu evlilik türünün kentsel alanlarda zayıflama eğilimi gösterdiği, bunun sebebinin ise eğitim ve meslek gibi unsurların olduğu açıklanmıştır” (Güneş, 2018: 30).

4.3. Evlilik Süreci

Evlilik; “iki bireyin birbirlerini görme, tanışma ve tanımadan itibaren, flört, söz kesme, nişan, nikâh ve düğün gibi aşamaları olan ve bu aşamalar tamamlandıktan sonra gerçekleşen bir süreci içermektedir” (Adak, 2018: 41). Her toplumda olduğu gibi bizim toplumumuzda da bu süreç çeşitli ritüel ve geleneklerle kısacası kültürel yaklaşım ve uygulamalarla gerçekleştirilir. Evlenen kişilerin evliliklerinin devlet dışında toplum tarafından onay ve kabul görmesi de bireyler ve onların aileleri için oldukça önemli ve gerekli bir unsurdur. Toplum tarafından onay görmesi içinse çiftlerin evliliklerini gelenek ve göreneklere uygun bir şekilde yapmaları gerekmektedir. Burada önemli olan bir diğer unsur ise evliliğin tamamlanmasından

önce kişilerin eş seçimi ve eş seçimindeki kriterleridir. Çalışmamızın bu bölümünde bu gibi konulara değinerek evlilik sürecini ve bu süreçteki temel etkenleri ele alacağız.

4.3.1. Evliliğe Hazırlık Dönemi Kültürel Yaklaşım ve Uygulamalar

Literatüre baktığımız zaman kültürün farklı tanımlarına rastlandığını görürüz. İnsanın sosyal bir ortamda yaşaması ve toplumsal bir varlık olması durumu kültürü gerekli kılmaktadır.

Evlilik, toplumun varlığını, devamlılığını sağlayan ve kültürü gelecek nesillere aktaran en önemli unsurların başında gelen bir kurumdur. Bu kurum birbirine denk iki bireyin duygusal, maddi ve cinsellik açısından birlikte yaşamasını ifade etmektedir. “Evlilik kurumu, toplumsal kabul gören cinsel ilişkinin saptanmasıyla ilgili normlar ve kurallardır” (Tezcan, 1997: 70). Buradan da anlaşıldığı üzere evlilik kurumu bir taraftan hukuksal kurullarla bağlantı iken diğer taraftan da toplumun kültürel değerlerini oluşturan bir sıra normlarla da ilişkili bir kavramdır. “Atabek (2010: 23), toplumların küçük bireylerden okumasını, daha sonra iyi bir meslek sahibi olmasını, buna bağlı olarak para kazanıp iyi bir hayat yaşamasını, en sonunda da evlenip bir aile sahibi olmasını beklediklerini belirtmektedir”. Toplumsal bir beklenti olarak ortaya çıkan evlilik ve aile olma kavramı, toplumsallaşma sürecini tamamlamaktadır. Burada bireylerin iyi bir hayat yaşayabilmeleri için evlenip aile kurmaları temel bir şart olarak belirtilmektedir. Kurum içerisinde erkeğe ve kadına önceden toplum tarafından belirlenmiş bir takım roller ve görevler atfedilmektedir.

“Evrensel bir kurum olan evlilik, toplumlarda birtakım ilişkilerin düzenlenmesi, soyun devamlılığının sürmesi, kültür aktarımı gibi durumlara hizmet etmektedir” (Barcla, 2014: 13). Bu kurum toplumsal düzenin sağlanmasında, aile içinde büyüyen küçük bireylere kültürel değerlerin aktarılmasında, aile içi ve ailenin diğer üyeleri arasında ilişki ve iletişimin genişletmesinde önemli bir unsur olarak görülebilmektedir.

Türkiye'de, evlenme törenleri, ahlâk anlayışları, yaşama kuralları, gelenek ve görenekleri, yaşanan ortamın kültür durumu gibi unsurlardan az da olsa etkilenip değişerek gerçekleşmektedir. Bu törenler, yapı ve nitelikleri açısından ilden ile hatta köyden köye göre de değişiklik gösterebilmektedir. Eski çağlardan günümüze kadar gelen gelenek ve inançlar farklı tutumlarla bu törenlerde devamlılığını sürdürmektedir.

Türkiye üzerinden açıklamak gerekirse, Karadeniz, Doğu Anadolu, Ege bölgeleri, Güney Anadolu ve Rumeli yörelerinde evlenme törenlerinin, düğünlerin

çoğunlukla bir birinden farklı bir şekilde yapıldığını söyleyebiliriz. Her toplum kendi kültür yapısına uygun bir şekilde evlenme türü seçmektedir. Farklı ve toplumun kültürüne aykırı olan unsurlardan ise kaçınmaya çalışılmaktadır. Burada evlenme öncesi gerçekleştirilen ön işlemler de birbirine benzemez. Birbirine benzeyen tek nokta ise evlenen çiftlerin törenleri yerine getirdikten sonra ayrı ev kurmaları ve belli kurallar içerisinde yuvalarını sürdürmeleridir.

Kültürel olarak eskiden beri yapılan gelenek ve göreneklere göre oğlunu evlendirmek isteyen analar çevresinden iki kadın daha seçerek üç kişilik bir görücü halinde, önceden tanıdığı veya adı söylenen kızın evine gider. Söylenen kızın beğenilmesi durumunda birkaç gün içinde de kız ailesine bildirilir. Eğer aileler arasında karşılıklı bir anlaşma söz konusu olursa kız, ailesinden istenir. Kız tarafının da razı gelmesi durumunda "evet" denirse, o akşam erkek evinde bir horoz kesilir ve pilav yapılır, daha sonra ise ailenin en yakın gördüğü kişiler yemeğe çağrılır. Bu gelenek bazı Anadolu ailelerinde, özellikle Harput yörelerinde halen de devam etmektedir. Taraflar anlaşıp söz kesildikten sonra evliliğin ikinci aşaması olan nişan törenine geçilir. Birtakım Anadolu köylerinde nişan töreninden daha önce erkek tarafının kızın babasına ödeyeceği para miktarı belirlenir ve ortak bir anlaşmaya varılır. Bu duruma "ata yolluğu" denir. Anadolu'nun bazı bölgelerinde nişandan sonra ilk gün kız evinde bütün misafirlere şerbet sunulur. Nikâhtan önce kız evinde toplanan iki taraftan da gelen kadınlar kızın eline kına yakarlar. Bu kültürel adetlerin gerçekleştirilme süreci değişiklik göstererek, bazı çevrelerde nikâhtan önce, bazılarında nikâhtan sonra ve bazılarında da gerdekten biraz önce yapılır.

Düğünler ise toplum tarafından belirlenmiş kurala göre biri kız, biri oğlan olmak üzere iki evde de yapılır. Burada ilk düğünü kız tarafı, ikinci düğünü de erkek tarafı yapar. Yalnız kadınlar arasında yapılan kına gecesi gibi törenlere erkekler, erkekler arasında yapılan törenlere de kadınlar katılmaz. Törenlerde düğünün yapıldığı bölgeye göre o bölgenin geleneksel oyunları kemençe, davul, zurna, tulum, tef, çalpara gibi çalgılarla çalınır ve halay, horon, tamzara, bar, zeybek adı verilen mahalli oyunlar oynanır. Gerdekten bir gün önce ve bir gün sonra gelin, gelenek ve inançlar doğrultusunda sadece kadınlar arasında yapılan özel bir törenle hamama götürülür. Bunun dışında evliliği başladığı ilk günden yedinci güne kadar gelinin anne-baba ve aile büyüklerine görmesi olanaklı bir durum değildir. Burada gelin eşi ve eşinin birkaç yakınıyla beraber yedinci günde baba evine gidebilir.

Bir gelenek halini alan diğerk durum ise evlenme törenleri ve gerdeğın cuma akşamları yapılmasıdır. Bu durum aynı zamanda gelinin baba evini ilk ziyaretinin Perşembe gününe tesadüf etmesine de etki etmektedir. Gelin, gerdekten çıkıp konu komşuyla görüşmeye başladığında ise kundakta bulunan tanıdık çocuklarının en küçüğü kucağına konur ve hayır dualar edilir.

“Geleneksel düğünlerimizde, hem dini (nikâh, salavat, tek-bir, dua, kına, kılman namaz vs.) hem milli (toy yemeğı, güreş, vs.) hem de İslam öncesi Kam/Şaman kültürüne ait gelenek ve pratiklerin (saçı, eşiğe basmama, kapıya yağ sürme, suya para atma vs.) iç içe geçerek bütünleştiğı görülmektedir” (Altunel, 1996: 85). “Son yüzyılda ve özellikle de son dönemlerde, evlilik ve düğün âdetlerimizde meydana gelen değışimin baş aktörleri olarak köyden kente göç olgusuyla birlikte yaşanan kentleşme ve kentlileşme süreci, eğitim düzeyinin artması, ekonomik gelişmeler, medya faktörü, sosyal çevre baskısı ve iş hayatı görülebilir” (Şişman, 2018: 321). Bu değışime sebebiyet veren unsurların bir kısmı teknolojik gelişmelerle ilgilidir. Bu teknolojik gelişmeler gençlerin birbirlerini sanal ortamda görmeleri ve tanışmaları gibi durumlara etken olmaktadır. Bu durum da beraberinde görücü usulü gerçekleşen evliliklerin çoğunun günümüzde gençler arasında çok tercih edilmemesine neden olmuştur. Bir kısım değışimler ise mekânsal olup bir zorunluluk neticesinde ortaya çıkmıştır. Bu zorunluluklar da düğünlerin artık çoğunlukla kentlerdeki düğün salonlarında yapılmasına neden olarak bir değışim yaratmıştır. Diğerk değışimlerin de bir kısmı ekonomik bir kısım da işlevsellikle ilgilidir. Ekonomik değışim artık düğünde yemek ikramının kalkmasına, işlevsellik değışim ise günümüzde hamamların özelliğini kaybetmesine, çeyiz olarak yapılan el işlemlerinin artık çok fazla kullanılmamasına neden olmuştur.

20. yüzyılda sosyal ve kültürel içerikli pek çok değıerin, yapının, kurumun, yaşam tarzının, örf âdet ve geleneklerin hızlı bir sosyal ve kültürel değışimle birlikte kaybolduğı görülmektedir. Kaybolmayan unsurların ise yapı ve fonksiyonlarında bazı değışikliklerin oluştuğı ve bu şekilde varlıklarını sürdürme çabasında buldukları görülmektedir. “Aynı zamanda var olan bu hızlı değışim sürecinin yeni değıerlerin, kurumların, göreneklerin ve yeni yaşam tarzlarının belirip benimsenmesine, yerleşip kökleşmesine zemin hazırlandığı da izlenmektedir” (Er, 1997: 191).

Kentleşme durumuyla birlikte toplumlarda yaşanan değışim sürecinde köylerde yaşayan ve hâkim olan değıerler kentlere taşınırken, kentlerde de ortaya çıkan yeni

kültürel değer ve olgular köylere taşınmaktadır. “Özellikle yeni tip düğünler diyebileceğimiz salon düğünlerinde eski ile yeninin kaynaşması sonucu dans ile halayın, org ile kemençenin birlikte icra edilmesi gibi ilginç sentezlerin de ortaya çıktığı gözlemlenen bir durumdur” (Şişman, 2018: 321).

4.3.2. Eş Seçimi

Kişinin evlilik kararı alması ve evleneceği kişiye karar vermesi, insan hayatında en önemli kararlardan birisidir. Öyleki bu kararlar birlikte yaşamımızı kiminle şekillendireceğimiz, kimden çocuk sahibi olup, kiminle birlikte çocuk yetiştireceğimiz belli olmaktadır. “Genel olarak bu karar ve durum bireyin gelecekteki hayatını ve yaşam mücadelesini etkileyen en önemli ve karmaşık bir kavram olarak değerlendirilmektedir” (Yıldırım, 2007: 16). “Eş seçimi ve evliliğin gerçekleşmesi, oluşumu bireyin belli bir olgunluğa ulaşması sonucunda olmakta ve bireyin yaşamında oldukça önemli bir ölçüde yer tutmaktadır” (Kasapkar, 2014: 795). Doğru yapılan eş seçimi, evlilik ilişkisinin uyumlu ve sorunsuz olmasını büyük oranda etkilemektedir. “Bunun dışında eş seçimi, bireylerin geleceğini ve toplumdaki yaşantısını da büyük bir düzeyde etkileyen bir durumdur” (Yıldırım, 2007: 18).

Teknolojik gelişmelerle başlayan çağdaşlaşma süreci aynı zamanda gençlerin eş seçme eğilimlerinde geçmişe göre farklılaşmaların olmasına da sebebiyet vermiştir. Bu durumla birlikte geleneksel geniş aile yerini zamanla anne-baba ve çocuktan oluşan çekirdek aileye bırakarak azalmaya başlamıştır. “Aile ve toplum tarafından daha çok geleneksel aile yapısını destekleyen evliliklerin yapılması beklenirken, aksine gençler özellikle de kızlar, çağdaş ölçülere uygun evlilikler yapmak istemeyerek eş seçiminde daha seçici davranmaya başlamıştır” (Keklik, 2011: 132).

Eş seçimi ile ilgili literatürde araştırma yaptığımız zaman özellikle son yıllarda yapılan ulusal ve uluslararası çalışmalara yönelik ilginin arttığı görülmektedir (Bacanlı, 2001; Yıldırım, 2007; Keklik, 2011). Birçok araştırmacı, bu konuya “gençlerin eş seçimi tercihlerini doğru yapabilmeleri” ve “evlilik yaşantılarının daha kalite bir şekilde gerçekleştirmeleri” amacıyla yönelmiştir. Yapılan bu araştırmalar sonucunda ise eş seçimini etkileyen birçok unsurlar ortaya çıkmıştır. Bu unsurlar, özellikle eş seçimini kolaylaştırması veya zorlaştırması açısından önem taşımaktadır. “Yaş, etnik köken, yerleşim yeri, fiziksel özellikler, tutum ve düşünce benzerliği, mal varlığı, dini inanç, sosyal statü ve eğitim düzeyi bunların bir kısmıdır” (Çalışkan vd,

2015: 8). “Bu araştırmalar aynı zamanda eş seçiminde kişilerin öncelik verdiği kriterlerin cinsiyete göre farklılaştığını ortaya koymaktadır. Başka bir ifadeyle cinsiyete göre eş seçiminde tercih ve öncelikler farklılaşmaktadır” (Buss ve Barnes, 1986: 565).

“Eş seçimi ile ilgili önemli bir diğer unsur da kişilik özellikleridir” (Çalışkan vd, 2015: 6). Geçmişten bu yana bu kavram üzerinde birçok araştırma yapılmıştır. Kavramla ilgili birçok kuramcı tarafından farklı yaklaşımlar geliştirilerek bir birinden farklı sonuçlar da ortaya koyulmuştur. “Kavrama yönelik birçok tanımlamalar yapılmış ve genel olarak bireyi diğerlerinden ayırt eden özellikler olarak tanımlanmıştır” (Yazgan-İnanç ve Yerlikaya, 2016: 42). Aynı zamanda bu kavram bireyden kaynaklanan tutarlı davranışlar olarak betimlenmiştir. “Tutarlı davranışlar ise bireyin her durumda sergilediği davranışları ifade etmektedir” (Burger, 2006, akt. Korunur ve Taştan, 2020: 315). Karney ve Bradbury (1995), araştırmalarında sağlıklı bir ilişki için kişiliği önemli bir unsur olarak görmüştür. Kişilik özellikleri ikili ilişkilerimize yansiyarak ilişkilerimizi de etkileyen, yönlendiren önemli bir etkidir. “Bireylerin kişilik tutumları, diğer bireylerle ilişkilerindeki uyumlarını etkileyen ve beklenen bir durumdur” (Kiesler, 1983: 187). Aynı zamanda kişilerarası ilişki tutumları, beklenen davranış nedenlerini anlamamıza ve yorumlamamıza da neden olmaktadır.

Eş seçiminin kişilik özellikleri ile ilişkisi önemli bir konu olarak belirtilmektedir. Bunun dışında olan özelliklerin çoğu toplumdan topluma, kırsaldan kente, farklı sosyoekonomik yapılarla göre kısmen de olsa değişebilmekle birlikte birçoğu da evrensel değerlerdir.

4.3.3.1. Eş Seçiminde Tarafların Kriterleri

Bir önceki başlıkta eş seçiminde kişilerin öncelik verdiği kriterlerin cinsiyete göre farklılaştığından bahsetmiştik. İlişkiye başlamadan önce her iki tarafın karşı cinsin sahip olmasını istediği belli başlı kriterler vardır. Bu kriterler modern yaşam tarzında eski dönemlere nazaran değişiklik göstererek farklılaşmıştır. Özellikle teknoloji gibi gelişmelerin yaşanması ve yaygınlaşması, toplumumuzun Batılılaşma, Batıyı model alma durumu bu değişiklik sürecine etki ederek, sürecin hızlanmasına sebep olmuştur. Eskiden eşler aileler tarafından seçildiği için önemli olan unsurlar, günümüzde bireyselleşerek de değişikliğe uğramıştır.

Erkekler soylarının devamının sağlanabilmesi için doğurganlık oranının fazla olduğu kadınları tercih ederler. “Bu bağlamda da seçecekleri kişilerin fiziksel özelliklerine ve sağlık durumlarına oldukça önem verirler” (Buss vd., 2001; Schopenhauer, 2018). “Kadınların ise seçim zamanı partnerlerinin daha çekici romantik ve sosyo-ekonomik durumunun iyi olması ve sosyal statü gibi konulara önem verdikleri değerlendirilmektedir” (Yıldırım, 2007: 17, Güllü, 2018: 44).

Türkiye’de yapılan bir araştırmada “eğitim düzeyi”, “fiziksel görünüm”, “sağlık durumu”, “ekonomik durum” ve “yaş farkı” gibi etkenler eş seçimi sürecinde en önemli ilk 5 kriter olarak saptanmıştır. Bu araştırmada aynı zamanda sevgi, dürüstlük, hayat görüşü, sosyo-kültürel yakınlık, inanç birliği, benzer karakter yapısına sahip olma ve siyasi görüş birliğinin evlilikte eş seçiminde en önemli tercih sebeplerinden olduğu da görülmüştür. Özellikle, evlilik birlikteliklerini gerçekleştirmeden önce çiftlerin belli bir ekonomik güce sahip olmaları buradaki önemli kriterlerin başında gelmektedir. Bu durum beraberinde evliliğin devamlılığını da sağlayan bir etken olarak tanımlanmaktadır. “Çünkü aksi takdirde, evlilik esnasında çiftler en temel ihtiyaçları bile karşılayamayacak ve bu durum da beraberinde çatışma haline kapı aralayacaktır” (Şentürk, 2006: 110). Çalışmamızın bu bölümünde bu kriterlerin bir kaçını detaylı bir şekilde inceleyeceğiz.

- **Fiziksel görünüm:** Eş seçmede rol oynayan önemli faktörlerden biri fiziksel görünümüdür. İnsanlar birisini ilk olarak fiziksel görünümüne göre fark edip ve buna göre o kişiyi hayatına kabul edip etmeyeceğine karar verebilir. Fiziksel görünüm “ilk izlenim” denilen olayda da etkili olan bir faktördür. Birbirini çekici bulan iki kişi etkileşim kurmaya daha meyillidir ve bu etkileşim ilişkinin biçimlenmesinde çok önemlidir. “Çiftler etkileşim kurdukça birbirine daha iyi tanır ortak ilgilerini keşfeder ve sonuçta da ilişkinin devamında fiziksel görünüm daha az önemli hale gelir” (Bidwell ve Mey, 2000: 4). Bireylerin sadece çekici bulduğu kişileri seçme eğiliminde olmayıp ayrıca çekicilik bakımından kendisine benzeyen kişileri de seçme eğiliminde olduğu öne sürülmektedir. Fiziksel görünüm tüm dünyada oldukça evrensel kabul edilen, bireylerin ilk etkileşimi için güçlü bir faktördür.
- **Yaş farkı:** Yaş, eş seçme ve evliliklerde bir kontrol ya da onaylama faktörü olarak karşımıza çıkmaktadır. Bireyler ilişkiyi yaşayan çiftler

arasındaki yaş farkına dikkat etmektedir ve bu farka göre ilişkinin devamı konusunda tahminlerde bulunabilmektedir. Bireyler eş seçerken kendilerine yakın yaştakileri tercih ederler fakat aynı yaş olması gerekli bir unsur değildir. Aynı ya da yakın yaşta olma durumu özellikle ilk evliliklerde ve çiftler gençken önemli olmaktadır. Aradaki küçük yaş farklılıklarında ise erkeğin daha büyük yaşta olması beklenmektedir. Bu durum ataerkil sosyal yapıdaki beklentiden kaynaklanmaktadır.

- **Sosyoekonomik Durum, Sosyal Statü ve Eğitim:** Sosyoekonomik durum ve eğitim sosyal statüyü etkileyen faktörler arasındadır. Sosyal statü bireyin toplumdaki yerini ifade etmektedir. Sosyal statü doğuştan da gelebilir, bireysel çabayla da kazanılabilir. Örneğin; aileden gelen güçlü ekonomik yapıyla birey hiçbir çaba sarf etmeden zengin statüsünde yer alır ya da kısıtlı imkânlarla aldığı eğitimle ve buna bağlı olarak edindiği meslekle statüsüne yükseltebilir. Bu üç değişken birbirinden etkilenmektedir. Güçlü bir sosyoekonomik durum bireyin sosyal statüsünü etkileyerek yapabileceği faaliyetler skalasını genişletir; aynı şekilde eğitim de bireye kültürel donanım getireceğinden zevk ve beğenileri çeşitlendirir, bu da bireyin yapacağı faaliyetlere yansır. Eş seçiminde genellikle benzer kültürel özelliklere sahip; benzer aktivitelerden zevk alınan, ortak değerlerin paylaşılacağı biri arzu edilmektedir. Sosyoekonomik durum hayatın niteliksel yönlerini etkileyen bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Yapılacak faaliyetlerin çeşitlenmesi güçlü finansal kaynaklara bağlıdır. Bu bakımdan, bireyler kendisine yakın finansal kaynaklara sahip birilerine tercih edebilmektedir. Benzer sosyal statüde yer alan bireyler kendi değerlerini, zevklerini, beklentilerini, amaçlarını paylaşan bireylerle iletişim kurmak isterler. Bireyler ayrıca kendileriyle benzer eğitim düzeyine sahip kişileri seçme eğilimindedir. Eğitim yönünden benzer olma durumu bazı nedenlerden ortaya çıkar. Önceden de belirtildiği gibi bizler eşlerimizle benzer değerleri, hobileri, beğenileri paylaşmak isteriz, eğitim de bu özellikleri şekillendirmektedir. Ayrıca eğitimdeki benzerlik çiftlere evlilikte ortak yaşam tarzı geliştirme imkânı sunmaktadır. Eğitim bireyin sosyal statü belirleyicilerinden biri olmasıyla da önemli bir faktördür. Sosyal statü ve eğitim evlilikte güçlü değişkenlerdir. Ayrıca eğitim

yönünden benzer olma, tıpkı fiziksel güzellik gibi bireyler için arzulanan bir özelliktir, eğitilmiş birey daha çok arzulandır ve eşini seçerken daha seçici davranır.

- **Din ve Irk:** Din eş seçmede önemli bir özellik olarak görülmektedir. Evliliklerin büyük çoğunluğu aynı dine mensup kişiler arasında gerçekleştirilmektedir. Pek çok din, inançlar arası evliliğe sıcak bakmamaktadır. Dinlerin bu endişesi bu tip evliliklerin dini inanışları zayıflatacağı, farklı inanışta çocuklar yetiştireceği ya da aileyi tümünden dinden çıkaracağı yönündedir. Dini liderler de, değişik ve karmaşık toplumlarda dini kimliği oluşturmanın kaygısını taşımaktadır. Din faktörü eş seçimi ve evlilikte kısıtlayıcı bir faktör olsa da farklı dine mensup bireyler arasındaki evlilikler artmaktadır. Sosyologlar aynı dine mensup kişilerin evliliğini gösteren araştırmalarda bulunan sonuçların fazla olduğunu belirtmektedir. Çünkü bazı evli çiftler orijinal olarak başlangıçta farklı inançtan gelmekte fakat evlendikten sonra dinini eşine göre değiştirebilmektedir. Türkiye'de çok önemli bir konumda olan aile kurumu içinde “Alevi-Sünni” evliliklerin sayısının arttığını belirtilmektedir. “Bu evlilikleri yapan çiftler aile ve akraba çevresi tarafından dışlanmayı ve sosyal dalgalanmayı da göze almaktadır; bu yüzden psikolojik ve fiziki hayatlarında zorluklar yaşamaktadır” (Balkanlıoğlu, 2012: 173). Irk da eş seçiminde dine benzeyen güçlü ve kimi zaman sert bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Hem dinsel hem de ırksal açıdan hoşgörünün artmasıyla dinler ve ırklar arası evliliklerin artacağı öngörülebilmektedir. Değişen dünya koşulları ve kültürün küreselleşmesi ile din ve ırklar arası keskin sınırların kalkması bu tip evlilikleri arttıracaktır.
- **Fiziksel coğrafi yakınlık:** Bu durum çoğu bireyin farkında olmadığı bir özelliktir. İlişkinin başlaması için bireyler tanışmalı ve etkileşim kurmalıdır. Modern bilgisayar teknolojileri, eş seçiminde mesafenin ya da yakınlığın önemini azaltmıştır. Bugün yaşadığımız yerin konforunda, gelişen sosyal medya ağlarıyla dünyanın öbür ucundan biriyle tanışma şansımız bulunmaktadır. Bilgisayarlar, sosyal medya yüz yüze etkileşim ihtiyacını tamamen ortadan kaldırmasa da, bireylere birbirleri hakkında bir dereceye kadar bir şeyler öğrenme fırsatı sunmaktadır. Bireyler

kişisel bilgileri herhangi bir reddedilme korkusu olmadan sunarak iletişim kurabilmektedir. Gelişen teknolojiler fiziksel yakınlığın etkisini farklılaştırır da, iletişim ve etkileşim için birebir fiziksel temasın önemi gereği, bu faktörün önemi de devam edecektir.

Eşler arasında sosyo ekonomik gücü, geliri yüksek olan kişi, genellikle aile içinde egemendir. Bu konuda çalışmayan eşin, çalışan eşe bağlı olması verilebilecek bir örnektir. Diğer bir güç kaynağı da çiftlerin eğitim düzeyi ve bilgi seviyesine bağlıdır. “Evlilik kurulduktan sonra aile içinde eğitim düzeyi düşük olan eş, bir karar alınacaksa çoğunlukla ikinci planda kalmaktadır” (Sayın, 1987: 85-86). Buradan da anlaşılacağı gibi eş seçimi esnasında kişinin eğitim düzeyi de oldukça önemli bir kriterdir. Eğitim düzeyi yüksek olan kişiler tek başlarına ayakları üzerinde durabildikleri için kendine olan güvenleri ve öz farkındalıkları da daha yüksektir.

Bir diğer önemli kriter olan yaş faktörü evlilikteki mutlu birlikteliğin esaslarından sayılmaktadır. Evlilik sürecinde bu faktöre dikkat etmek aile içerisinde karşılaşılan problemlere göğüs germede ve problemleri çözmede çok önemlidir. Unutmamak lazım ki, bireyin sadece yasalara göre evlilik hakkını kazanması, evliliğe hazır olması demek değildir, yani bu durum sadece yaşla gerçekleştirilmez. Yaştan da öte çiftlerin, kendinin farkında olmaları, evlilik sorumluluğunu hissedebilmeleri ve evliliğin artı-eksilerini kabul edebilir düzeyde olmaları evlilik için temel ve önemli detaylardır. “Evlilik gerçekleştirerek aile kuracak kişilerin; iş sahibi olması, ekonomik refah, sosyal çevre gibi duygusal anlamda da belli bir olgunluğa erişmesi gerekmektedir” (Bilen, 2009: 105-107). Erken yaşta yapılan evliliklerin doğru olmadığı gibi, ileri yaşta yapılan evlilikler de pek doğru sayılmamaktadır. Çünkü yaşın ilerlemesiyle beraber birey tek yaşamaya alışmış ve kendine özel bir düzen oluşturmuştur. Yaşın ilerlemesi aynı zamanda bireylerde eş seçimi kriterlerini de artırmıştır. Özellikle otuz yaşını aşan bireylerin evliliklerinde boşanma oranının diğer yaşlara oranla daha yüksek olduğu durumu da ortaya çıkmıştır.

Dini değerler de eş seçimi esnasında önemli kriterler arasında kabul edilmektedir. Kadın ve erkeğin namus ve ahlak düzeni İslam dininde, eş seçiminde oldukça önemli sayılmaktadır.

Yapılan araştırmalar üzere, “sosyal sınıf, ırk, cinsiyet, din ve statü gibi özellikler açısından kişilerin kendisine benzer kişilerden etkilendiğini durumu iddia

edilmektedir” (Knox ve Schacht, 2008: 320). “Eş seçiminde benzerlik aranan en önemli kriterler ise fiziksel görünüm, yaş, ırk, din, sosyal sınıf, kişilik ve değerler olarak belirtilmektedir” (Benokraitis, 2014: 470).

4.4. Eş Seçimini yönlendiren Etkenler

Bundan önceki başlıklarda eş seçimi esnasında kişilerin kriterlerinden bahsettik. Bu kriterler kişiden kişiye değişiklik göstermektedir. Ve kriterlerin çoğu şartlara bağlı olarak değişikliklere uğrayarak farklılaşabilmektedir. Fakat eş seçme esnasında bazı etkenler vardır ki bu etkenler kişinin kriterlerini belirlemesine hatta bazen değiştirmesine ve vazgeçmesine neden olabilmektedir. Aile ve kültür de bunların içerisinde ilk sıralarda yerlerini almaktadırlar. Bu etkenlerin etkisi olumsuz olduğu sürece ilişki sonucu da genellikle olumsuz olarak sonuçlanmaktadır. İnsanlık tarihi boyunca insanoğlunu en çok etkileyen ve ilerideki hayatına bir nevi yön veren seçimlerden birisi olan eş seçimini yönlendiren etkenlere değinmek ve açıklamak sosyolojik olarak da bir önem arz etmektedir.

4.4.1. Kültür

Kültür, bireyin bünyesinde barındığı toplumun, inançları, değerleri, ekonomik ve siyasal düşüncelerini de içeren temel bir olgudur. Levi-Strauss’a göre her kültürün ait olduğu toplumda bir işlevi bulunmaktadır. Bu işlevlerin, bireylerin ya da grupların tarihsel, ekonomik ve sosyal ilişkiler bütününi düzenleyen kuralların tümünden oluştuğunu söyleyebiliriz. “Bunların dışında kültür kavramı, bireyin içinde yaşadığı toplumun dâhilinde üretilen düşünce, davranış ve duygu kalıplarını düzenleyen kurallar bütünü olarak da tanımlanabilir” (Özkan ve Gültepe, 2017: 26). Marx ise, kültüre ilişkin şu düşünceleri ifade etmektedir; “İnsanların kim oldukları, toplumla nasıl ilişkilendirildikleri ve toplumsal deneyimlerini nasıl anlamlandırdıkları konusundaki bilinçleri, doğa veya biyolojileri tarafından değil, toplum tarafından üretilmektedir. “Bilincimizi doğamız veya bireysel psikolojimiz değil toplum belirlemektedir” (Fiske, 2015: 298) .

Kültürün oluşması, bireyin yaşadığı toplum içinde uzun zaman sürecinde gelişmiştir. Gelişen bu kavram içerik olarak gelenek ve davranışlar birikimini ifade etmektedir. Farklı kültürlere sahip bireyler, bünyesinde barındığı toplumdan etkilendiği gibi içinde bulunduğu toplumu da etkilemektedirler. Kültürün toplumda devamlılığını sağlayan, onu nesilden-nesillere aktaran kurum ise aile kurumudur.

Buradan da anlaşacağı üzere, bir toplumun kültürünün yaşatılmasının evlilik ve aile kurumuyla bağlantılı olduğunu söylemek doğru bir ifade olacaktır.

Aileler genelde çocuklarını evlendirirken eş adaylarının aynı topraktan hatta çoğu zaman aynı çevreden olmasını ister. Bunun nedeni ise genelde aynı coğrafi alanı paylaşan kişilerin aynı kültüre de sahip olmalarından kaynaklanmaktadır. Bu durum sağlanınca, evlilik oluşumu esnasında yapılan törenlerde, çiftlerin çocuklarına kültür aktarımında her hangi bir çatışmanın olmayacağı kanaati toplumlarda özellikle geleneksel geniş ailenin yaygın olduğu dönemlerde daha çok hâkimdi.

Bunların dışında her ülkenin farklı kültüre sahip olmasından dolayı, evlilik kültürü de farklı biçimden oluşmaktadır. Kişilerin önem verdiği kriterler genellikle bu kültürler doğrultusunda belirlenmektedir. Bu duruma örneğin, Buss ve arkadaşları 1999 yılında yaptıkları çalışmada, bakireliğe ve evlilik öncesi yaşanan cinsel deneyime verilen önemle ilgili farklı tutumlar ortaya çıkmıştır. Çalışmada, Hindistan, Çin, Tayvan, Endonezya, İran ve Orta Doğu'daki ülkelerde eş seçiminde eşin bakire olması en önemli kriter olarak kabul görülürken; Norveç, İsveç, Hollanda, Finlandiya ve Almanya gibi batılı ülkelerde ise bakireliğin önemli bir kriter olmadığını belirtmişlerdir.

4.4.2. Aile

İlişki süreci üzerinde en büyük etkiye sahip etkenlerden birisi de aile faktörüdür. Aile, bireyi topluma ve hayata hazırlayan temel bir kurumdur, dolayısıyla bireyin ailesi onun evliliğine de etki ederek ileride kuracağı hayat üzerine olumlu ve olumsuz olmak üzere izler bırakmaktadır. Evlilik denince genelde akla iki bireyin birlikteliği gelse de, aslında evliliğin geniş bir parçasından birisi de çiftlerin ailelerinden oluşmaktadır. Çünkü evlilik, beraberinde yeni akrabalıklar oluşturarak geniş bir sosyal grubun oluşmasına da neden olmaktadır. Her ne kadar ilişki esnasında çiftler, uyum ve anlaşma içerisinde olsa da işin resmiyete dönüş kısmında tarafların ailesinin etkisi oldukça büyüktür. Bu durum kimi zaman anlaşma ile sonuçlansa da kimi zaman da çatışma ile sonlanmaktadır.

Sanayi devriminin gerçekleşmemesinden önce toplumlarda geleneksel geniş aile modeli yaygın olarak görülmekteydi. Bu aile türünde, bünyesinde yaşayan bireylerin evlilik çağına gelmesiyle beraber aileleri harekete geçirdi. Aileler, kendilerine uygun gördükleri aileyle akrabalık kurmak için evliliklerin çoğu görücü usulü gerçekleşirdi.

Çiftlerden daha çok ailenin rızası, düşüncesi ve onayı daha ön plandaydı. Sanayi devrimin gerçekleşmesi ile beraber, geleneksel geniş aileden çekirdek aile türüne geçişle birlikte, evliliğin oluşumu sırasında aileler eş seçiminde ikinci planda kalmıştır. Ön planda daha çok evlenecek çiftler yer almıştır. Çiftlerin bir biriyle anlaşması, uyumu öncelik olarak, ailelerin fikri ve onayı ikinci plana itilmiştir. Bundan kaynaklı da çiftlerin eş seçiminde kriterleri değişikliğe uğramıştır. Bu durum özellikle kentlerde daha yaygın görülmektedir, bir takım kırsal bölgelerimizde hala evlilik görücü usulü gerçekleştirilmekte ve ailelerin görüşleri ön planda kalmaktadır.

4.5. Evliliğe Yüklenen Anlamlar ve Beklentiler

Evlilik kavramı genel olarak, “iki kişinin sosyal kurallar ve yasalar çerçevesinde farklı istek, ihtiyaç ve arzular doğrultusunda birleştiği ve iki kişi arasında yakın ilişkilerin kurulduğu birliktelik süreci olarak tanımlanmaktadır” (Koçyiğit ve Kalkan, 2016: 55). “Günümüz toplumlarında modernleşme ve küreselleşme kavramının oluşması ve yaygınlaşması ile dünya genelinde evliliğin doğası ve yapısı yeniden şekillenmiş ve yüksek derecede samimiyet, sevgi ve empati ile karakterize edilen yüksek kaliteli ve istikrarlı bir ilişki olarak evlilik kavramı yeniden tanımlanmıştır” (Wilcox ve Nock, 2006: 107). Bu kavramın evrensel olmasını sağlayan bir takım özellikler mevcuttur. Bu özellikler; “aşk ve sevgi ihtiyacını karşılama, güven ve korunmak, nesil devamlılığını sağlamak, toplumda bir yer edinmek, işbirliği içinde olduğunu hissetmek, geleceğe güven duymak ve cinsel yaşamın sağlıklı işleyişini sağlamak gibi unsurlardan oluşmaktadır” (Canel, 2012: 88).

“Evliliği oluşturacak çiftler genel olarak sosyal, ekonomik, kültürel, psikolojik ihtiyaçlarını karşılamak için bir aile kurmayı ve çocuk sahibi olmayı amaçlamaktadır” (İbrahimoglu, 2004: 19-21). Evlilik oluşturacak kişilerin evliliğe yükledikleri anlam ve beklentileri toplumdan topluma, kültürden kültüre zamanla dönüşüme uğrayarak değişiklik göstermektedir. Literatürde özellikle Batı ülkelerinde bu konu üzerine birçok çalışmanın yapıldığını görmek mümkündür. Yapılan bir takım çalışmalardan (Carroll vd., 2007; Köroğlu, 2013; Bener ve Günay, 2013) gençlerin evliliğe önem verdiğini sonucuna ulaşılmış olsa da çalışmaya katılan araştırmacıların çoğu şuan evlenmek istemediklerini de belirtmiştir. Türkiye’de yapılan Köroğlu (2013) çalışmada gençlerin az da olsa bir kısmının evlilikten korktuğu ve bu yüzden de uzak durduğu” sonucunu elde etmiştir.

Gençlerin evlilikten beklentiler konusu üzerinde Jones, bu beklentileri; kötümser, gerçekçi ve idealistik olmak üzere üç kategori altında toplamıştır (Jones ve Nelson, 1997). Türk literatüründe araştırma yaptığımız zaman ise konu ile ilgili sınırlı sayıda çalışmaların (Baş ve Cengiz, 2018; Kızıldağ ve Şahin, 2018) var olduğunu görmekteyiz. Yapılan bu çalışmaları incelediğimiz zaman, Baş ve Cengiz (2018) “üniversite öğrencisi olan kadın ve erkeklerle gerçekleştirilen nitel bir araştırmada onların evlilikten en önemli beklentilerinin sevgi ve saygı olduğu sonucuna ulaşıldığının bilincine varırız”. Diğer bir Kızıldağ ve Şahin (2018) çalışmasında ise ideal evlilikten beklentiler incelenerek, kadınların en önemli beklentisinin “saygı”, erkeklerin ise en önemli beklentilerinin “sevgi” olduğunu sonucu belirtilmiştir.

Toplumların hızla değişime uğraması aile ve evlilik kurumunu da değişime uğratmıştır. Dolayısıyla kişilerin evliliğe yükledikleri anlam ve beklentiler de bu değişim doğrultusunda farklılaşmıştır. Eskiden ahlak, örf ve adet, kültürel yakınlık ön plandayken günümüzde bu etkenlerin yerini aşk, sevgi gibi unsurlar almıştır. Çiftler için farklılıklar sevgi oluşu zaman çok önemli engeller sayılmamıştır. Evlilikten beklentiler uyum, anlayış, mutlu aile ortamı, cinsel doyum, düzenli hayat, çocuk sahibi olma gibi etkenler olarak belirtilmiştir. Bir diğer etken de hayatı paylaşmaktır. Yaşam şartlarının günümüzde gittikçe zorlaşması ve bireylerin evlilikle birlikte sorumluluklarının daha fazla artması evlilik yaşamında hayatı paylaşmayı önemli bir durum hâline getirmiştir. “Özellikle, hem kadınların hem de erkeklerin iş yaşamında geçirdikleri vakit ve güçlerini harcamaları göz önünde bulundurulduğunda yaşamı paylaşarak daha kolay sürdürülebilir hâle getirmeleri evlilik birliğinin daha sağlıklı sürdürülmesi açısından da değerli olduğu düşünülmektedir” (Keldal, 2021: 2).

4.6. Evlilikte ve Aile Kurumunda Meydana Gelen Değişimler

Çalışmamızın önceki başlıklarında özellikle modernleşme ile birlikte aile ve evlilik kurumunda bir sıra değişikliklerin oluştuğunu ve bu kurumların bu doğrultuda değişime ayak uydurmaya çalışarak dönüşüme uğradığından bahsetmiştik. Toplumun temel ve en önemli kurumlarından birisi olan ailenin, zamanla işlevlerinde bir takım değişimler yaşanmıştır. Çalışmamızın bu kısmında evlilik ve aile kurumunda meydana gelen değişimleri, alt başlıklarında evlilik sürelerini etkileyen iç ve dış faktörleri, evliliğin sona ermesini, boşanma ve boşanma süreci ya da sonrasında ortaya çıkan bireysel ve toplumsal sonuçları ele alarak inceleyeceğiz.

Toplumun temel ve önemli kurumu olan aile varlığını devam ettirmek için, topluma, toplumdaki değişimlere ayak uydurmak zorunda kalmıştır. Bu yüzden baktığımız zaman ailenin ilken toplumlardan bu yana geçirdiği türlü türlü değişim ve dönüşümleri görmek mümkündür. Bu gibi değişimlerden ise en çok bireyler etkilenmiş ve sürece adepte olmaya çalışmıştır. Ailenin kurulması evlilikle gerçekleştiğinden dolayı değişimler hem aile hem de evlilik üzerine gerçekleşmiştir. Bu değişiklikler özellikle, aile türleri, aile işlevi, evliliğe etki eden etkenler, eş seçiminde kriterler gibi durumlar üzerinde görülmüştür. “Tarihsel olarak baktığımız zaman, değişimi ilk aşamada avcı ve toplayıcı toplumlarda var olan anaerkil bir yapının, ortak bir iş bölümü anlayışının, cinsiyete dayalı iş bölümüne, erkek egemenliği ile kadınların da ikincil plana itilmesi alanlarında görürüz” (Reed, 1994: 12).

Daha sonra oluşan bir diğer değişim de cinsel ilişkiler üzerine olmuştur. ‘Ailenin tarihi’ başlığı altında belirttiğimiz üzere Reed (1995: 9), bu yasaklar sonrası oluşan ailenin evliliğe atılan ilk adım olduğunu ileri sürmüştür. Ataerkilliğin toplumlarda egemen olmasıyla beraber, çok eşlilik yerini tek eşliliğe bırakmıştır. Kadın evde çocuk bakmayla, ev işleriyle uğraşıyordu, dışardaki tek işi ise genelde tarımda yardım etmek üzerine olabiliyordu. 1980 sonrası ise bu durum kısmen de olsa değişikliğe uğradı. “Artık kadının tek yeri evle sınırlı değildi. Kadınlar da ekonomik alanlarda yer edinmeye başladı” (Karslı, 2019: 6). Çalışan kadınların oluşmasıyla birlikte, ev işlerinde de iş bölümü anlayışı ortaya çıktı ve çocuk bakımından sadece kadınlar sorunlu tutulmadı.

Aile türünde değişimler de sanayi devrimi ile birlikte gerçekleşti. Eskiden yaygın olan geleneksel geniş aile, devrim sonrası yerini çekirdek aileye bırakmaya başladı. Bu durum beraberinde aile içi ilişkileri de etkiledi. Bahsettiğimiz üzere, eski tip olarak tanımlanan geleneksel ailelerde akrabalık ilişkileri, komşuluk ilişkileri yaygın ve önemli bir haldeydi. Bireyler için ailelerin düşünce ve fikirleri o kadar önemliydi ki, oluşan evlilikler de onların uygun gördüğü kişilerle gerçekleşiyordu. Yani bu tür ailelerde evlilikler görücü usulü gerçekleşiyordu. Kişiler için, aile ve toplum tarafından onaylanmak, örf ve adetlere bağlı kalmak oldukça önemli sayılmaktaydı. Evin ekonomisi bile hane içinde yaşayan en büyük erkeğin elindeydi ve bütçe ortak sayılıyordu. Modernleşme algısının oluşması ise söylediğimiz bu yaşam tarzının neredeyse hepsini değişime zorladı. Artık evliliklerin görücü usulünde gerçekleşmesi azalmış, bireysel karar ve tercihler daha yaygın olmuştur. Aile üyeleri

sayısında azalmalar yaşanmış, ortaya çıkan bir takım kurumlar vasıtasıyla beraber ailenin bazı işlevleri kurumlara aktarılmıştır. Akrabalık, komşuluk gibi ilişkiler gittikçe zayıflamıştır. Çocuk sayısı üzerinde bile değişiklikler yaşanmış, evlene çiftler az çocuk yapmayı tercih etmişlerdir.

Toplumlarda artık kişiler evliliği sorumluluk olarak görmüş ve evliliğe alternatif olarak birlikte yaşamaya başlamışlardır. Bu durum evlilik dışı doğulan çocukların sayının artmasına da neden olmuştur. “Nikâh dışı doğumların artması modernleşme dışında başka sebeplere de bağlıdır: gençler arasında cinsel ilişkilerin sayısında görülen artış, evliklerin azalması ve boşanmaların artması sonucunda yalnız kadınların sayının artışı v.b.” (Süleymanov, 2009: 10).

Modernleşme süreci sonrasında artık kişilerin evlilikten beklentileri de değişikliğe uğramıştır. Beklentiler de kendi içerisinde cinsiyete göre kadın ve erkek olmak üzere, farklılıklar göstermiştir. Örneğin eskiden ahlak, kültürel uygunluk daha önemli unsurlarken, zamanla bunlar sevgi, şefkat, cinsel uyum olarak değişiklik göstermiştir.

4.6.1. Evliliğin Sona Ermesi: Boşanma ve Boşanma Süreci Ya Da Sonrasında Ortaya Çıkan Bireysel ve Toplumsal Sonuçlar

Aile kurumunun oluşmasını sağlayan evlilik, her zaman olumlu sonuçlarla sonlanmamaktır. Bazen, bir takım sebeplere bağlı olarak çiftler evlilikleri arefesinde boşanma kararına da varmaktadırlar. Aile kurumu açısından önemli bir olumsuz sonuç olan boşanmanın engellenmesi için bir takım önerilerde bulunmak gerekmektedir. Bu önerilere ulaşmak, ve boşanmanın oluşumuna etki eden unsurları tespit etmek için de diğer ülkelerde olduğu gibi ülkemizde de bir takım çalışmalar yapılmıştır. Kavram olarak boşanmanın bir takım tanımları yapılmıştır. Örneğin, Özkalp (2011: 141); “taflardan birinin veya her ikisinin kendi arzusu ile toplumda geçerli norm ve adetlere göre evlilik birliğini sona erdirmesi” şeklinde boşanmayı belirtmektedir.

Türkiye üzerinden bakacak olursak, geçmişten günümüze kadar özellikle kırsal bölgelerde boşanma olgusunun istenmeyen ve çok kabul görmeyen bir durum olarak nitelendirildiğini görürüz. Eski Türklerde boşanma toplumda mevcut olmakla birlikte hoş karşılanmayan bir durumdu. Moğol kanunlarına göre, iktidarsızlık, frengi, kadının kocasını boşayabilmesi için yeterli bir sebepti. Erkek ise kadının kısırlığı, itaatsizliği ve evinden üç kere kaçması durumunda boşanabilmekteydi. Bu nedenler dışında

karısını boşayan erkek için ölüm cezası bile verilebilmekte idi. Osmanlı döneminde ise boşanma İslam Hukuku çerçevesinde kadının yargısı doğrultusunda gerçekleşen bir olaydı. Tamamıyla dini uygulamalar ve şeriat kanunu esas alınarak boşanma gerçekleştirilmekteydi. “Cumhuriyet döneminde kabul edilen Türk Medeni Kanunu ile birlikte boşanma ve ona ilişkin düzenlemeler hukuki bir zemine bağlanmıştır” (Arıkan, 1996: 21). Başta Türkiye olmak üzere tüm dünyada boşanmanın yasal sürece bağlanması, boşanma üzerinde dinin etkisinin azalmasına ve boşanmanın daha kolay bir süreç haline gelmesine neden olmuştur.

Günümüz Türkiye'sinde ise boşanma oranları özellikle Batı ülkeleri ile kıyaslandığı zaman çok daha düşük oran teşkil etmektedir.

Tablo 4.1 Boşanmaya İlişkin İstatistikî Veriler

Yıllar	Evlenme	Boşanma
2010	582.715	118.568
2011	592.775	120.117
2012	603.751	123.325
2013	600.138	125.305
2014	599.704	130.913
2015	602.982	131.830
2016	594.493	126.164
2017	569.459	128.411
2018	554.389	143.573
2019	542.314	156.587
2020	488.335	136.570
2021	561.710	174.085

Kaynak: TÜİK, (<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Evlenme-ve-Bosanma-Istatistikleri-2021-45568>)

TÜİK verileri incelendiğinde son 10 yıl içerisinde evlilik oranı ve boşanma oranının yıllar içerisinde periyodik değişim gösterdiğini görmekteyiz. Özellikle 2015 sonrası evlilik oranında azalma gerçekleşmiş, evlenen çiftlerin sayısı azalmıştır. Boşanma oranına baktığımızda ise, özellikle 2021 son dönemde yüksek bir artım

oluşturduğunu görürüz. 2021 döneminde boşanan çiftlerin 174 bini aşması, aile kurumu açısından önemli bir tehlike arz etmektedir. Bu oranlar çoğunlukla ülkenin batısında yoğunlaşmaktadır. Bize sunulan bu verilerin çoğunluğu sayısal bir nitelik taşımaktadır, tamamıyla boşanmayı tanımlayamamaktadır. Çünkü bazı durumlarda evliliklerin yasal olarak bitmemesine rağmen fiilen bittiği görülmektedir. "Özellikle geleneksel değerlerin halen önemsendiği toplumlarda boşanmaya hem bireylerin kendisinin hem de içinde buldukları sosyal çevrenin bakışının genellikle negatif eğilimli olabileceği gerçeklerle veya evlilik birliğini koruma adına normal şartlarda evliliği bitirebilecek şiddet veya zina gibi bazı konuların üstünün kapatılarak evliliğe devam edildiği görülmektedir" (Aydın, 2013: 189). Bu durumda da evlilik, yasal olarak sonlanmasa da duygusal olarak sonlanmış veya en azından azalmış bir duruma evrilmektedir.

TUIK'in bizlere sunduğu bir diğer verilerse boşanma nedenleridir. Bu nedenler cinsiyet bağlamında gösterilmektedir.

Tablo 4.2 Cinsiyete Göre Boşanma Nedenleri

Boşanma Nedenleri	Erkek	Kadın
İçki	1,0	8,7
Kumar	0,2	2,0
Madde bağımlılığı	0,1	2,0
Dayak/Kötü muamele	0,8	14,6
Evin ekonomik olarak geçimini sağlayamama	9,7	9,9
Aldatma	8,2	19,3
Sorumsuz ve ilgisiz davranma	41,2	24,2
Evi terk etme	4,1	1,7
Çocuk olmaması	1,2	1,0
Aile büyüklerine karşı saygısız davranma	3,6	1,4
Aile büyüklerinin aile içi ilişkilere karışması	11,0	5,4
Hakaret ve küfürlü konuşma	3,1	1,4
Kıskançlık	2,1	1,4
Ruhsal bozukluklar	2,9	1,5
Ailenin ekonomik durumunun bozulması (iflas vb.)	2,9	1,4

Diğer	7,8	4,3
-------	-----	-----

Kaynak: TÜİK (<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Turkiye-Aile-Yapisi-Arastirmasi-2021-45813>)

Boşanmanın ülkemizde hızla artması konu ile ilgili bir takım çalışmaların yapılmasına neden olmuştur. Türkiye Boşanma Nedenleri Araştırması (2014) konu üzerine derinlemesine bir araştırma yürütmüş ve araştırma sonucu, boşanmış bireylerin evliliklerinde yaşadıkları sorunlar arasında ilk beş sırada yer alan durumlar; şiddet, alışkanlıklar, yakın çevre, duygusal ilişki ve cinsel hayat odaklı yaşam tarzı olarak belirlenmiştir.

Toplumsal bir sorun olan boşanmanın ortaya çıkmasında bir sıra unsurlar etki etmektedir. “Artan bireyselleşme, romantik aşkın sona ermesi, günümüzdeki evliliklerin daha stresli bir şekilde olması, kadının erkeğe bağımlılığının azalması, boşanma işlemlerinin kolaylaştırılması ve boşanma durumunun eskiye nazaran toplum tarafından daha ılımlı bir şekilde karşılanması bu unsurlardan bazılarıdır” (Bahar, 2009: 155-156) .

Özkalp (2011) ise boşanma nedenlerini “bireysel” ve “yapısal” olarak ikiye ayırmıştır. “Bireysel nedenler; erken yaşta yapılan evlilikler, evlilik süresi ve evlenme kararının alınmasında yapılan hatalar olarak, yapısal nedenler ise, ekonomik koşullar, kadınların ekonomik bağımsızlığını kazanması, evlilik ve boşanma konusunda değişen değer ve tutumlar” olarak belirtilmektedir.

Bohannon, boşanmayı duygusal, yasal, ekonomik, ebeveyn, toplumsal ve psikolojik sonuçları olmak üzere 6 evreden oluşan bir süreç olarak belirtmektedir (akt. Akoğlu ve Küçükkaragöz, 2018). Bu evreler etkileri ve şiddeti kişiden kişiye değişmekle birlikte boşanma süreçlerinde yaşanan evrelerdir.

- **Duygusal boşanma;** boşanmanın ilk aşaması evlilikteki duygusal durumun değişmesidir. Güçlü duygusal bağların ve iletişimin yerini soğuk davranışlar almaya başlar. Çiftlere yakın temastan bile uzak durmaya çalışırlar. Eşlerin yaşadığı duygusal değişim aynı zamanda çatışma ve ilişkinin çözülmesini beraberinde getirmektedir.
- **Yasal boşanma;** boşanmanın ikinci aşamasını hukuksal ya da başka bir ifade ile yasal boşanma alır. Çiftlerin evliliklerinin yasalar önünde bitme sürecini içerir. Her çift için bu süreç sıkıntılı ve zor olmaktadır. Çünkü hem duygusal hem de finansal çeşitli sıkıntıları beraberinde getirmektedir.

- **Ekonomik boşanma;** ekonomik bir birim olarak algılanan ailenin çözülme sürecidir. Ortak bir bütçeye sahip olan eşlerin bütçelerini, mallarını ayırması boşanmanın kaçınılmaz bir evresini oluşturur.
- **Ebeveyn olarak boşanma;** çiftler boşanma sürecinde her ne kadar eş rolünü bir tarafa bıraksa da ebeveynlik görevlerini ve rollerini devam ettirmektedirler. Her ne kadar hukuksal boşanma sürecinde çocuğun velayet hakkı bir tarafa verilse de diğer taraf aynı şekilde ebeveynlik görevini sürdürmeye devam etmektedir.
- **Toplumsal boşanma;** çiftlerin boşanma sürecindeki toplumsal rol ve statülerindeki değişimi içerir. Aynı zaman boşanma sürecinin toplumsal kabulünü de içerir. Çiftlerin bu süreci hem ailesine hem de sosyal çevresinde kabul ettirmesi ve yeni statülerini onlara benimsetmesi toplumsal boşanmayı içermektedir.
- **Psikolojik boşanma;** boşanmanın sonuçları arasında tartışılan sorunların başında çift olarak yaşamaya alışmış olan bireylerin boşanma sürecinde ve sonrasında yaşadıkları ruhsal değişim gelmektedir. Yalnızlık, korku ve kimi zaman depresyon şeklinde seyreden psikolojik değişimler bireyler üzerinde önemli etkiler bırakmaktadır.

Boşanmaya ilişkin bu evreler, boşanmanın etkilerinin sadece bireysel olmadığını, toplumsal boyutta yaşandığını da göstermektedir. Özellikle boşanma sürecinde yaşanan belirsizlik, öfke, suçluluk, başarısızlık, duygusal çelişkiler bir yandan önemli psikolojik sorunlar iken, boşanma sonrası bireylerin yeni statüsünün toplumsal olarak kabul edilmesi de hem bireysel hem toplumsal ölçekte önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır.

Ayrıca artan boşanmalar sonucu ortaya çıkan parçalanmış ailelerin ve onun yol açtığı sosyal sorunların, aile kurumunu tehlikeye soktuğu varsayımından yola çıkan düşünürler (Adak, 2018; Özkalp, 2011) boşanma öncesi ve sonrası süreçlerle ilgilenen bu yönlü çözüm önerileri de üretmektedir. Boşanma gerçekleşmeden önceki süreçte boşanmayı önleyici çözüm önerileri üretmeye çalışan uzmanlar, aynı zamanda boşanma olayı gerçekleştikten sonra eşler ve çocukların bu durumu daha kolay ve sorunsuz atlattırması için çeşitli yöntemler geliştirmeye çalışmaktadır. Yani boşanmaya yol açan faktörler bir yandan kaldırılmaya çalışırken öte yandan da boşanmanın yol

açtığı psikolojik ve sosyo ekonomik zararları önleyebilecek çözümler bulunmaya çalışmaktadır. Çünkü boşanma ekonomik, demografik, sosyolojik ve psikolojik sonuçları olan çok farklı süreçleri içeren bir olgudur. Aile kurumunu ortadan kaldırdığı ve aileyi temel toplumsal işlevlerinden uzaklaştırdığı için boşanma istenmeyen bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle kolektif toplumlarda saygı, geleneklere bağlılık ve dinin daha ön planda olması çiftler arası ilişkiye yansyarak, evliliğin daha yüce görülmesine neden olmaktadır. Kolektif toplumların evlilik ilişkilerinin temel dayanağının farklı olması ve toplumsal baskının daha ön planda olmasının en tipik örneği, boşanmanın bu toplumlarda hoş karşılanmamasıdır. Özellikle sosyal refah düzeyinin yüksek olduğu bireylerin daha fazla hak ve sorumluluğa sahip olduğu Batı toplumlarında, boşanma oranı yüksek seyretmekte ve bu durum da boşanmanın kültürel yönün tartışmaya açılmasına neden olmaktadır. Buna karşın insanların temel geçim sıkıntısı yaşadığı ve sosyal güvence olanağının az olduğu gelişmemiş toplumlarda ise bu oran daha düşük seyretmektedir. Boşanma oranlarındaki artış aynı zamanda boşanmanın toplumsal kabulü ile ilişkili olarak açıklanmakta ve artık mutsuz ve çözümsüz bir evliliğin karşısında boşanmanın iyi bir çözüm olduğu görüşü de hâkim olmaktadır. Boşanma ve sonrasında yeniden organize edilen yaşam biçimleri yenidir ve geleneksel kalıp ve anlayışların dışına taşmaktadır. Osborn'e göre (2007), boşanan eşlerin kimi yalnız yaşamaya devam ederken, kimi, gey ya da lezbiyen ilişkiyi denemektedir. Çalışmaya göre, bazıları yeniden evlenmekte, bazıları evlenmeden yeni partnerleriyle heteroseksüel ilişkiye devam etmektedir. Tüm bu yaşam tarzları, yeni birliktelikler ve yeniden tanımlanması gereken ilişki ve akrabalık biçimleri anlamına gelmektedir.

Sağlıklı bir toplum için sağlıklı bir ailenin oluşması ve varlığını devam ettirmesi oldukça önemli bir husustur. Gelecek nesillere kültürümüzü, örf ve adetlerimizi aktarmanın temel yolu olan aile, sadece bugünümüz için değil geleceğimiz için de önemli bir kurumdur. Toplumlara faydalı birey yetiştiren aile kurumunun devamlılığı için boşanmaların önlenmesi, sağlıklı ailelerin oluşması gerekmektedir. Evlilik konusunda karar alan çiftlerin de bu hususlara dikkat etmesi, boşanmayı ilkin bir çıkış yolu olarak görmemesi ve problemi çözüm odaklı düşünmesi önemli bir etkidir.

5. BULGULAR VE DEĞERLENDİRME

Araştırmada öncelikle katılım sağlayan bireyler hakkında bilgi toplamak için onların sosyo-demografik özellikleri belirlenmeye çalışılmıştır. “Katılımcıların sosyo-demografik özelliklerine dair bilgi verilmesi, araştırmanın hangi koşullarda ele alınıp tartışılacağı konusunda yol göstermektedir” (Dilekli, 2019).

Araştırma 2021-2022 eğitim-öğretim yılında Samsun ilinde Ondokuz Mayıs Üniversitesi’nde öğrenim gören üniversite son sınıf öğrencilerine evlilik ve aile kurumu hakkında görüşlerini tespit etmek amacıyla anket uygulaması sonucu gerçekleştirilmiştir. Örneklem grubu Ondokuz Mayıs Üniversitesi’nde İlahiyat, Tıp, Eğitim, Mühendislik, İİBF, Fen-Edebiyat fakülteleri oluşturmaktadır.

5.1. Verilerin Analizi

Bu çalışma Ondokuz Mayıs Üniversitesinde İlahiyat, Tıp, Eğitim, Mühendislik, İİBF, Fen-Edebiyat fakültelerinde okuyan toplam 691 öğrencinin evliliğe ve aile kurumuna yaklaşımlarını incelemek amacıyla yapılmıştır. Çalışmanın ilk aşamasında öğrencilerin demografik özellikleri “Aile ile İlgili Sorular” formu ve “Modernleşme ile İlgili Sorular” formu kullanılarak elde edilmiştir. Alt boyutların açıklayıcı olması için faktörler temalandırılmıştır.

Aile ile ilgili sorular formu, F1-Evlilik öncesi ilişki yaşama tarzı, F2-Eş seçiminde kriterler, F3-Eş seçiminde çevresel faktörler, F4-Evlilikte eğitim ve din etkisi, F5-Evlilik kararında sosyal baskı, F6-Evliliğe geleneksel ve modern bakış şeklinde temalandırılmıştır.

Modernleşme ile ilgili sorular formu, F1-Modernleşmenin ilişki formlarına etkisi, F2-Modernleşmenin ataerkilliğe etkisi, F3-Modernleşmenin evlilik ve aile algısına etkisi, F4-Modernleşmenin aile ve aile değerlerine etkisi şeklinde temalandırılmıştır.

Aile ile İlgili Sorular formu, 6 alt boyuttan ve 35 maddeden oluşmaktadır. Ölçek 5'li likert tipindedir.

Beşli derecelendirme ise 1: Kesinlikle Katılmıyorum, 2: Katılmıyorum, 3: Kararsızım, 4: Katılıyorum, 5: Kesinlikle katılıyorum şeklindedir.

Bu ölçeğe ait Cronach's Alpha değeri 0.764 olarak (yüksek) bulunmuştur. Daha sonra KMO değerine (örneklem yeterliliğine) bakılmış ve KMO=0.787 bulunmuştur. (1'e yakın olması örneklemin yeterli olduğunu göstermektedir.) Değişkenler arasında birbiriyle ilişki olup olmadığını ölçmek için Bartlett küresellik testi hesaplanmış ve $p=0.00<0.05$ (değişkenler arasında ilişki olduğu) bulunmuştur.

Aile ile ilgili sorular:

Evlenmeden önce kişiler bir birilerini daha iyi tanımak için nikâhsız birlikte yaşayabilirler, Evlilik dışı cinsel ilişkiye olumlu bakıyorum, Evlilik öncesi flört gereklidir, Boşandıktan sonra tekrar evlenmeyi olumlu karşılarım (F1-Evlilik öncesi ilişki yaşama tarzı).

Çevremde gördüğüm sağlıklı aile örnekleri evliliğe bakış açımı olumsuz yönde etkilemektedir, Evleneceğim kişinin güzel/yakışıklı olması benim için önemlidir,

Evleneceğim kişinin siyasi görüşünün benimle aynı olması gerekmektedir (F2-Eş seçiminde kriterler).

Evleneceğim kişiyi belirlerken ailemin fikirlerini önemserim, Sosyal medyadan tanışıp evlenmeye olumlu bakıyorum (F3-Eş seçiminde çevresel faktörler).

Aile kurmaya karar verdiğimde sağlıklı evlilik ve çocuk yetiştirme konusundaki seminerlere katılırım, Boşanma kararı almadan önce Aile Danışmanından destek alırım, Evliliğe bakış açım da din önemli etkindir, Kendi ailesinde psikolojik/fiziksel şiddet gören kişiler çıkış yolu olarak evliliği tercih etmektedir, Evleneceğim kişinin dini inancının benimle aynı yönde/düzeyde olması gerekmektedir (F4-Evlilikte eğitim ve din etkisi).

Bekâr kalmaktan korkuyorum, Aile kurduktan sonra da iş sahibi olunabileceğini düşünüyorum, Evlenip boşanmış birisiyle evlenmek isteyebilirim (F5-Evlilik kararında sosyal baskı).

Evlendikten sonra eşimin ailesiyle yaşayabilirim, İçinde bulunduğum dünyada aile kurmanın gereksiz olduğunu düşünüyorum (F6-Evliliğe geleneksel ve modern bakış).

Modernleşme ile İlgili Sorular formu 4 alt boyuttan ve 18 maddeden oluşmaktadır.

Beşli derecelendirme ise 1: Kesinlikle Katılmıyorum, 2: Katılmıyorum, 3: Kararsızım, 4: Katılıyorum, 5: Kesinlikle katılıyorum şeklindedir.

Bu ölçeğe ait Cronach's Alpha değeri 0.775 olarak (yüksek) bulunmuştur. Daha sonra KMO değerine (örneklem yeterliliğine) bakılmış ve $KMO=0.707$ bulunmuştur. (1'e yakın olması örneklem yeterli olduğunu göstermektedir.) Değişkenler arasında birbiriyle ilişki olup olmadığını ölçmek için Bartlett küresellik testi hesaplanmış ve $p=0.00<0.05$ (değişkenler arasında ilişki olduğu) bulunmuştur.

Modernleşme ile ilgili sorular:

Cinsel özgürlüğün artması evlilik oranının azalmasına neden olmuştur. Modernleşmenin aile kurumuna etkisi olmamıştır. Modernleşme ile birlikte kadın-erkek ilişkisi dönüşüme uğramıştır. Modernleşme ile birlikte kadın-erkek ilişkisi ticari ortaklığa dönüşmüştür. Modernleşme eşcinsel tercihlerin çoğalmasına neden olmuştur. Eşcinselliğin yaygınlaşması, aile kurumunu olumsuz etkilemiştir. Modernleşme

komşuluk ve akrabalık gibi geleneksel ilişki formlarının zayıflamasına neden olmuştur. Popüler kültürün etkisiyle yaygınlaşan bireysel yaşam tarzları, toplumsal değerler, haz ve özgürlük eksenli kurgulanan insani varoluş, ailenin direncini kırmakta, önemini azaltmaktadır. Modernleşme ile birlikte aldatma oranı artmıştır (F1-Modernleşmenin ilişki formlarına etkisi).

Modernleşme aile yapısında var olan hane içi iktidar ilişkilerini değiştirerek erkek hegemonyasını sarsmıştır. Modernleşme ile aile içinde alınan kararlarda kadının etkisi, konumu güçlenmiş, kadın hem aile içinde hem de toplumsal alanda daha etkin hale gelmiştir (F2-Modernleşmenin ataerkilliğe etkisi).

Modernleşme ile birlikte kişiler evlilikte daha seçici olmuştur. Modernleşme cinsel özgürlüğün artmasına neden olmuştur. Modernleşme, çiftlerin çocuk sayısında kararlarını etkilemiştir. Modernleşme, bireylerin aile kurumu algısını değiştirmiştir (F3-Modernleşmenin evlilik ve aile algısına etkisi).

Aile kurumunun zayıflamasının nedeni modernleşmedir. Modernleşme ile birlikte aile değerleri (paylaşma, sadakat, yuva bilinci vb.) çözülmeye başlamıştır (F4-Modernleşmenin aile ve aile değerlerine etkisi).

Çalışmanın istatistiksel analiz aşamasında ölçek toplam puanları ve alt boyutlara ilişkin tanımlayıcı istatistikler, ortalama karşılaştırma testleri ve ilişki testleri yapılmıştır.

Çalışmanın ilk aşamasında katılımcıların demografik özelliklerine ait frekans analizi sonuçları verilmiştir.

Tanımlayıcı istatistiklerden, ortalama (\bar{X}), medyan (M), standart sapma (SS), çeyrekler arası açıklık (IQR), minimum (Min) ve maksimum (Max) değerleri hesaplanmış ve sunulmuştur.

Çalışmanın ikinci aşamasında ise, ortalama karşılaştırma testleri yapılmıştır. Bu aşamada en uygun hipotez seçimi için, normallik varsayımı, grup sayısı ve grupların yapısı dikkate alınmıştır.

Değişkenlerin normal dağılıma uygunluğu Kolmogorov - Smirnov testi ile incelenmiştir. Varsayım testi sonuçlarına göre, normal dağılıma uygun olmayan değişkenler için eğer değişkenler bağımsız ise Mann Whitney U testi, ikiden çok bağımsız grup için ise ortalama karşılaştırma testlerinden Kruskal Wallis H testi

kullanılmıştır. Kruskal Wallis H testi sonucunda gruplar arasında fark çıktığında farklılığın hangi grup ya da gruplar arasında olduğunu tespit etmek için parametrik olmayan post- hoc testlerinden Dunn testi ile analiz edilmiştir.

Son aşamada ise ölçek toplam puanları arasındaki ilişki incelenmiştir. Bu amaç doğrultusunda en uygun hipotez testi seçiminde değişkenlerin normallik varsayımını sağlayıp sağlamadığı kontrol edilmiş ve normal dağılan değişkenler için Pearson korelasyon testi, normal dağılıma sahip olmayan değişkenler için ise Spearman korelasyon testi uygulanmıştır. Tüm bulgular araştırmanın amacına uygun olarak tablolar halinde sunulmuştur.¹

Araştırma kapsamında yapılan hipotez testlerinin değerlendirilmesinde hata payı %5 olarak alınmıştır. Uygulamanın tamamı ise IBM SPSS 22.0 programı kullanılarak gerçekleştirilmiştir.

5.2. Birey ve Ailesinin Sosyo Demografik Özellikleri

Ankete katılan katılımcıların görüş ve düşüncelerini detaylı bir şekilde incelemek için, katılımcıların aile yapısı hakkında da bilgiye sahip olmak önemli bir unsurdur. Bu nedenle anket çalışmamızın ilk bölümünde birey ve ailesinin sosyo demografik özellikleri, yaş, katılımcının eğitim gördüğü fakülte, son 10 yılda yaşanan yer, anne-baba eğitim durumu, anne-baba evlilik yaşı ve medeni durumu yer almış, elde edilen değerler ise Tablo 5.2.1'de derlenerek belirtilmiştir. Veriler doğrultusunda ulaşılan sonuçlar tablo altında detaylı bir şekilde verilmiştir.

Tablo 5.2.1 Bireyin ve Ailesinin Özellikleri

Değişken	N	%
Cinsiyet		
Erkek	333	48.2
Kadın	358	51.8
Yaş*	24.57±1.35	
Fakülte		
İlahiyat Fakültesi	87	12.6
Tıp Fakültesi	158	22.9
Eğitim Fakültesi	126	18.2

¹ Verilerin yorumlanma aşamasında olumlu olarak belirtilen sonuçlar, değerlerin yüksekliğine göre belirlenmiştir.

Mühendislik Fakültesi	95	13.7
İİBF	111	16.1
Fen Edebiyat Fakültesi	114	16.5
Anne eğitim durumu		
Okur-Yazar Değil	13	1.9
İlkokul	143	20.7
Ortaokul	115	16.6
Lise	256	37.0
Lisans ve Lisansüstü	164	23.7
Baba eğitim durumu		
Okur-Yazar Değil	2	0.3
İlkokul	65	9.4
Ortaokul	136	19.7
Lise	187	27.1
Lisans ve Lisansüstü	301	43.6
Son 10 yıldır yaşanılan yer		
Kent	570	82.5
İlçe/Kasaba	96	13.9
Köy	25	3.6
Anne evlenme yaşı		
18 ve altı	143	20.7
19-25	415	60.1
25-30	101	14.6
30 ve üzeri	32	4.6
Baba evlenme yaşı		
18 ve altı	28	4.1
19-25	332	48.0
25-30	243	35.2
30 ve üzeri	88	12.7
Anne- baba şuan ki medeni durumu		
Biri veya her ikisi de vefat etmiş durumda	78	11.3
Boşandı	68	9.8
Boşandı ama birlikte yaşıyor	17	2.5
Boşanmadı ama ayrı yaşıyor	9	1.3

Tablo 5.2.1'de araştırmaya katılan öğrencilerin demografik özelliklerine ait frekans analizi sonuçları verilmiştir.

Frekans analizi bulguları incelendiğinde, öğrencilerin % 48.2'si (333 kişi) erkek, % 51.8'i (358 kişi) ise kadındır.

Ayrıca öğrencilerin yaş ortalamaları 24.57 ± 1.35 olarak bulunmuştur. Öğrencilerin öğrenim gördükleri fakülteler değerlendirildiğinde; %12,6'sı (87 kişi) İlahiyat Fakültesi, %22.9'u (158 kişi) Tıp Fakültesi, %18.2'si (126 kişi) Eğitim Fakültesi, %13.7'si (95 kişi) Mühendislik Fakültesi, %16.1'i (111 kişi) İİBF'de ve %16.5'i (114 kişi) ise Fen Edebiyat Fakültesinde öğrenim görmektedir.

Öğrencilerin annelerinin eğitim durumları incelendiğinde, %1.9'unun (13 kişi) okur yazar olmadığı, %20.7'sinin (143 kişi) ilkokul mezunu olduğu, %16.6'sının (115 kişi) ortaokul mezunu olduğu , %37.0'sinin (256 kişi) lise mezunu olduğu ve %23.7'sinin (164 kişi) ise lisans-lisansüstü mezunu olduğu görülmektedir.

Öğrencilerin babalarının eğitim durumları incelendiğinde, %0.3'ünün (2 kişi) okur yazar olmadığı, %9.4'ünün (65 kişi) ilkokul mezunu olduğu, %19.7'sinin (136 kişi) ortaokul mezunu olduğu, %27.1'inin (187 kişi) lise mezunu olduğu ve %43.6'sının (301 kişi) ise lisans-lisansüstü mezunu olduğu görülmektedir.

Katılımcıların son 10 yıldır ikamet ettikleri yerler göz önüne alındığında ise, %82.5'inin (570 kişi) şehirde, %13.9'unun (96 kişi) ilçe/kasaba'da ve %3.6'sının (25 kişi) ise köyde yaşadığı görülmektedir.

Katılımcıların annelerinin evlenme yaşına ait bulgular incelendiğinde ise; %20.7'sinin (143 kişi) 18 ve altı yaşta, %60.1'inin (415 kişi) 19-25 yaş aralığında, %14.6'sının (101 kişi) 25-30 yaş aralığında ve %4.6'sının (32 kişi) ise 30 ve üzeri yaşta evlendiği saptandı.

Katılımcıların babalarının evlenme yaşına ait bulgular incelendiğinde ise; %4.1'inin (28 kişi) 18 ve altı yaşta, %48.0'inin (332 kişi) 19-25 yaş aralığında, %35.2'sinin (243 kişi) 25-30 yaş aralığında ve %12.7'sinin (88 kişi) ise 30 ve üzeri yaşta evlendiği saptandı.

Ayrıca, katılımcıların anne ve babalarının şuan ki medeni durumları incelendiğinde ise, %11.3'ünün (78 kişi) biri veya her ikisi de vefat etmiş durumda olduğu, %9.8'inin (68 kişi) boşandığı, %2.5'inin (17 kişi) boşanıp ama birlikte yaşadığı, %1.3'ünün (9 kişi) boşanmayıp ama ayrı yaşadığı ve %75.1'inin (519 kişi) ise evli olduğu görülmektedir.

5.3. Aile ile İlgili Karşılaştırılmaya Ait Dağılım

Tablo 5.3.1 Katılımcıların Aile İle Görüşlerinin Cinsiyete Göre Karşılaştırılmasına Ait Dağılım

Cinsiyet	Medyan	IQR	Min	Max	Z	p
Erkek	104.0 ^a	12.0	84.0	125.0		
Kadın	106.0 ^b	12.0	70.0	122.0	3.56	0.000**

IQR:Çeyrekler arası açıklık, **Min:**Minimum, **Max:**Maksimum

Tablo 5.3.1'de katılımcıların, aile ile ilgili görüşlerinin cinsiyete göre farklılaşmasına ait Mann Whitney U testi sonuçları verilmektedir.

Analiz bulguları incelendiğinde, katılımcıların aile ile görüşlerinin kadın ve erkeklere göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olduğu görülmektedir.² (Z = -3.56, p<0.05) Bu bulgular ışığında, kadınlara ait medyan değerinin (106.0±12.0), erkeklere ait medyan değerinden (104.0±12.0) daha yüksek olduğunu söyleyebiliriz.

Tablo 5.3.1.1 Katılımcıların Aile İle İlgili Görüşlerine Ait Alt Boyut Puanlarının Cinsiyete Göre Karşılaştırılması

Cinsiyet		F1	F2	F3	F4	F5	F6
Erkek	Medyan	27.0 ^a	21.0 ^a	18.0 ^a	15.0	6.0 ^a	4.0 ^a
	IQR	7.0	7.0	4.0	4.0	2.0	2.0
	Min	12.0	8.0	8.0	5.0	3.0	2.0
	Max	34.0	33.0	26.0	22.0	11.0	9.0
Kadın	Medyan	28.0 ^a	23.0 ^a	16.0 ^b	14.0	7.0 ^b	5.0 ^b
	IQR	6.0	8.0	5.0	6.0	4.0	2.0
	Min	11.0	8.0	9.0	8.0	4.0	2.0
	Max	34.0	30.0	27.0	23.0	13.0	8.0

² Ortak harf olanlar arasında istatistiksel olarak farklılık yoktur. Ortak harf olmayanlar arasında ise istatistiksel olarak farklılık vardır.

p	0.00*	0.005*	0.000*	0.229	0.000*	0.001*
----------	-------	--------	--------	-------	--------	--------

IQR:Çeyrekler arası açıklık, **Min:**Minimum, **Max:**Maksimum

Tablo 5.3.1.1'de aile ile ilgili görüşlerin alt boyutları puanlarının cinsiyete göre karşılaştırılmasına ait Mann Whitney U testi sonuçları verilmektedir.

Cinsiyetin, F1-Evlilik öncesi ilişki yaşama tarzı, F2-Eş seçiminde kriterler, F3-Eş seçiminde çevresel faktörler, F5-Evlilik kararında sosyal baskı, F6-Evliliğe geleneksel ve modern bakış alt boyut puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığa neden olduğu görülmektedir ($p < 0.05$). Kadınların, F1, F2, F5 ve F6 alt boyutlarına ait medyan değerinin erkeklerin medyan değerinden daha yüksek olduğu saptanmıştır. F3 alt boyut puanlarına ilişkin medyan değerlerine bakıldığından ise erkeklerin daha yüksek olduğu görülmektedir.

Elde edilen veriler doğrultusunda erkeklerin ilişkide ve eş seçiminde daha muhafazakâr tutum sergilediği, kadınların ise ilişkiye daha duygusal boyutta yaklaştığı sonucuna ulaşılmıştır. Keklik (2011: 132), aile ve toplum tarafından daha çok geleneksel aile yapısını destekleyen evliliklerin yapılması beklenirken, aksine gençlerin özellikle de kadınların, çağdaş ölçülere uygun evlilikler yapmak istemeyerek eş seçiminde daha seçici davranmaya başladıklarını belirtmiştir. Kadınların aile kurmanın gereksiz olduğunu düşünmesi durumu, çevrede gördüğü sağlıklı aile örnekleri nedeniyle olabileceği de araştırma sonucu elde ettiğimiz bir durumdur. Çevredeki sağlıklı aile örnekleri, aile içi şiddet, boşanma olgusunun yayılması gibi etkenler toplumlarda tamamlanmamış ailenin yaygınlaşmasına zemin bir hal hazırlamaktadır (Karan, 2020: 127). Erkeklerin daha az katılım sağladığı önemli bir konu ise aile kurduktan sonra da iş sahibi olunabileceği ve evlendikten sonra eşinin ailesiyle yaşama durumunda gözlemlenmiştir. Bu durum bağlamında hala ataerkil bir zihniyetin varlığının devam ettiğini söyleyebiliriz. Hartman (1981: 367) ataerkilliği, erkekler arasındaki hiyerarşik ilişkilere, onlar arasındaki kadınları kontrol etme yeteneği veren dayanışmaya ve maddi temellere sahip ilişkiler takımı olarak tanımlamaktadır. Her iki kesimin görüşlerinin ortak olduğu husus ise özellikle din konusunda belirlenmiştir. Tekdemir (2021: 342) İslam dininin eşler arasında yarattığı ortak kültürün bir uzlaşma zemini oluşturarak sorunların oluşumuna engel olduğunun altı çizilmektedir.

Tablo 5.3.2 Katılımcıların Aile İle İlgili Görüşlerinin Fakültelere Göre Karşılaştırılmasına Ait Dağılım

Fakülte	Medyan	IQR	Min	Max	X²	p
İlahiyat	103.0 ^{ab}	21.0	74.0	118.0		
Tıp	103.0 ^{ab}	13.0	71.0	124.0		
Eğitim	107.0 ^b	10.25	75.0	120.0		
Mühendislik	106.0 ^b	14.0	75.0	118.0	3.71	0.001**
İİBF	104.0 ^{ab}	11.0	71.0	118.0		
Fen Edebiyat	102.0 ^a	10.25	70.0	125.0		

IQR:Çeyrekler arası açıklık, **Min:**Minimum, **Max:**Maksimum

Tablo 5.3.2'de katılımcıların, aile ile ilgili görüşlerine ait toplam puanlarının fakülteleere göre karşılaştırılmasına ait Kruskal Wallis H testi sonuçları gösterilmektedir.

Kruskal Wallis H testi sonuçlarına göre, katılımcıların aile ile ilgili görüşlerine ait toplam puanın fakülteleere göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir ($p < 0.05$).

Tablo 5.3.2.1 Katılımcıların Aile İle Görüşlerine Ait Alt Boyut Puanlarının Fakülteleere Göre Karşılaştırılması

Fakülte		F1	F2	F3	F4	F5	F6
İlahiyat	Medyan	28.0 ^a	23.0 ^a	18.0 ^a	14.0 ^a	6.0 ^b	5.0 ^a
	IQR	7.0	8.0	8.0	7.0	8.0	8.0
	Min	11.0	8.0	12.0	11.0	8.0	12.0
	Max	34.0	30.0	27.0	34.0	30.0	27.0
Tıp	Medyan	27.0 ^a	27.0 ^b	17.0 ^a	15.0 ^a	6.0 ^b	4.0 ^a
	IQR	6.0	6.0	6.0	6.0	5.0	6.0
	Min	11.0	11.0	8.0	11.0	11.0	9.0
	Max	34.0	34.0	27.0	34.0	34.0	27.0
Eğitim	Medyan	28.0 ^a	23.0 ^a	28.0 ^b	15.0 ^a	7.0 ^a	5.0 ^a
	IQR	7.0	6.0	7.0	7.0	7.0	7.0
	Min	12.0	8.0	12.0	12.0	8.0	12.0
	Max	34.0	33.0	34.0	34.0	33.0	34.0
Mühendislik	Medyan	27.0 ^a	27.0 ^b	27.0 ^b	17.0 ^b	6.0 ^b	4.0 ^a

	IQR	6.0	6.0	6.0	6.0	6.0	6.0
	Min	12.0	12.0	12.0	12.0	12.0	12.0
	Max	34.0	34.0	34.0	34.0	34.0	34.0
İİBF	Medyan	27.0 ^a	27.0 ^b	27.0 ^b	15.0 ^a	6.0 ^b	4.0 ^a
	IQR	5.0	5.0	5.0	5.0	5.0	5.0
	Min	12.0	12.	12.0	12.0	12.	12.0
	Max	34.0	34.0	34.0	34.0	34.0	34.0
Fen Edeb.	Medyan	27.0 ^a	27.0 ^b	27.0 ^b	14.0 ^a	6.0 ^b	4.0 ^a
	IQR	6.0	11.0	5.0	6.0	10.0	7.0
	Min	11.0	11.0	11.0	11.0	9.0	11.0
	Max	34.0	34.0	32.0	34.0	33.0	34.0
	p	0.408	0.000*	0.000*	0.000*	0.000*	0.690

IQR:Çeyrekler arası açıklık, **Min:**Minimum, **Max:**Maksimum

Tablo 5.3.2.1'de katılımcıların, aile ile ilgili görüşlerine ait alt boyutların toplam puanlarının fakülterlere göre karşılaştırılmasına ait Kruskal Wallis H testi sonuçları gösterilmektedir.

Analiz bulgularına göre, F2-Eş seçiminde kriterler, F3-Eş seçiminde çevresel faktörler, F4-Evlilikte eğitim ve din etkisi, F5-Evlilik kararında sosyal baskı alt boyut puanlarının fakülterlere göre farklılaştığı istatistiksel olarak söylenebilir ($p < 0.05$). F1-Evlilik öncesi ilişki yaşama tarzı, F6-Evliliğe geleneksel ve modern bakış alt boyut puanları ise fakülterlere göre farklılaşmamaktadır.

Elde edilen verilere göre fakülteler bağlamında katılımcılar, evlilik öncesi birlikte yaşamaya daha fazla katılım sağlayarak, aile kurmanın gereksiz olduğunu belirtmişlerdir. Ünal'ın dediği gibi (2021: 25), evlilik öncesi deneme şeklinde gerçekleşen bu birliktelikte bireylerin birbiri üzerinde hak ve sorumlulukları bulunmamaktadır ve bu tür birlikteliklerde planlanmış bir yaşam yoktur. Günümüzde, çekirdek aile yapısı bir çözüme uğramış ve aileye alternatif yeni biçimler gelişmiştir. “Gey/Lezbiyen birliktelikler”, “ tek ebeveynli aile”, “üvey aile”, “babasız aile”, “birlikte yaşama durumu” bu alternatiflerden bir kaçısı olarak belirtilmektedir (Adak, 2018: 50). Evlilik dışı cinsel ilişki de fakülteler bağlamında farklılık göstermemiştir. Araştırma sonucu evlilik öncesi birlikte yaşama durumunun evlilik dışı cinselliği de

beraberinde getirdiğini söyleyebiliriz. Adak'ın da belirttiği gibi, cinselliğin evlilik dışı ilişkilerde artışına, evlenmeden birlikte yaşama deneyimleri de eşlik etmektedir (Adak, 2016: 30). Araştırma sonucu elde ettiğimiz bir diğer husus ise İlahiyat Fakültesinden ve Eğitim Fakültesinden katılım sağlayan öğrencilerin, eş seçimi esnasında partnerlerinin fiziksel görünümüne öncelik tanımadığıdır. Apaydın ve Kirman'ın da İlahiyat Fakültesi öğrencileri üzerinde yaptıkları araştırmada, öğrencilerin eş seçiminde fizikî çekicilik ve güzellik özelliğinin çok fazla dikkate alınmayacağı yönünde tespit edilmiştir (Apaydın ve Kirman, 2004: 115). Bunların yanı sıra eş seçimi esnasında aile fikrinin önemszenmesi konusunda ise İlahiyat Fakültesi ve Tıp Fakültesi'nden katılım gösteren öğrenciler, diğer öğrencilerden daha az olumlu yaklaşmışlardır. Bu fakültelerden katılım sağlayan öğrencilerin sosyal medyadan tanışmaya da olumlu bakmaması, öğrencilerin eş seçiminde diğer fakültelere göre daha fazla seçici ve tutucu yaklaşması ile açıklanabilir. Eş seçimi esnasında aile fikrinin önemszenmesine ise genel olarak diğer fakülteler olumlu katılım sağlamışlardır. Özgüven'in (2001: 125) belirttiği üzere, bireylerin seçim aşamasında yaşam biçimleri, eğitim düzeyi, sosyal sınıflar, inançlar, statüler ve aile kökenleri gibi unsurların geleceğe yönelik önemli bir karar olan eş seçimini etkiledikleri gözükmektedir. Araştırma sonucu Mühendislik Fakültesinden katılım sağlayan öğrencilerin ise evlilik öncesi ve sonrası aile kurumuna daha hassas bir yaklaşım sergilediği sonucuna ulaşılmıştır. "Sağlıklı evlilik ve çocuk yetiştirme konusundaki seminerlere katılma" ve "boşanma kararı almadan önce Aile Danışmanından destek alma" fikrine diğer fakültelere göre daha olumlu yaklaşımları bu sonucun bir göstergesidir. Aynı zamanda bu öğrencilerin eş seçiminde dinin etkisi de daha önemli bir husus olarak tespit edilmiştir. Eğitim Fakültesinden katılım sağlayan öğrencilerin katılımları ise bekâr kalmaktan korktukları, aile kurduktan sonra da iş sahibi olunabileceğini düşündükleri ve evlenip boşanmış birisiyle evlenmek isteyebilecekleri konusunda diğer fakültelerden olumlu yönde farklılık göstermektedir. İlahiyat, Tıp, Eğitim, Mühendislik, İİBF, Fen-Edebiyat Fakültelerinden katılım sağlayan öğrencilerin ise katılımlarının bir birine yakın olmaları katılımcıların çoğunun önceliğinin kariyer hayatı olması ve eş seçiminde belirli kriterlere sahip olması ile açıklanabilir. Eski aile bağlarının kapitalist sistem altında uğradığı çözüme, sanayi üretim sürecinde, kadınlara, gençlere ve her iki cinsiyetten çocuklara, ev alanının dışında önemli bir rol vermekle, daha üst düzeyde bir aile şekli ve cinsiyetler arası ilişki konusun da yeni bir ekonomik temel yaratır (Marx, 2009: 442-466).

Tablo 5.3.3 Katılımcıların Aile İle İlgili Görüşlerinin İkamet Yerlerine Göre Karşılaştırılmasına Ait Dağılım

Yerleşim Yeri	Medyan	IQR	Min	Max	X ²	p
Kent	104.0 ^a	13.0	70.0	122.0		
İlçe/Kasaba	109.0 ^b	10.75	88.0	125.0	14.73	0.000**
Köy	100.0 ^a	23.0	90.0	115.0		

IQR:Çeyrekler arası açıklık, **Min:**Minimum, **Max:**Maksimum

Tablo 5.3.3'de katılımcıların, aile ile ilgili görüşlerine ait toplam puanlarının ikamet ettiği yere göre karşılaştırılmasına ait Kruskal Wallis H testi sonuçları gösterilmektedir.

Kruskal Wallis H testi sonuçlarına göre, katılımcıların aile ile ilgili görüşlerine ait toplam puanın ikamet ettikleri yerlere göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gösterdiği saptandı ($p<0.05$).

Tablo 5.3.1 Katılımcıların Aile İle Görüşlerine Ait Alt Boyut Puanlarının İkamet Yerlerine Göre Karşılaştırılması

Yerleşim Yeri		F1	F2	F3	F4	F5	F6
Kent	Medyan	27.0 ^a	21.0 ^a	18.0 ^b	15.0 ^{ab}	6.0 ^a	4.0
	IQR	6.0	8.0	6.0	5.0	2.0	2.0
	Min	11.0	8.0	8.0	5.0	3.0	2.0
	Max	34.0	33.0	27.0	23.0	12.0	9.0
İlçe/Kasaba	Medyan	27.0 ^a	23.0 ^b	20.0 ^a	17.0 ^b	7.0 ^{ab}	4.0
	IQR	6.0	5.0	4.0	4.0	2.0	3.0
	Min	20.0	8.0	14.0	12.0	4.0	3.0
	Max	33.0	33.0	22.0	20.0	11.0	8.0
Köy	Medyan	22.0 ^b	22.0 ^{ab}	18.0 ^b	15.0 ^a	7.0 ^b	-
	IQR	10.0	10.0	6.0	7.0	8.0	-
	Min	18.0	18.0	18.0	9.0	5.0	-
	Max	28.0	28.0	24.0	16.0	13.0	-
	p	0.000*	0.012*	0.000*	0.006*	0.010*	0.216

IQR:Çeyrekler arası açıklık, **Min:**Minimum, **Max:**Maksimum

Tablo 5.3.1'de katılımcıların, aile ile ilgili görüşlerine ait alt boyutların toplam puanlarının ikamet ettikleri yerlere göre karşılaştırılmasına ait Kruskal Wallis H testi sonuçları gösterilmektedir.

Analiz bulgularına göre, F1-Evlilik öncesi ilişki yaşama tarzı, F2-Eş seçiminde kriterler, F3-Eş seçiminde çevresel faktörler, F4-Evlilikte eğitim ve din etkisi, F5-Evlilik kararında sosyal baskı, alt boyut puanlarının katılımcıların ikamet ettikleri yerlere göre farklılaştığı istatistiksel olarak söylenebilir ($p < 0.05$). F6-Evliliğe geleneksel ve modern bakış alt boyut puanları ise katılımcıların ikamet ettikleri yerlere göre anlamlı bir farklılık saptanamadı.

Araştırma sonucu elde edilen verilere göre yerleşim yeri bağlamında evlilik öncesi yaşanan ilişki tarzına; flört, cinsellik, birlikte yaşama gibi durumlara verilen cevaplarda ikamet yerine göre farklılık tespit edilmiştir. Bu farklılık durumunda da köyden katılım sağlayan öğrenciler, diğer gruplara göre daha az olumlu puanla katılım sağlamışlardır. Bu durumda ilişkilerde köyde yaşayan kesimin ilçe/kasaba ve kentte yaşayan kesime göre daha geleneksel tutum sergilediği ile açıklanabilir.³ Bu durumla ilgili Kurt (2014: 22) belirttiği görüş; kent ve kırsal arasındaki çelişki yalnızca kent ve köyün ekonomik ilişkilerinde değil, kentli ve köylünün insani ilişkilerinde, ilişki biçimlerinde ve çoğu kez yeterli ilişkinin olmamasında da görülmektedir. Farklılığın tespit edildiği bir diğer durum ise, ilçe ve kasabada yaşayan katılımcıların çevresinde gördüğü sağlıklı aile örneklerinden köyde yaşayan katılımcılara göre daha fazla etkilendiği yönündedir. Aynı zamanda ilçe/kasabada yaşayan katılımcıların kentte yaşayan katılımcılara oranla eş seçiminde daha çok seçici oldukları da öngörülmektedir. İlçe ve kasabada yaşayan katılımcıların aile fikrinin önemsenmesi ve aynı zamanda sosyal medyadan tanışmaya olumlu bakması da köy ve kentten olumlu puanlarla farklılık göstermiştir. Bu durumda da ilçe/kasabada yaşayan katılımcıların hem gelenekselliğe bağlı kalarak aile değerlerine önem verdiğini hem de modernleşmeye ayak uydurarak eş seçiminde tutuculuk sergilemediğini söyleyebiliriz. Evlilik konusunda kendini geliştirme, destek alma ve dini değerlerine bağlı kalma durumunda ise ilçe ve kasabada yaşayan katılımcıların köyden katılım sağlayanlara göre daha olumlu tutum sergilediği görülmektedir. Bu durumda

³ Geleneksel tutumların, düşüncelerin kente göre köyde daha fazla devam ettiği ve bu düşüncelerin de köyden katılım sağlayan öğrenciler üzerinde daha belirgin etkiye sahip olduğu düşünülmektedir.

ilçe/kasabada yaşayan katılımcıların modernleşme ve geleneksel değerlere bağlı kaldıklarını gösteren bir diğer unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Araştırma sonucu elde ettiğimiz bir diğer bulgu ise köyde yaşayan katılımcıların evlilik kurumunu daha çok destekleyip tercih ettikleri yönündedir. Aynı zamanda bu katılımcıların aile kurduktan sonra da işin bulunabileceğini düşünmesi, maddi olanaklardan daha çok evlilik ve aile kurumunu tercih etmeleri ile de açıklanabilir. Kara (2015), erken evliliklerin devam ettirilmesinde kültürel değerlere bağlılığın etkisine değinmektedir. Yerleşim yeri fark etmeksizin katılımcıların hemfikir oldukları bir durum ise aile kurmanın gereksiz olduğu ve eşin ailesiyle yaşama durumunda belirlenmiştir. Bener ve Günay, yaptıkları araştırma sonucunda da gençlerin evliliğe önem verdiği sonucuna ulaşmış, aynı zamanda çalışmaya katılan araştırmacıların çoğunun evlenmek istemediklerini de belirtmişlerdir (Bener ve Günay, 2013: 8). Köroğlu (2013: 70) ise çalışmasında gençlerin bir kısmının evlilikten korktuğu ve bu yüzden de uzak durduğu sonucunu elde etmiştir.

Tablo 5.3.4 Katılımcıların Aile İle İlgili Görüşlerinin Anne Eğitim Durumuna Göre Karşılaştırılmasına Ait Dağılım

Anne Eğitim Durumu	Medyan	IQR	Min	Max	X ²	p
Okur-yazar değil	107.0 ^b	18.0	105.0	125.0		
İlkokul	104.0 ^{ab}	17.0	89.0	125.0		
Ortaokul	106.0 ^{ab}	6.0	71.0	124.0	11.00	0.000**
Lise	102.0 ^a	15.75	70.0	118.0		
Lisans ve Lisansüstü	104.0 ^b	12.0	84.0	122.0		

IQR:Çeyrekler arası açıklık, **Min:**Minimum, **Max:**Maksimum

Tablo 5.3.4'de katılımcıların, aile ilgili görüşlerine ait toplam puanlarının anne eğitim durumuna göre karşılaştırılmasına ait Kruskal Wallis H testi sonuçları gösterilmektedir.

Kruskal Wallis H testi sonuçlarına göre, katılımcıların aile ile ilgili görüşlerine ait toplam puanın anne eğitim duruma göre farklılık gösterdiği saptandı ($p < 0.005$).

Tablo 5.3.4.1 Katılımcıların Aile İle Görüşlerine Ait Alt Boyut Puanlarının Anne Eğitim Durumuna Göre Karşılaştırılması

Anne Eğitim Durumu	F1	F2	F3	F4	F5	F6
--------------------	----	----	----	----	----	----

Okur-yazar değil	Medyan	22.0 ^a	21.0 ^a	22.0 ^b	17.0 ^a	6.0 ^a	6.0 ^a
	IQR	9.0	6.0	2.0	3.0	2.0	2.0
	Min	17.0	16.0	18.0	13.0	5.0	2.0
	Max	26.0	27.0	23.0	22.0	8.0	8.0
İlkokul	Medyan	27.0 ^b	22.0 ^a	18.0 ^a	16.0 ^a	7.0 ^a	4.0 ^b
	IQR	7.0	8.0	6.0	4.0	1.0	2.0
	Min	15.0	8.0	11.0	9.0	3.0	2.0
	Max	34.0	30.0	25.0	20.0	10.0	8.0
Ortaokul	Medyan	26.0 ^b	22.0 ^a	26.0 ^a	17.0 ^a	6.0 ^a	4.0 ^b
	IQR	5.0	7.0	5.0	5.0	3.0	2.0
	Min	17.0	10.0	17.0	9.0	3.0	2.0
	Max	33.0	30.0	33.0	21.0	12.0	8.0
Lise	Medyan	27.0 ^b	21.0 ^a	27.0 ^c	14.0 ^b	6.0 ^a	4.0 ^b
	IQR	6.0	10.0	6.0	4.0	4.0	1.0
	Min	11.0	8.0	11.0	5.0	3.0	2.0
	Max	33.0	33.0	33.0	23.0	11.0	8.0
Lisans-Lisansüstü	Medyan	28.0 ^b	21.0 ^a	18.0 ^a	17.0 ^a	6.0 ^a	5.0 ^b
	IQR	4.0	9.0	7.0	6.75	3.0	3.0
	Min	12.0	11.0	8.0	8.0	4.0	2.0
	Max	34.0	30.0	27.0	22.0	12.0	9.0
	P	0.000*	0.557	0.000*	0.000*	0.196	0.000*

IQR:Çeyrekler arası açıklık, **Min:**Minimum, **Max:**Maksimum

Tablo 5.3.4.1'de katılımcıların, aile ile ilgili görüşlerine ait alt boyutların toplam puanlarının anne eğitim durumuna göre karşılaştırılmasına ait Kruskal Wallis H testi sonuçları gösterilmektedir.

Analiz bulgularına göre, F1-Evlilik öncesi ilişki yaşama tarzı, F3-Eş seçiminde çevresel faktörler, F4-Evlilikte eğitim ve din etkisi, F6-Evliliğe geleneksel ve modern bakış alt boyut puanlarının anne eğitim durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. ($p < 0.05$). F2-Eş seçiminde kriterler, F5-Evlilik

kararında sosyal baskı, alt boyut puanlarının anne eğitim durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir ($p>0.05$).

Araştırma sonucu elde ettiğimiz bulgulara göre anne eğitim durumunun katılımcıların görüşleri üzerinde etkili olduğu belirlenmiştir. Annesi okur-yazar olmayan katılımcıların evlilik öncesi ilişki yaşama hakkındaki görüşlerinin (flört, cinsellik, evlilik öncesi birlikte yaşama vs.) annesi diğer eğitim düzeyine sahip olan katılımcılardan daha olumsuz yönde olduğu belirlenmiştir. Bu durumda da annesi okur-yazar olmayan kişilerin ilişkide daha geleneksel tutum takındığını söyleyebiliriz. Eğitim seviyesi yüksek olan ebeveynler çocuklarının bağımsızlık ve bireyselliğini önemserken eğitim seviyesi düşük ebeveynler, çevresinden deneyim edindiği eskilerin çocuk büyütme yöntemlerini kullanmaktadırlar (Şanlı, 2007). Anne eğitim durumundan bağımsız olarak katılımcıların eş seçiminde seçici oldukları; fiziksel görünüm, siyasi görüş gibi etkenlerin etkili olduğu da belirlenmiştir. Bu katılımcıların aynı zamanda çevresindeki sağlıklı aile örneklerinden etkilendiği görüşü de araştırma sonucu elde ettiğimiz bir diğer bulgudur. Annesi okur-yazar olmayan ve lise mezunu olan katılımcıların ise annesi diğer eğitim düzeyine sahip olan katılımcılardan eş seçiminde aile fikrini önemsemesi ve aynı zamanda sosyal medyadan da tanışmaya olumlu bakması durumu daha yüksek ve olumlu yönde saptanmıştır. Annesi lise mezunu olan öğrencilerin aile kurma ve boşanma konusunda daha geleneksel tutum sergilediği ve aynı zamanda bu katılımcıların eş seçiminde dini beklentisinin annesi diğer eğitim düzeyine sahip olan katılımcılardan daha az olumlu görüşe sahip olduğu da bir diğer elde ettiğimiz bulgudur. Korkulu (2019: 16), bu konu hakkında yüksek eğitim seviyesine sahip ailelerin, çocuklarının özdenetimini ve bağımsız düşünme becerisini desteklediğini söylemektedir. Bu görüşle birlikte düşük ve yüksek eğitime nazaran lise eğitim düzeyinin yüksek ve düşük eğitimin ortasında kalmışlığından bahsedebiliriz. Bu ortada kalmışlık durumu, katılımcıların görüşleri üzerinde de etkili olmaktadır. Annesi lise mezunu olan katılımcıların hem modernleşme doğrultusunda hem de geleneksel bağlar doğrultusunda sergiledikleri tutum ve düşünceler bu görüşün bir sonucudur. Annesi okur-yazar olmayan katılımcıların eşlerinin ailesiyle yaşayabileceği ve aynı zamanda da aile kurmanın gereksiz olduğu görüşü diğer katılımcıların görüşlerinden daha olumlu bir şekilde farklılık göstermiştir. Katılımcıların anne eğitim düzeyinin farklılaşmaksızın hem fikir oldukları durum ise

bekâr kalmaktan korkmak, evlenip boşanmış birisiyle evlenmek ve aile kurduktan sonra da iş sahibi olunabileceği yönünde belirlenmiştir.

Tablo 5.3.5 Katılımcıların Aile İle İlgili Görüşlerinin Baba Eğitim Durumuna Göre Karşılaştırılmasına Ait Dağılım

Baba Eğitim Durumu	Medyan	IQR	Min	Max	X^2	p
Okur-yazar değil	107.5 ^a	13.25	107.0	108.0		
İlkokul	103.0 ^a	14.5	84.0	115.0	8.92	0.065
Ortaokul	104.0 ^a	18.0	84.0	125.0		
Lise	104.0 ^a	12.0	70.0	124.0		
Lisans ve Lisansüstü	104.0 ^a	10.5	84.0	122.0		

IQR:Çeyrekler arası açıklık, **Min:**Minimum, **Max:**Maksimum

Tablo 5.3.5'te katılımcıların, aile ilgili görüşlerine ait toplam puanlarının baba eğitim durumuna göre karşılaştırılmasına ait Kruskal Wallis H testi sonuçları gösterilmektedir.

Kruskal Wallis H testi sonuçlarına göre, katılımcıların aile ile görüşlerine ait toplam puanın baba eğitim duruma göre farklılık göstermediği saptanmıştır ($p < 0.05$). Bu durumdan dolayı alt boyutlar ile karşılaştırma testine gerek görülmemiştir.

Araştırma bulgularını ilgili alan sonuçları da desteklemektedir. Gürses (2021), Keldal (2015), Tunç (2019), üniversite gençleri üzerinde yaptıkları araştırma sonuçlarında aile ve evlilik konusunda baba eğitim düzeyinin etkili olmadığı sonucuna ulaşmışlardır.

Tablo 5.3.6 Katılımcıların Aile İle İlgili Görüşlerinin Ebeveynlerin Medeni Durumuna Göre Karşılaştırılmasına Ait Dağılım

Ebeveyn Medeni Durum	Medyan	IQR	Min	Max	X^2	p
Biri veya her ikisi de vefat	99.0 ^a	11.0	84.0	109.0		
Boşandı	104.0 ^b	6.0	92.0	122.0		
Boşandı ama birlikte yaşıyor	110.0 ^b	7.0	103.0	114.0	4.50	0.000**
Boşanmadı ama ayrı yaşıyor	102.0 ^{ab}	3.0	97.0	105.0		
Evli	104.0 ^b	14.0	70.0	125.0		

IQR:Çeyrekler arası açıklık, **Min:**Minimum, **Max:**Maksimum,

Tablo 5.3.6'da katılımcıların aile ile ilgili görüşlerine ait toplam puanın ebeveynlerin medeni durumuna göre karşılaştırılmasına ait Kruskal Wallis H testi sonuçları verilmektedir.

Kruskal Wallis H testine göre, katılımcıların aile ile ilgili görüşlerine ait toplam puanın ebeveynlerin medeni durumuna göre istatistiksel olarak farklılık gösterdiği saptandı ($p < 0.05$).

Tablo 5.3.6.1 Katılımcıların Aile İle Görüşlerine Ait Alt Boyut Puanlarının Ebeveynlerin Medeni Durumuna Göre Karşılaştırılması

Ebeveyn Medeni Durum		F1	F2	F3	F4	F5	F6
Biri veya her ikisi de vefat etti	Medyan	25.0 ^a	20.0 ^a	18.0 ^a	15.0 ^a	6.0 ^a	5.0 ^a
	IQR	4.0	7.0	3.0	3.0	1.0	1.0
	Min	15.0	11.0	13.0	9.0	5.0	2.0
	Max	31.0	27.0	21.0	18.0	9.0	9.0
Boşandı	Medyan	31.0 ^a	22.0 ^a	17.0 ^a	13.0 ^a	6.0 ^a	4.0 ^b
	IQR	5.0	5.0	4.0	4.0	5.75	3.0
	Min	27.0	15.0	12.0	11.0	5.0	2.0
	Max	33.0	27.0	21.0	20.0	12.0	8.0
Boşandı ama birlikte yaşıyor	Medyan	26.0 ^a	14.0 ^b	17.0 ^a	14.0 ^{ab}	-	4.0 ^b
	IQR	5.0	2.0	2.0	2.0	-	1.0
	Min	26.0	12.0	17.0	12.0	-	3.0
	Max	31.0	14.0	19.0	14.0	-	4.0
Boşanmadı ama ayrı yaşıyor	Medyan	12.0 ^c	-	-	-	9.0 ^b	-
	IQR	3.0	-	-	-	1.0	-
	Min	12.0	-	-	-	8.0	-
	Max	16.0	-	-	-	9.0	-
Evli	Medyan	27.0 ^a	21.0 ^a	15.0 ^b	15.0 ^a	6.0 ^a	4.0 ^b
	IQR	6.0	8.0	3.0	4.0	2.0	2.0
	Min	11.0	8.0	9.0	5.0	3.0	2.0
	Max	34.0	33.0	18.0	23.0	13.0	8.0
p		0.000*	0.000*	0.000*	0.000*	0.000*	0.000*

IQR:Çeyrekler arası açıklık, **Min:**Minimum, **Max:**Maksimum

Tablo 5.3.6.1'de katılımcıların, aile ile ilgili görüşlerine ait alt boyutların toplam puanlarının ebeveynlerin medeni durumuna göre karşılaştırılmasına ait Kruskal Wallis H testi sonuçları gösterilmektedir.

Analiz bulgularına göre, F1-Evlilik öncesi ilişki yaşama tarzı, F2-Eş seçiminde kriterler, F3-Eş seçiminde çevresel faktörler, F4-Evlilikte eğitim ve din etkisi, F5-Evlilik kararında sosyal baskı, F6-Evliliğe geleneksel ve modern bakış, alt boyut puanlarının ebeveynlerin medeni durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir ($p<0.05$).

Araştırma sonucu elde ettiğimiz verilere göre, evlilik öncesi ilişki yaşama biçimlerinde ebeveynleri boşanmamış ama ayrı yaşayan katılımcıların puanları ebeveynleri diğer medeni durumlara sahip katılımcılardan olumsuz yönde farklılaşmaktadır. Bu durumun da katılımcıların ailelerinin yaşadıkları hayat şekline etkilendiğini ve kendi ilişki tarzlarına da daha güvensiz ve tedbirli yaklaştıklarına sebebiyet verdiğini söyleyebiliriz. Alışık olduğu düzenin dışında bir durumla karşı karşıya kalan çocuk bir de evden bir ebeveyninin ayrılması ile hayal kırıklığı, güvensizlik, şaşkınlık, öfke, terk edilmişlik duygusu gibi birçok duyguyu bir arada yaşayabilmektedir (Çetin, Pehlivan Türk, Ünal, Uslu, İşeri ve Türkbay, 2008: 7). Ebeveynleri boşanmış ama birlikte yaşayan katılımcıların eş seçiminde fiziksel görünüm, siyasi görüş gibi etkenlere ebeveynleri diğer medeni duruma sahip katılımcılardan daha olumsuz yönde katılım sağladıkları görülmüştür. Aynı zamanda bu katılımcıların sağlıksız aile örneklerinden etkilendikleri de araştırma sonucu elde ettiğimiz bir diğer bulgudur. Bu durumda da katılımcıların anne-baba ilişki durumundan etkilenecek eş seçiminde daha farklı kriterlere öncelik verdiği düşünülmektedir. Ebeveynleri evli olan katılımcıların eş seçiminde aile fikrini önemsemesi ebeveynleri diğer medeni duruma sahip katılımcılardan olumsuz yönde farklılık göstermektedir. Bu durum, ebeveynlerinin ilişkilerinde sorun olan katılımcıların aile ve aile görüşlerine daha fazla önem verdiği şeklinde yorumlanabilir. Aile kurmadan önce ve sonra bir uzman tarafından destek alma konusunda ebeveynleri boşanmış ama birlikte yaşayan katılımcıların puanları ebeveynleri diğer medeni duruma sahip katılımcılardan daha olumsuz yönde farklılık göstermektedir. Aynı zamanda bu katılımcıların evlilik hususunda dinin etkisinin diğer katılımcılara oranla

daha olumsuz yönde olduğu da saptanmıştır. Türkiye’de yapılan bir araştırma, ebeveynleri boşanmış olan ileri yaştaki yetişkin çocukların ilişkilerde sabırlı, fedakâr bir tutum sergilemeye çalışmaktansa boşanmayı daha kolay bir çözüm yolu olarak gördüklerini ve evliliğe bağlılıklarının düşük düzeyde olduğunu ortaya koymuştur (Geniş vd, 2019: 194). Ebeveynleri boşanmamış ama ayrı yaşayan katılımcıların aile ve evlilik kurumuna yaklaşımları ebeveynleri diğer medeni duruma sahip katılımcılardan daha olumlu yönde farklılaşmaktadır. Bu durumda da ebeveynleri diğer medeni duruma sahip katılımcıların çoğunluğunun aile ve evlilik yerine maddi olanakların temin edilmesine önem verdiklerini söyleyebiliriz. Araştırma sonucu elde ettiğimiz bir diğer bulgu ise ebeveynleri vefat etmiş katılımcıların eşinin ailesiyle birlikte yaşama durumuna ebeveynleri diğer medeni duruma sahip katılımcılardan daha olumlu yönde katılım sağladıkları yönündedir. Bu durum ise ebeveynleri vefat eden kişilerin aile bireylerine daha hassas ve bağlı bir şekilde yaklaştıkları ile yorumlanabilir. Aynı zamanda bu katılımcılar aile kurmanın gereksiz olduğunu da düşünmektedir. Ebeveynlerinin vefat etme durumu bu katılımcıların aile fertlerine yaklaşımını daha olumlu şekilde kılarken aynı zamanda aile kurumundan da uzaklaşmasına sebebiyet vermiş olabilir.

5.4. Modernleşme ile İlgili Karşılaştırılmaya Ait Dağılım

Tablo 5.4.1 Katılımcıların Modernleşme İle Görüşlerinin Cinsiyet Göre Karşılaştırılmasına Ait Dağılım

Cinsiyet	Medyan	IQR	Min	Max	Z	p
Erkek	62.0	12.25	39.0	81.0	1.878	0.060
Kadın	61.0	13.50	39.0	86.0		

IQR:Çeyrekler arası açıklık, **Min:**Minimum, **Max:**Maksimum

Tablo 5.4.1’de katılımcıların, modernleşme ile ilgili görüşlerinin cinsiyete göre farklılaşmasına ait Mann Whitney U testi sonuçları verilmektedir.

Analiz bulguları incelendiğinde, katılımcıların modernleşme ile görüşlerine ait toplam puanlarının cinsiyete göre farklılık göstermediği saptanmıştır ($Z = 1.878$, $p > 0.05$). Bu bulgular ışığında, kadınlara ait medyan değerinin (61.0 ± 13.50) ve erkeklere ait medyan değerinin (62.0 ± 12.25) birbirine yakın olduğu görülmektedir. Bu durumdan dolayı alt boyutlar ile karşılaştırma testine gerek görülmemiştir.

Araştırma sonucu ile ilgili literatürde benzer bulgu bulunmamıştır. Elde ettiğimiz sonuç, yeni bir bulgu olarak düşünülmektedir.

Tablo 5.4.2 Katılımcıların Modernleşme İle İlgili Görüşlerinin Fakülteleere Göre Karşılaştırılmasına Ait Dağılım

Fakülte	Medyan	IQR	Min	Max	χ^2	p
İlahiyat	61.0 ^b	12.0	40.0	86.0	4.87	0,000**
Tıp	59.0 ^b	15.0	39.0	86.0		
Eğitim	58.0 ^b	11.5	39.0	86.0		
Mühendislik	66.0 ^a	11.0	41.0	86.0		
İİBF	63.0 ^{ab}	11.0	39.0	86.0		
Fen Edebiyat	61.0 ^{ab}	13.0	40.0	86.0		

IQR:Çeyrekler arası açıklık, **Min:**Minimum, **Max:**Maksimum

Tablo 5.4.2'da katılımcıların, modernleşme ile ilgili görüşlerine ait toplam puanlarının fakülteleere göre karşılaştırılmasına ait Kruskal Wallis H testi sonuçları gösterilmektedir.

Kruskal Wallis H testi sonuçlarına göre, katılımcıların modernleşme ile ilgili görüşlerine ait toplam puanın fakülteleere göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir ($p < 0.05$).

Tablo 5.4.2.1 Katılımcıların Modernleşme İle Görüşlerine Ait Alt Boyut Puanlarının Fakülteleere Göre Karşılaştırılması

Fakülte		F1	F2	F3	F4
İlahiyat	Medyan	29.0 ^a	8.0 ^a	15.0 ^a	7.0 ^a
	IQR	9.0	3.0	4.0	2.0
	Min	13.0	2.0	6.0	2.0
	Max	43.0	10.0	20.0	10.0
Tıp	Medyan	27.0 ^a	8.0 ^a	15.0 ^a	7.0 ^a
	IQR	11.2	2.0	3.0	2.0
	Min	13.0	2.0	6.0	2.0
	Max	43.0	10.0	20.0	10.0
Eğitim	Medyan	27.0 ^a	27.0 ^b	15.0 ^a	7.0 ^a

	IQR	8.0	8.0	4.0	2.0
	Min	14.0	14.0	7.0	2.0
	Max	43.0	43.0	20.0	10.0
Mühendislik	Medyan	32.0 ^b	32.0 ^c	15.0 ^a	7.0 ^a
	IQR	9.0	9.0	5.0	2.0
	Min	14.0	14.0	7.0	2.0
	Max	43.0	43.0	20.0	7.0
İİBF	Medyan	31.0 ^b	31.0 ^c	15.0 ^a	7.0 ^a
	IQR	7.0	7.0	3.0	2.0
	Min	14.0	14.0	7.0	4.0
	Max	43.0	43.0	20.0	10.0
Fen Edebiyat	Medyan	27.0 ^a	27.0 ^b	15.0 ^a	7.0 ^a
	IQR	8.0	8.0	3.0	2.0
	Min	14.0	14.0	6.0	2.0
	Max	43.0	43.0	20.0	10.0
	p	0.000*	0.019*	0.107	0.355

IQR:Çeyrekler arası açıklık, **Min:**Minimum, **Max:**Maksimum

Tablo 5.4.2.1'de katılımcıların, modernleşme ile ilgili görüşlerine ait alt boyutların toplam puanlarının fakültelere göre karşılaştırılmasına ait Kruskal Wallis H testi sonuçları gösterilmektedir.

Analiz bulgularına göre, F1-Modernleşmenin ilişki formlarına etkisi, F2-Modernleşmenin ataerkilliğe etkisi, alt boyut puanlarının fakültelere göre istatistiksel olarak anlamlıdır ($p < 0.05$). F3-Modernleşmenin evlilik ve aile algısına etkisi, F4-Modernleşmenin aile ve aile değerlerine etkisi, alt boyut puanları ise fakültelere göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanamadı ($p > 0.05$).

Araştırma sonucu elde edilen verilere göre katılımcıların fakülte türleri fark etmeksizin görüşlerinin ortak olduğu hususlar, modernleşmenin aile kurumu algısını değiştirerek eş seçimi, aile değerlerinin çözülmesi, aile içi birey sayısı ve cinsel özgürlüğün artması yönündedir. Modernleşme, ailenin yapısını ve işlevlerini, aileye dair kültürel norm ve değerleri, kadın, erkek, çocuk ya da ebeveyn olmaya dair

anlamları bütünlüklü bir dönüşüme uğratan merkezi bir süreçtir (Topal, 2020: 381). Elde ettiğimiz bir diğer bulgu ise modernleşmenin etkisi yönünde görüşlerin fakülteler bağlamında farklılık göstermesidir. Bu farklılıklar, modernleşmenin etkisi ile birlikte toplumda kadın-erkek ilişkilerinin dönüşüme uğraması yönünde tespit edilmiştir. Modernleşme sonucu ortaya çıkan gelişmelerin doğal bir sonucu olarak, yaşanan sosyal değişme süreciyle erkeğe ve kadına ait roller etkilenerek, tutumlar modernleşmiştir (Günay ve Bener, 2011: 159). Diğer bir farklılık ise, akrabalık gibi bireyler arası ilişki formlarının zayıflaması, eşcinselliğin yaygınlaşması ve aldatma oranlarının yükselmesi düşünceleri üzerinde belirlenmiştir. İçli (2002: 246) modernleşmenin aile üzerindeki etkisinden, modernleşme ile birlikte toplumda geleneksel aile yapısının, ilişkileri, değerleri ve düşünceleri hızla değişmeye başladığı şeklinde bahsetmiştir. Keskin ise (2016: 168) Türkiye’de sanayileşmeyle birlikte kentleşme süreci ile toplumsal, ekonomik ve yasal değişiklikler ailenin yapısını ve aile içindeki bireylerin rollerini etkilemiştir, diyerek konu ile ilgili düşüncesini ifade etmiştir. Bu düşüncelere, Mühendislik Fakültesinden ve İİBF’den katılım sağlayan öğrencilerin görüşleri diğer fakültelerden katılım sağlayan öğrencilere göre daha olumlu yönde farklılık göstermiştir. Aynı zamanda bu öğrenciler, modernleşmenin aile kurumuna etkisi olmamıştır düşüncesine de olumlu katılımında bulunmuşlardır. Bu da katılımcıların, aile kurumunu değiştiren tek unsurun modernleşme olmadığı düşüncesi ile yorumlanabilir. Bir diğer bulgumuz ise, modernleşmenin ataerkil yapıyı yıkarak kadının konumuna etki etmesi ve erkek hegemonyasının sarsılması yönünde tespit edilmiştir. Fakülteler bağlamında bu görüşe katılan katılımcılar arasında farklılık tespit edilmiştir. Farklılıklar ise Mühendislik ve İİBF’den katılım sağlayan öğrencilerin puanlarının diğer fakültelerden katılım sağlayan öğrencilere göre daha yüksek bir şekilde tespiti yönündedir. Modernleşme ile birlikte ekonomik bağımsızlığını elinde bulduran kadın, aile içi kararların belirlenmesinde daha fazla söz sahibi olmaya başlamıştır (Adak, 2011: 47-48).

Tablo 5.4.3 Katılımcıların Modernleşme İle İlgili Görüşlerinin İkamet Yerlerine Göre Karşılaştırılmasına Ait Dağılım

Fakülte	Medyan	IQR	Min	Max	χ^2	p
Kent	61.0 ^b	14.0	39.0	86.0		
İlçe/Kasaba	64.0 ^a	9.00	51.0	76.0	3.86	0.002**
Köy	63.0 ^{ab}	30.0	48.0	83.0		

IQR:Çeyrekler arası açıklık, **Min:**Minimum, **Max:**Maksimum

Tablo 5.4.3'de katılımcıların, modernleşme ile ilgili görüşlerine ait toplam puanlarının ikamet ettiği yere göre karşılaştırılmasına ait Kruskal Wallis H testi sonuçları gösterilmektedir.

Kruskal Wallis H testi sonuçlarına göre, katılımcıların modernleşme ile ilgili görüşlerine ait toplam puanın ikamet ettikleri yerlere göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gösterdiği saptandı ($p<0.05$).

Tablo 5.4.3.1 Katılımcıların Modernleşme İle Görüşlerine Ait Alt Boyut Puanlarının İkamet Yerlerine Göre Karşılaştırılması

İkamet Yeri		F1	F2	F3	F4
Kent	Medyan	27.5 ^a	8.0 ^a	15.0 ^a	7.0 ^a
	IQR	9.0	2.0	3.0	2.0
	Min	13.0	4.0	6.0	3.0
	Max	43.0	10.0	20.0	10.0
İlçe/Kasaba	Medyan	31.0 ^b	7.0 ^a	15.0 ^a	7.0 ^a
	IQR	7.0	2.0	1.0	2.0
	Min	22.0	2.0	13.0	2.0
	Max	42.0	10.0	20.0	10.0
Köy	Medyan	31.0 ^b	5.0 ^a	15.0 ^a	7.0 ^a
	IQR	16.0	6.0	3.0	2.0
	Min	24.0	4.0	13.0	5.0
	Max	43.0	10.0	16.0	10.0
	p	0.000*	0.073	0.060	0.927

IQR:Çeyrekler arası açıklık, **Min:**Minimum, **Max:**Maksimum

Tablo 5.4.3.1'de katılımcıların, modernleşme ile ilgili görüşlerine ait alt boyutların toplam puanlarının ikamet ettikleri yerlere göre karşılaştırılmasına ait Kruskal Wallis H testi sonuçları gösterilmektedir.

Analiz bulgularına göre, F1-Modernleşmenin ilişki formlarına etkisi alt boyut puanının katılımcıların ikamet ettikleri yerlere göre farklılaştığı istatistiksel olarak söylenebilir ($p<0.05$). F2-Modernleşmenin ataerkilliğe etkisi, F3-Modernleşmenin

evlilik ve aile algısına etkisi, F4-Modernleşmenin aile ve aile değerlerine etkisi, alt boyut puanlarının katılımcıların ikamet ettikleri yerlere göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmamıştır ($p>0.05$).

Elde ettiğimiz veriler doğrultusunda, katılımcıların görüşlerinin modernleşmenin aile kurumunu zayıflatması, eş seçiminin değişmesi, kadın konumunun güçlenmesi gibi konularda yerleşim yeri bağlamında farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır. Yani katılımcılar ikamet yeri fark etmeksizin yukarıda bahsedilen görüşlere olumlu yönde katılmaktadırlar. Farklılığın tespit edildiği hususlar ise, kadın-erkek ilişkisinin ticari ortaklığa dönüşmesi, eşcinsel tercihlerin aile kurumuna etkisi, aldatma oranlarının artışı ve geleneksel ilişkilerin zayıflaması yönündedir. Bu farklılık, kentte yaşayan katılımcıların görüşleri üzerinde tespit edilmiştir. Kentten katılım sağlayan öğrencilerin bu görüşlere diğer yerleşim yerlerinden katılım sağlayan öğrencilere göre daha olumsuz yönde olduğu saptanmıştır. Bu durum da kentte yaşayan katılımcıların ilçe/kasaba ve köyde yaşayan katılımcılara oranla aile kurumunun sadece modernleşme etkisi ile değişmediğini düşünmeleri şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 5.4.4 Katılımcıların Modernleşme İle İlgili Görüşlerinin Anne Eğitim Durumuna Göre Karşılaştırılmasına Ait Dağılım

Eğitim Durumu	Medyan	IQR	Min	Max	X ²	p
Okur-yazar değil	69.0 ^b	8.00	63.0	79.0		
İlkokul	59.0 ^a	11.0	39.0	86.0		
Ortaokul	61.0 ^a	14.0	48.0	79.0	12.94	0.000**
Lise	59.0 ^a	12.0	39.0	76.0		
Lisans ve Lisansüstü	67.0 ^b	9.0	39.0	84.0		

IQR:Çeyrekler arası açıklık, **Min:**Minimum, **Max:**Maksimum

Tablo 5.4.4'de katılımcıların, modernleşme ilgili görüşlerine ait toplam puanlarının anne eğitim durumuna göre karşılaştırılmasına ait Kruskal Wallis H testi sonuçları gösterilmektedir.

Kruskal Wallis H testi sonuçlarına göre, katılımcıların modernleşme ile ilgili görüşlerine ait toplam puanın anne eğitim duruma göre farklılık gösterdiği saptanmıştır ($p<0.005$).

Tablo 5.4.4.1 Katılımcıların Modernleşme İle Görüşlerine Ait Alt Boyut Puanlarının Anne Eğitim Durumuna Göre Karşılaştırılması

Anne Eğitim Durumu		F1	F2	F3	F4
Okur-yazar değil	Medyan	35.0 ^a	8.0 ^a	15.0 ^{ab}	8.0 ^a
	IQR	6.0	1.0	1.0	2.5
	Min	32.0	7.0	14.0	5.0
	Max	42.0	8.0	19.0	9.0
İlkokul	Medyan	28.0 ^b	8.0 ^a	15.0 ^{ab}	7.0 ^b
	IQR	6.0	3.0	3.0	2.0
	Min	13.0	2.0	9.0	2.0
	Max	43.0	10.0	20.0	10.0
Ortaokul	Medyan	29.0 ^b	7.0 ^a	14.0 ^a	8.0 ^a
	IQR	8.0	2.0	4.0	2.0
	Min	14.0	4.0	11.0	3.0
	Max	40.0	10.0	17.0	10.0
Lise	Medyan	27.0 ^b	8.0 ^a	14.0 ^a	7.0 ^b
	IQR	10.0	2.0	2.0	2.0
	Min	13.0	4.0	6.0	2.0
	Max	38.0	10.0	20.0	10.0
Lisans-Lisansüstü	Medyan	31.0 ^a	8.0 ^a	16.0 ^b	7.0 ^b
	IQR	7.0	2.0	4.0	2.0
	Min	14.0	4.0	7.0	2.0
	Max	41.0	10.0	20.0	10.0
	p	0.000*	0.184	0.000*	0.000*

IQR:Çeyrekler arası açıklık, **Min:**Minimum, **Max:**Maksimum

Tablo 5.4.4.1'de katılımcıların, modernleşme ile ilgili görüşlerine ait alt boyutların toplam puanlarının anne eğitim durumuna göre karşılaştırılmasına ait Kruskal Wallis H testi sonuçları gösterilmektedir.

Analiz bulgularına göre, F1-Modernleşmenin ilişki formlarına etkisi, F3-Modernleşmenin evlilik ve aile algısına etkisi, F4-Modernleşmenin aile ve aile değerlerine etkisi alt boyut puanlarının anne eğitim durumuna göre istatistiksel olarak

anlamli bir farklılık olduğu gör÷lmektedir ($p<0.05$). F2-Modernleşmenin ataerkilliğe etkisi, alt boyut puanının ise anne eğitim durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı gör÷lmektedir ($p>0.05$).

Elde ettiğimiz veriler doğrultusunda modernleşmenin cinselliğin artımı, aldatma oranlarının artımı, eşcinselliğin yaygınlaşması, kadın-erkek ilişki dönüşümü görüşlerinde anne eğitim durumunun katılımcının görüşleri üzerinde etkili olduğu belirlenmiştir. Anne eğitim durumu okur-yazar olmayan ve lisans/lisansüstü olan kişilerin anne eğitim düzeyi diğer eğitime mensup olan katılımcıların görüşlerinden olumlu yönde farklılaşmaktadır. Bu iki eğitim türünün (okur-yazar olmayan, lisans/lisansüstü) bir birinden oldukça farklı olması katılımcıların anne eğitim düzeyinin yüksek veya düşük olmasının önemli bir belirleyici etken olmaması ile yorumlanabilir. Katılımcıların anne eğitim düzeyinin fark etmeksizin ortak olan görüşleri ise, erkek iktidarının sarsılması ve kadının konumunun güçlenmesi yönünde tespit edilmiştir. Bir diğer bulgumuz ise anne eğitim düzeyi yüksek (lisans/lisansüstü) olan katılımcıların modernleşmenin eş seçiminde seçiciliğe, cinsel özgürlüğe, aile kurumunun algılanış biçimine katılımlarının daha olumlu ve yüksek seyri yönündedir. Son olarak diğer bulgu ise modernleşmenin aile kurumunu zayıflatması ve etkisi yönünde daha yüksek puanla katılım sağlayan öğrencilerin anne eğitim düzeyinin okur-yazar olmayanlar ve ortaokul olanlar olduğu yönündedir.

Tablo 5.4.5 Katılımcıların Modernleşme İle İlgili Görüşlerinin Baba Eğitim Durumuna Göre Karşılaştırılmasına Ait Dağılım

Eğitim Durumu	Medyan	IQR	Min	Max	X ²	p
Okur-yazar değil	56.0 ^{ab}	12.0	55.0	57.0		
İlkokul	58.0 ^a	10.0	40.0	71.0		
Ortaokul	63.0 ^b	9.0	39.0	86.0	12.26	0.001**
Lise	58.0 ^{ab}	13.0	40.0	82.0		
Lisans ve Lisansüstü	62.0 ^b	14.0	39.0	84.0		

IQR:Çeyrekler arası açıklık, **Min:**Minimum, **Max:**Maksimum

Tablo 5.4.5'de katılımcıların, modernleşme ilgili görüşlerine ait toplam puanlarının anne eğitim durumuna göre karşılaştırılmasına ait Kruskal Wallis H testi sonuçları gösterilmektedir.

Kruskal Wallis H testi sonuçlarına göre, katılımcıların modernleşme ile ilgili görüşlerine ait toplam puanın anne eğitim durumuna göre farklılık gösterdiği saptanmıştır ($p < 0.005$).

Tablo 5.4.5.1 Katılımcıların Modernleşme İle Görüşlerine Ait Alt Boyut Puanlarının Baba Eğitim Durumuna Göre Karşılaştırılması

Baba Eğitim Durumu		F1	F2	F3	F4
Okur-yazar değil	Medyan	35.0 ^a	8.0 ^a	15.0 ^b	8.0 ^a
	IQR	6.0	1.0	1.0	2.5
	Min	32.0	7.0	14.0	5.0
	Max	42.0	8.0	19.0	9.0
İlkokul	Medyan	28.0 ^b	8.0 ^a	15.0 ^b	7.0 ^b
	IQR	6.0	3.0	3.0	2.0
	Min	13.0	2.0	9.0	2.0
	Max	43.0	10.0	20.0	10.0
Ortaokul	Medyan	29.0 ^b	7.0 ^b	14.0 ^a	8.0 ^a
	IQR	8.0	2.0	4.0	2.0
	Min	14.0	4.0	11.0	3.0
	Max	40.0	10.0	17.0	10.0
Lise	Medyan	27.0 ^b	8.0 ^a	14.0 ^a	7.0 ^b
	IQR	10.0	2.0	2.0	2.0
	Min	13.0	4.0	6.0	2.0
	Max	38.0	10.0	20.0	10.0
Lisans-Lisansüstü	Medyan	31.0 ^b	8.0 ^a	16.0 ^b	7.0 ^b
	IQR	7.0	2.0	4.0	2.0
	Min	14.0	4.0	7.0	2.0
	Max	41.0	10.0	20.0	10.0
p		0.014*	0.000*	0.031*	0.000*

IQR:Çeyrekler arası açıklık, **Min:**Minimum, **Max:**Maksimum

Tablo 5.4.5.1’de katılımcıların, modernleşme ile ilgili görüşlerine ait alt boyutların toplam puanlarının baba eğitim durumuna göre karşılaştırılmasına ait Kruskal Wallis H testi sonuçları gösterilmektedir.

Analiz bulgularına göre, F1-Modernleşmenin ilişki formlarına etkisi, F2-Modernleşmenin ataerkilliğe etkisi, F3-Modernleşmenin evlilik ve aile algısına etkisi, F4-Modernleşmenin aile ve aile değerlerine etkisi alt boyut puanlarının baba eğitim durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir ($p<0.05$).

Öncelikle modernleşme hususunda baba eğitim düzeyinin aile hususundan farklı olarak katılımcıların görüşleri üzerinde etkili olduğu belirlenmiştir. Baba eğitim düzeyi okur-yazar olmayan katılımcıların görüşleri, modernleşmenin aile kurumuna eşcinsel tercihler, aldatma, kadın-erkek ilişkisi üzerinden etkili olduğu yönünde babası diğer eğitim düzeyine sahip olan katılımcılardan farklılık göstermektedir. Baba eğitim düzeyi ortaokul olan katılımcılar ise erkeğin iktidarının sarsılması konusunda babası diğer eğitim düzeyine sahip katılımcılardan daha olumsuz yönde farklılık göstermiştir. Baba eğitim düzeyi ortaokul ve lise olan katılımcılarda modernleşmenin eş seçimi, çocuk sayısı, aile kurum algısı üzerinde babası diğer eğitim düzeyine sahip katılımcılardan olumsuz yönde farklılaşmaktadır. Son olarak, baba eğitim düzeyi lise ve lisans/lisansüstü olan katılımcıların modernleşmenin aileyi olumsuz yönde etkilemesi görüşü babası diğer eğitim düzeyine sahip katılımcıların görüşlerinden daha az olumlu bir şekilde farklılaşmaktadır. Yani baba eğitim düzeyi daha düşük olan kişiler modernleşmenin aile kurumunu zayıflatması yönünde olumlu katılımlarda bulunmuşlardır.

Tablo 5.4.6 Katılımcıların Modernleşme İle İlgili Görüşlerinin Ebeveynlerin Medeni Durumuna Göre Karşılaştırılmasına Ait Dağılım

Medeni Durum	Medyan	IQR	Min	Max	X ²	p
Biri veya her ikisi de vefat	59.0 ^a	11.0	47.0	71.0		
Boşandı	57.5 ^b	8.75	44.0	71.0		
Boşandı ama birlikte yaşıyor	73.0 ^b	22.0	51.0	79.0	20.23	0.000**
Boşanmadı ama ayrı yaşıyor	41.0 ^{bc}	1.00	39.0	43.0		
Evli	62.0 ^c	12.0	39.0	86.0		

IQR:Çeyrekler arası açıklık, **Min:**Minimum, **Max:**Maksimum,

Tablo 5.4.6’da katılımcıların modernleşme ile ilgili görüşlerine ait toplam puanın ebeveynlerin medeni durumuna göre karşılaştırılmasına ait Kruskal Wallis H testi sonuçları verilmektedir.

Kruskal Wallis H testine göre, katılımcıların modernleşme ile ilgili görüşlerine ait toplam puanın ebeveynlerin medeni durumuna göre istatistiksel olarak farklılık gösterdiği saptanmıştır ($p < 0.05$).

Tablo 5.4.6.1 Katılımcıların Modernleşme İle Görüşlerine Ait Alt Boyut Puanlarının Ebeveynlerin Medeni Durumuna Göre Karşılaştırılması

Ebeveyn Medeni Durum		F1	F2	F3	F4
Biri veya her ikisi de vefat etti	Medyan	27.0 ^{ab}	6.0 ^a	16.0 ^{ab}	8.0 ^a
	IQR	5.0	1.25	4.0	3.0
	Min	17.0	4.0	10.0	4.0
	Max	33.0	9.0	19.0	10.0
Boşandı	Medyan	24.0 ^a	8.0 ^{ab}	15.0 ^a	7.0 ^{ab}
	IQR	9.0	1.0	3.0	2.0
	Min	14.0	6.0	12.0	2.0
	Max	32.0	9.0	17.0	10.0
Boşandı ama birlikte yaşıyor	Medyan	36.0 ^b	10.0 ^b	17.0 ^b	8.0 ^a
	IQR	18.5	2.0	4.0	2.0
	Min	20.0	8.0	13.0	5.0
	Max	40.0	10.0	17.0	10.0
Boşanmadı ama ayrı yaşıyor	Medyan	23.0 ^{ab}	-	-	5.0 ^b
	IQR	2.5	-	-	1.5
	Min	21.0	-	-	5.0
	Max	24.0	-	-	7.0
Evli	Medyan	30.0 ^{ab}	8.0 ^{ab}	15.0 ^a	7.0 ^{ab}
	IQR	8.0	2.0	3.0	2.0
	Min	13.0	2.0	6.0	2.0
	Max	43.0	10.0	20.0	10.0
p		0.000*	0.000*	0.000*	0.000*

IQR:Çeyrekler arası açıklık, **Min:**Minimum, **Max:**Maksimum

Tablo 5.4.6.1’de katılımcıların, modernleşme ile ilgili görüşlerine ait alt boyutların toplam puanlarının ebeveynlerin medeni durumuna göre karşılaştırılmasına ait Kruskal Wallis H testi sonuçları gösterilmektedir.

Analiz bulgularına göre, F1-Modernleşmenin ilişki formlarına etkisi, F2-Modernleşmenin ataerkilliğe etkisi, F3-Modernleşmenin evlilik ve aile algısına etkisi, F4-Modernleşmenin aile ve aile değerlerine etkisi alt boyut puanlarının ebeveynlerin medeni durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir ($p<0.05$).

Elde ettiğimiz veriler doğrultusunda ebeveyn medeni durumunun katılımcılar üzerinde etkili olduğu belirlenmiştir. İlk olarak ebeveyn medeni durumu boşanmış ama birlikte yaşayan katılımcıların görüşlerinin ebeveynleri boşanmış olan katılımcıların görüşlerinden olumlu yönde farklılık gösterdiği saptanmıştır. Bu farklılıklar modernleşmenin cinsel özgürlüğe, kadın-erkek ilişkisine, eşcinselliğe, aldatma oranının artışına etkisi hususunda belirlenmiştir. Ebeveyn medeni durumları diğer şekillerde olan katılımcıların görüşleri ise ortak olarak belirlenmiştir. Farklılığın saptandığı bir diğer husus ise modernleşmeyle birlikte değişen aile yapısındaki erkek egemenliği yönündedir. Bu farklılık ise, ebeveynlerinden biri veya her ikisi de vefat eden katılımcılar ile ebeveynleri boşanmış ama birlikte yaşayan katılımcılar arasında belirlenmiştir. Ebeveynleri boşanmış ama birlikte yaşayan katılımcıların puanları daha olumlu yönde seyretmektedir. Modernleşmenin çocuk sayısına, cinsel özgürlüğün artmasına, aile kurumu algısına etkisinde de aynı zamanda farklılık belirlenmiştir. Farklılık, ebeveynleri boşanmış ama birlikte yaşayan katılımcıların görüşleri üzerinde tespit edilmiştir. Bu katılımcıların görüşleri ebeveynleri diğer medeni duruma sahip katılımcıların görüşlerinden daha olumlu yönde seyretmektedir. Son olarak ise aile kurumuna modernleşmenin etkisi ve aile değerlerinin çözülmeye başlaması hususunda da farklılık belirlenmiştir. Bu farklılık ebeveynleri biri veya her ikisi de vefat eden, boşanmamış ama ayrı yaşayan, boşanmış ama birlikte yaşayan katılımcılar arasında gözükmektedir. Ebeveynleri boşanmamış ama ayrı yaşayan katılımcıların görüşleri daha olumsuz yönde belirlenmiştir.

5.5. Tanımlayıcı İstatistikler

Tablo 5.5.1 Katılımcıların Aile Ve Modernleşme İle Görüşlerine Ait Toplam Puanlarının Tanımlayıcı İstatistikleri

Boyut	\bar{X}	SS	Min	Max
Aile	102.85	10.34	70.0	125.0

Modernleşme	60.96	9.48	39.0	86.0
-------------	-------	------	------	------

\bar{X} :Aritmetik ortalama, **SS**:Standart Sapma, **Min**:Minimum, **Max**:Maksimum

Tablo 5.5.1’de katılımcıların aile ve modernleşme ile ilgili görüşlerine ait toplam puanlarının tanımlayıcı istatistikleri değerleri gösterilmektedir.

Tanımlayıcı istatistik bulguları incelendiğinde, aile ile ilgili görüşlere ait toplam puanın ortalaması 102.85 ± 10.34 (Min –Max: 70.0-125.0) olarak bulunmaktadır.

Katılımcıların modernleşme ile ilgili görüşlerine ait toplam puan ortalamasının ise 60.96 ± 9.48 (Min –Max: 39.0-86.0) olarak bulunmaktadır.

Tablo 5.5.1.1 Katılımcıların Aile İle Görüşlerine Ait Alt Boyut Puanlarının Tanımlayıcı İstatistikleri

Boyut	\bar{X}	SS	Min	Max
F1	26.79	4.80	11.0	34.0
F2	21.1	5.67	8.0	33.0
F3	17.4	4.19	8.0	27.0
F4	14.97	3.73	5.0	23.0
F5	6.65	2.12	3.0	13.0
F6	4.39	1.53	2.0	9.0

\bar{X} :Aritmetik ortalama, **SS**:Standart Sapma, **Min**:Minimum, **Max**:Maksimum

Tablo 5.5.1.1’de katılımcıların aile ile ilgili görüşlerine ait alt boyut puanlarının tanımlayıcı istatistikleri değerleri gösterilmektedir.

Tanımlayıcı istatistik bulguları incelendiğinde, F1-Evlilik öncesi ilişki yaşama tarzı, alt boyutuna ait toplam puanın ortalaması 26.79 ± 4.80 (Min –Max: 11.0-34.0), F2-Eş seçiminde kriterler, alt boyutuna ait toplam puanın ortalaması 21.1 ± 5.67 (Min –Max: 8.0-33.0), F3-Eş seçiminde çevresel faktörler, alt boyutuna ait toplam puanın ortalaması 17.4 ± 4.19 (Min –Max: 8.0-27.0), F4-Evlilikte eğitim ve din etkisi, alt boyutuna ait toplam puanın ortalaması 14.97 ± 3.73 (Min –Max: 5.0-23.0), F5-Evlilik kararında sosyal baskı, alt boyutuna ait toplam puanın ortalaması 6.65 ± 2.12 (Min –Max: 3.0-13.0), F6-Evliliğe geleneksel ve modern bakış, alt boyutuna ait toplam puanın ortalaması 4.39 ± 1.53 (Min –Max: 2.0-9.0) olarak bulunmaktadır.

Tablo 5.5.1.2 Katılımcıların Modernleşme İle Görüşlerine Ait Alt Boyut Puanlarının Tanımlayıcı İstatistikleri

Boyut	\bar{X}	SS	Min	Max
F1	28.10	6.58	13.0	43.0
F2	7.23	1.70	2.0	10.0
F3	14.73	2.94	6.0	20.0
F4	6.98	1.71	2.0	10.0

\bar{X} :Aritmetik ortalama, **SS**:Standart Sapma, **Min**:Minimum, **Max**:Maksimum

Tablo 5.5.1.2'de katılımcıların modernleşme ile ilgili görüşlerine ait alt boyut puanlarının tanımlayıcı istatistikleri değerleri gösterilmektedir.

Tanımlayıcı istatistik bulguları incelendiğinde, F1-Modernleşmenin ilişki formlarına etkisi, alt boyutuna ait toplam puanın ortalaması 28.10 ± 6.58 (Min –Max: 13.0-43.0), F2-Modernleşmenin ataerkilliğe etkisi, alt boyutuna ait toplam puanın ortalaması 7.23 ± 1.70 (Min –Max: 2.0-10.0), F3-Modernleşmenin evlilik ve aile algısına etkisi, alt boyutuna ait toplam puanın ortalaması 14.73 ± 2.94 (Min –Max: 6.0-20.0), F3-Modernleşmenin evlilik ve aile algısına etkisi, alt boyutuna ait toplam puanın ortalaması 6.98 ± 1.71 (Min –Max: 2.0-10.0) olarak bulunmaktadır.

Tablo 5.5.1.3 Katılımcıların Aile İle Görüşleri Ve Modernleşme İle Görüşlerinin Toplam Puanları Arasındaki İlişkiye Ait Dağılım

Boyut	Aile	Modernleşme
Aile	1	1
Modernleşme	$r=0.330$ $p=0.000$	

Tablo 5.5.1.3'de katılımcıların aile ile ve modernleşme ile ilgili görüşlerinin toplam puanları arasındaki ilişkiyi gösteren Sperman korelasyon testi sonuçları verilmiştir.

Bireylerin, aile ve modernleşme ile ilgili görüşleri arasında istatistiksel olarak ($r=0.330$, $p<0.05$) pozitif yönlü ve orta derecede bir ilişki olduğu görülmektedir. Bu durumda da aile ve modernleşme arasında ilişki vardır temel hipotezimiz reddedilememiştir.

Aile kurumunun geçmişten günümüze kadar değişim ve dönüşüme uğradığı görülmektedir. Bu değişimin temeli incelendiği zaman çoğunlukla modernleşme

unsurunun etkisi, bu etki ile aile kurumunun değişim ve dönüşüme uğraması görülmektedir. Araştırma sonucu elde ettiğimiz bulgu da bu yönde olarak, modernleşme ve aile ile ilgili görüşler arasında ilişkinin varlığını onaylamaktadır.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Toplum yapısının çekirdeğini oluşturan aile, bireyleri ile birlikte o toplumun korunması, güçlendirilmesi ve refahının arttırılmasında önemli bir yere sahiptir. Değişen toplumsal koşullarla birlikte toplumun en temel birimi olan aile kurumu tanımı, yapısı, türleri ve işlevleri bakımından önemli bir değişim sürecinden geçmektedir. Tarihsel süreç içerisinde aile, özellikle kentleşme ve sanayileşme ile birlikte geleneksel geniş aile yapısından çekirdek aileye dönüşmekte, geleneksel akrabalık bağları zayıflamakta ve ailenin işlevleri farklılaşmaktadır. İşlevlerin bir kısmını diğer toplumsal kurumlara aktaran aile yapısı içerisinde boşanma, evlilik dışı doğum, tek ebeveynli aile yapıları, evlenmeksizin birlikte yaşamayı ya da bekâr kalmayı tercih edenlerin sayısı her geçen gün artmaktadır. Aile kurumunu devam ettirecek, toplumun örf ve adetlerini uygulayacak kesim olan gençlerin bu kurum hakkında görüş ve düşünceleri ailenin geleceği hakkında fikir sahibi olabilmemiz için önemlidir. Araştırmamızla birlikte gençlerin aile ve evlilik kurumuna tutum ve yaklaşımları, günümüz modernleşme unsurlarının bu yaklaşımlara etkisi açıklanmaya çalışılmıştır.

Araştırma, 2021-2022 eğitim-öğretim yılında Samsun ilinde öğrenim gören üniversite son sınıf öğrencilerine anket çalışması uygulanarak yapılmıştır. Ondokuz Mayıs Üniversitesi'nde İlahiyat, Tıp, Eğitim, Mühendislik, İİBF, Fen-Edebiyat fakültelerinde eğitim gören 358 kadın öğrenci, 333 erkek öğrencinin katılımlarıyla gerçekleştirilmiştir. Katılım sağlayan öğrencilerin ve ailelerinin öncelikle sosyo demografik özellikleri tespit edilmiştir. Elde edilen verilere göre katılımcılar, 24,57±1.35 yaş ortalamaları olan, %82,5 (570 kişi) son 10 yıldır ikamet ettikleri yerleri çoğunlukla kent olan, %75,1'inin (519 kişi) ailesi evli olan kişilerden oluşmaktadır. Aile ve evlilik kurumu üzerine görüş ve düşüncelerini belirlemek için katılımcılara bir takım sorular sorulmuş, elde edilen veriler SPSS 22 programı ile ölçülmüş ve yorumlanmıştır. Hipotezlerle ilgili elde edilen sonuçlara göre; katılımcıların aile ile

ilgili görüşleri; cinsiyetlerine, fakültelerine, ikamet yerlerine, anne eğitim seviyesine, ebeveynlerin medeni durumuna göre farklılaşmaktadır şeklindeki hipotezlerimiz reddedilememiştir ($p<0,05$). Aynı zamanda katılımcıların modernleşme ile ilgili görüşleri; fakültelerine, ikamet yerlerine, anne eğitim seviyesine, baba eğitim seviyesine, ebeveynlerin medeni durumuna göre farklılaşmaktadır şeklindeki hipotezlerimiz de reddedilememiştir ($p<0,05$). Araştırmamızın son hipotezi olan katılımcıların aile ile ilgili görüşleri ile modernleşme ile ilgili görüşleri arasında anlamlı düzeyde bir ilişki vardır şeklindeki hipotezimiz de reddedilememiştir ($r=0.330$, $p<0.05$). Bu durumda da aile ile ilgili görüşler ile modernleşme ile ilgili görüşleri arasında pozitif yönlü ve orta derecede bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Katılımcıların aile ile ilgili görüşleri baba eğitim seviyesine göre farklılaşmaktadır, katılımcıların modernleşme ile ilgili görüşleri cinsiyete göre farklılaşmaktadır hipotezlerimiz ise reddedilmiştir ($p>0,05$).

Elde edilen veriler doğrultusunda erkeklerin ilişkide ve eş seçiminde daha muhafazakâr tutum sergilediği, kadınların ise ilişkiye daha duygusal boyutta yaklaştığı sonucuna ulaşılmıştır. Çevredeki sağlıklı aile örneklerinin kadınların aile kurmanın gereksiz olduğunu düşünmesine sebebiyet verdiği de araştırma sonucu elde ettiğimiz bir bulgudur. Her iki kesimin görüşlerinin ortak olduğu husus ise özellikle dinin önemi konusunda belirlenmiştir. Fakülteler bağlamında ise katılımcılar, evlilik öncesi birlikte yaşamaya daha fazla katılım sağlayarak, aile kurmanın gereksiz olduğunu belirtmişlerdir. Yerleşim yeri bağlamında evlilik öncesi yaşanan ilişki tarzına; flört, birlikte yaşama gibi durumlara verilen cevaplarda ikamet yerine göre farklılık tespit edilmiş ve köy kökenli katılım sağlayan öğrencilerin ilişkilerinde daha geleneksel tutum sergilediği tespit edilmiştir. Anne eğitim düzeyi yönünden ise annesi okur-yazar olmayan kişilerin ilişkide daha geleneksel tutum takındığını araştırma sonucu elde ettiğimiz veriler doğrultusunda söyleyebiliriz. Katılımcıların aile ile görüşlerinin baba eğitim durumuna göre farklılık göstermediği ise elde ettiğimiz bir diğer bulgudur. Ebeveyn medeni durumu açısından ise, anne-baba evliliğinde sorun olan katılımcıların ailelerinin yaşadıkları hayat şekline etkilendiğini ve kendi ilişki tarzlarına da daha güvensiz ve tedbirli yaklaştıklarını söyleyebiliriz. Katılımcıların modernleşme ile ilgili görüşlerinde ise cinsiyete göre farklılığın olmadığı saptanmıştır. Fakülteler bağlamında katılımcıların görüşlerinin ortak olduğu hususlar ise, modernleşmenin aile kurumu algısını değiştirerek eş seçimi, aile değerlerinin çözülmesi, aile içi birey sayısı

ve cinsel özgürlüğün artması yönündedir. Elde ettiğimiz veriler doğrultusunda, katılımcıların görüşlerinin modernleşmenin aile kurumunu zayıflatması, eş seçiminin değişmesi, kadının konumunun güçlenmesi gibi konularda yerleşim yeri bağlamında da farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır. Katılımcıların görüşlerinin olumlu yönde farklılık gösterdiği husus ise anne eğitim düzeyi yüksek (lisans/lisansüstü) olan katılımcıların modernleşmenin eş seçiminde seçiciliğe, cinsel özgürlüğe, aile kurumunun algılanış biçimine katılımları yönünde belirlenmiştir. Katılımcıların anne eğitim durumu üzerinden görüşleri incelendiği zaman eğitim türünün (okur-yazar olmayan, lisans/lisansüstü) bir birinden oldukça farklı olmasının önemli bir belirleyici etken olmaması sonucuna da ulaşılmıştır. Baba eğitim düzeyi dikkate alındığında, baba eğitim düzeyi daha düşük olan katılımcıların modernleşmenin aile kurumunu zayıflatması yönünde olumlu katılımlarda buldukları araştırma sonucu saptanmış bir diğer husustur. Aynı zamanda ebeveyn medeni durumunun da katılımcıların görüşleri üzerinde belirleyici bir etkiye sahip olduğu ve farklılık gösterdiği de elde ettiğimiz bir diğer bulgudur.

Dünümüz, bugünümüz ve geleceğimiz için önemli olan aile kurumunun korunması, devamlılığının sağlanması oldukça önemli bir husustur. Kişisel alanda önemli dönüşümlerin gerçekleştirildiğine tanık olduğumuz günümüzde, sosyal, kültürel, politik ve ekonomik dinamikler ve söz konusu bu dinamiklerin işleyiş süreçlerinin, kamusal alan ve dolayısıyla özel alan üzerindeki dönüştürücü etkileri, ailenin geleceğine ilişkin derin sorgulamaların zeminini oluşturmaktadır. Hem tarihsel süreç içerisindeki gelişmeler, hem de küreselleşme sürecinin etkili olduğu koşullar dikkate alınarak, cinsellik ve aşkın yapısında, önemli anlam farklılaşmalarının yaşandığı ve söz konusu bu farklılaşmaların yeni aile tiplerinin ve yeni ilişki biçimlerinin ortaya çıkmasında etkili olduğu ve olacağı öngörülebilir. Aile ve evlilik kurumunun devamını sağlayacak gençlerin, maddi ve manevi olarak desteklenmesi, gençlerin evliliğe teşvik edilmesi, aile odaklı politikaların geliştirilmesi toplumsal yapı ve işlevlerinin devamı açısından oldukça önemlidir. Bunların dışında evlilik öncesi aile seminerlerinin verilmesi, danışmanlıkların artırılması, evliliğin maddi külfetlerini kolaylayıcı tedbirlerin planlanması ve medya (dizi/film/reklam vb.) denetiminin gerekliliği de bir diğer önerileridir. Topluma sağlıklı ve faydalı bireyler yetiştiren ailenin gelecekte de devamlılığını sağlayabilmesi için onun bugün geçirdiği değişiklikleri, değişikliklere neden olan unsurları bilmek, çözüm üretmek oldukça

önemli bir husustur. Bu çalışmanın, içeriğinde detaylı tartışmalarda da ifade edildiği gibi, bahsi geçen sürecin daha iyi anlaşılması noktasında mütevazı bir katkı sağlaması ümit edilmektedir.

KAYNAKÇA

- Adak, N. (2011). *Kuramlara Sosyolojik Bakış, Toplumun Temel Yapı Taşı Aile*. (Editör: Sevinç Güçlü), İstanbul: Sosyoloji Dizisi 8, 29-60.
- Adak, N. (2012). *Değişen Toplumda Değişen Aile* (1. Baskı). Ankara: Siyasal Kitabevi
- Adak, N. (2016). Evlilik veya Evlilik Dışı Birlikte Yaşama: Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma. *Sosyoloji Dergisi*, Armağan Sayısı, 21-40.
- Adak, N. (2018). *Değişen Toplumda Değişen Aile* (3. Baskı). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Akdoğan, A. (2002). Geleneksel Geniş Aileden Modern Çekirdek Aileye Geçişte Dini Hayattaki Değişim, *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 9/9, 27-72.
- Akoğlu AÖ, Küçükkaragöz, H. (2018). *A Research on the Reasons of Divorce and Difficulties Encountered Following Divorce: A Case Study in İzmir*, Toplum ve Sosyal Hizmet. 29(1): 154.
- Akın, M. H. (2011). *Toplumsallaşma Sözlüğü*. Konya: Çizgi Kitabevi Yayınları.
- Alkan, A. (1991). Apartman ve Aile, *Türk Aile Ansiklopedi Dergisi*, 4, 126-130.
- Altunek, N. S. (2001). Türkiye Üzerine Yapılmış Evlilik ve Akrabalık Araştırmalarını Bir Değerlendirmesi, *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 18 (2), 17-28.
- Altunel, İ. (1996). Gevrekli (Seydişehir-Konya) *Kasabası Düğünlerinde Gelin ve Güvey Motifi Üzerine Bazı Tespitler*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 80-85.
- Apaydın, H. ve Kirman, A.M. (2004). İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Eş Seçim Biçimleri ve Karşı Cinsle Arkadaşlık İlişkileri Üzerine Psiko-Sosyal Bir Yaklaşım: Kahramanmaraş Örneği, *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi / 4*, 97-119.
- Arıkan, Ç. (1996). *Halkın Boşanmaya İlişkin Tutumları Araştırması*, Ankara: T.C. Başbakanlık Aile ve Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları.
- Aries, P. (1962). *Centuries Of Childhood*, New York Vintage Books.
- Avcı, İ, A. (2015). *Aile Temelli Sağlık Yaklaşımı*, Ankara: Akademisyen Tıp Kitabevi.
- Atalay, İ. (2004). *Doğa Bilimleri Sözlüğü*, İzmir: Meta Basımevi.
- Atabek, E. (2010). *Kışkırtılmış Erkeklik Bastırılmış Kadınlık*, İstanbul: Cumhuriyet Kitapları.
- Bacanlı, H. (2001). Eş Seçimi Tercihleri. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2 (15), 7-16.
- Barclay, H. (2014). *Efendisiz Halklar*, (Çeviren: Zarife Biliz), İstanbul: Sümer Yayıncılık.
- Bahar, H.İ. (2009). *Sosyoloji*, Ankara: Usak Yayınları.
- Baş, E. ve Cengiz, E. (2018). *Üniversite Öğrencilerinin Evlilik Ve Aileyi Anlamlandırma Biçimleri: Karadeniz Teknik Üniversitesi Örneği*. İmgelem, 2(2), 5-27.
- Balkanlıoğlu, M.A. (2012.) *Alevi-Sünni Evliliğinin Aile İlişkileri ile Çocuk Yetiştirme Üzerine Etkileri ve Sosyal Damgalama, Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Merkezi Dergisi*, 19, 163-182.

- Bayer, A. (2013). Değişen Toplumsal Yapıda Aile, *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 4(8), 101-129.
- Bidwell Millar, L. D. ve Vander Mey, B. J. (2000). *Sociology of the Family: Investigating Family Issues*. Baston: Allyn& Bacon.
- Bilen M. (2004). *Sağlıklı İnsan İlişkileri*, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Bener, Ö., Günay, G. (2013). Gençlerin Evlilik ve Aile Yaşamına İlişkin Tutumları. *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 3(1), 1-16.
- Benokraitis, N. V. (2014). *Marriages & Families: Changes, Choices, And Constraints*. Boston: Pearson.
- Burger, J.M. (2006). *Kişilik*. (Çev. Sarioğlu, İ.D.E.). İstanbul: Kaktüs Yayınları.
- Buss, D.M., Barnes, M. (1986). Preferences in Human Mate Selection. *Journal of Personality and Social Psychology*, 50(3), 559-570.
- Buss, D. M., Greiling, H. (1999). Adaptive Individual Differences. *Journal of Personality*, 67, 209-243.
- Can, İ. (2013). *Ailenin Tarihsel Gelişimi: Dünü, Bugünü ve Yarını*, Sistematik Aile Sosyolojisi, (Editör: Mustafa Aydın), Konya: Çizgi Kitabevi.
- Canatan, K., ve Yıldırım, E. (2011). *Aile Sosyolojisi*, İstanbul: Açılım Kitap Yayınları.
- Canel, A. (2012). *Family Life-Skills*. İstanbul: Nakış Yayınevi.
- Carroll, J. S., Willoughby, B., Badger, S., Nelson, L. J., Barry, C. M., Madsen, S. (2007). So Close Yet So Far Away: The Impact of Varying Marital Horizons on Emerging Adulthood. *Journal of Adolescent Research*, 22(3), 219-247.
- Çalışkan, Z., Taşhan, T.S., Orhan, İ., ve Nacar, G. (2015). Partneri Olan ve Olmayan Üniversite Öğrencilerinin Eş Seçimi Tercihlerinin Karşılaştırılması, *İnönü Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 4 (1), 6-10.
- Çakır, S. (2011). Türkiye’de Göç, Kentleşme/Gecekondu Sorunu ve Üretilen Politikalar. *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 23, 209-222.
- Çerik, Ş. (2002). *Ailelerin Gençlere Karşı Tutumları Ve Gençlerin Ailelerinin Tutumlarını Algılayışlarına Yönelik Üniversite Gençliği Üzerinde Bir Araştırma*, Y.T.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümü, Araştırma Makalesi. 2(1), 1-14.
- Çetin, F. Ç., Pehlivan Türk, B., Ünal, F., Uslu, R., İşeri, E., ve Türkbay, T. (2008). *Çocuk ve Ergen Psikiyatrisi Temel Kitabı*. Birinci Baskı, Ankara: Hekimler Yayın Birliği.
- Çuhacı, A. (2007). Ulrich Beck’in Risk Toplumu Kuramı, *Sosyoloji Dergisi*, 3, 129-157.
- Dikeçligil, F. (2012). Aileye Dair Kabullerin Ezber Bozumu, *Muhafazakâr Düşünce Dergisi*, 8 (31), 21-52.
- Denstad, F.Y. (2014). *Gençlik Politikaları Kılavuzu: Ulusal Gençlik Stratejisi Nasıl Geliştirilir?* (Çev. Hale Akay). İstanbul Bilgi Üniversitesi Şebeke Gençlerin Katılım Projesi Kitapları No:1, İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Doğan, İ. (1996). *Sosyoloji-Kavramlar ve Sorunlar*, İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Doğan, İ. (2016). *Türk Aile Sosyolojisi, Tarih-Gelecek-Modern Zamanlar*, Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Engels, F. (2010). *Ailenin, Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökeni*, Çeviren: Hasan İlhan, Ankara: Alter Yayıncılık.

- Er, T. (1997). *Ürgüp ve Çevresi Evlenme Adetlerinde Meydana Gelen Sosyal ve Kültürel Değişmeler*, V. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Bildirileri (Gelenek-Görenek-İnançlar Seksiyonu), Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 191-202.
- Erden, M. (1998). *Eğitimde Program Değerlendirme* (3. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Erişti, A (2010). *Bağlanma Stilleri, Kişilik Özellikleri ve Evlilik Uyumu Arasındaki İlişki*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Fiske, J. (2015). *İletişim Çalışmalarına Giriş*, (Çeviren: Süleyman İrvan), Ankara: Pharmakon Yayınevi.
- Frones, I. (1994). *Dimensions of Childhood*, in J. Qvortrup, M. Bardy, G. Sgritta and H. Wintersberger (eds) *Childhood Matters. Social Theory, Practice and Politics*, 145–75.
- Geniş, M., Toker, B., ve Şakiroğlu, M. (2019). Boşanmanın Çocuklara Etkisi, Çocuğa Söylenmesi ve Ebeveyn Yabancılaşması: Derleme Çalışması, *Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 2019: 3(3), 190-199.
- Gökçe, B. (1990). *Aile ve Aile Tipleri Üzerine Bir İnceleme, Aile Yazıları I-Temel Kavramlar, Yapı ve Tarihi Süreç*, Ankara: T.C. Başbakanlığı Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları.
- Günay, G., ve Bener, Ö. (2011). Kadınların Toplumsal Cinsiyet Rollerini Çerçevesinde Aile İçi Yaşamı Algılama Biçimleri, *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 153/153: 157-171.
- Güneş, F. (2018). *Aile Sosyolojisi*, Eskişehir: T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını.
- Güler, D. ve Ulutak, N., (1992). Aile Kavramının Tarihsel Gelişimi ve Türk Toplum Yaşantısında Aile, *Kurgu Dergisi*, 11(1), 51-76.
- Güleç, G. (2012). Aile ve Evlilik. Ç. Yenilmez (Ed.), *Aile Yapısı ve İlişkileri*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları, 62-79.
- Güllü, A. (2018). Üniversite Öğrencilerinin Eşten Beklentilerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi, *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 16(1), 42-57.
- Güloğlu, M. F. (2019). *Aileyi Yeniden Tanımlamak: Değişimler ve Süreklilikler*. Toplumsal Değişim, 1, 47–78.
- Gürses, A.S. (2021). *Üniversite Öğrencilerinin Evlilik Algısı*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Hartman, SJ. Harris, O.J. (1994). The Role of Parental Influence in Leadership, *Journal of Social Psychology*, Vol. 132(2), 153-167.
- Hartmann, H. (1981). *The Family As The Locas Of Gender, Class And Political Struggle: The Example Of House Work*, *Signs*, 6, 3, 366-394.
- Hetherington, E. M., Parke, R. D., Gauvain, M., & Locke, V. O. (2006). *Expanding the Social World: Peers and Friends*. *Child Psychology: A Contemporary Viewpoint* (pp.506-545). Boston: McGraw-Hill.
- Hyman, H. H. (1973-1974). *Mass Communication and Socialization*. *Public Opinion Quarterly*, 37(4), 524–540.
- İbraimoğlu D. (2004). *Evlilikte Doğru Seçim Ailede Mutluluk*, İstanbul: Hayat Yayınları.
- İçli, G. (1997). Aile Araştırmalarında Yöntem ve Yaklaşım, *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3, 59-68.

- İçli, G. (2002). Türk Modernleşme Sürecinin Günümüzdeki Yönelimi, *C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, 26(2): 245-254.
- Jones, GD., Nelson, ES (1997). Expectations Of Marriage Among College Students From İntact And Non-İntact Homes. *Journal of Divorce & Remarriage*, 26(1-2), 171-189.
- Karan, C. (2020). Modern Ailenin Çıkmazları ve İslam Ailesi, *Trabzon Üniversitesi İlahiyat Akademi Dergisi*, 11, 125-158.
- Kasapkar, A. ve Kasapkar, B. (2014). 20-30 Yaş Bekâr Erkeklerin Eş Seçimine Yönelik Tutumları Ve Eşten Beklentilerin Bazı Demografik Değişkenler Açısından İncelenmesi, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(34), 792-800.
- Kasapoğlu, M.A (2018). *Aile Sosyolojisi*, Eskişehir: T.C. Anadolu Üniversitesi.
- Karney, B., Brandbury, T. (1997). Neucism, Manital İnteraction, and the Trajectory of Marital Satisfaction, *Journal of Personality and Social Psychology*, 75(5), 1075-1092.
- Karney, B., Brandbury, T. (1995). The Longitudinal Course Of Marital Quality And Stability: A Review Of Theory, Method, And Research, *Journal of Personality and Social Psychology*, 118(1):3-34.
- Karlı, E. (2019). Modernleşme Sürecinde Çözülen Aile Yapısı ve Kadının Yeniden İnşası, *Uluslararası Hukuk ve Sosyal Bilim Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 1-14
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1985). *İnsan ve İnsanlar: Sosyal Psikolojiye Giriş*, İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş.
- Keklik, İ. (2011). Mate Selection Preferences of Tukiş University Students. *Eurasian Journal of Educational Research*, 44, 129-148.
- Keldal G. (2021). Evliliğe Bakış Açısı ve Evlilikten Beklentiler, *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 30(1), 1-10.
- Keskin, E. (2016). Kentleşme Sürecinde Ailenin Değişimi: Bursa'da Bir Alan Araştırması, *Paradoks Ekonomi Sosyoloji ve Politika Dergisi*, 11, 158-189.
- Kiesler, D. J. (1983). The 1982 İnterpersonal Circle: A Taxonomy for Complementarity in Human Transactions. *Psychological Review*, 90, 185-214.
- Kır, İ. (2011). Toplumsal Bir Kurum Olarak Ailenin İşlevleri, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 10 (36), 381-404.
- KIR, İbrahim, (2010). *Eğitimin Toplumsal Temelleri, Eğitim Bilimine Giriş*, İstanbul: İdeal Kültür Yayıncılık.
- Kızıldağ, S. ve Şahin, İ. (2018). Çiftler Evliliklerini Nasıl Algılıyorlar?. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 47(2), 667-693.
- Kızılcılık, S., Erjem, Y. (1996). *Açıklamalı Sosyoloji Sözlüğü*, İzmir: Saray Kitabevleri.
- Korkulu, A. (2019). *Anne Baba Tutumunun Eş Seçiminde Sınırlandırıcı İnançlar ile İlişki*.Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Korunur R., Taştan N. (2020). Üniversite Öğrencilerinin Eş seçimi Kriterlerinin Kişilik Özellikleri ile İlişkinin İncelenmesi, *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi (KÜSBD)*, 10(2), 313-322.
- Koçyigit, M., ve Kalkan, M. (2016). Social İnterest and Future-Time Orientation in Romantic Relationships. *Journal of Educational Sciences and Psychology*, 6(2), 53-57.
- Koroğlu, T. (2013). *Üniversite Gençliğinin Evlilik, Aile ve Boşanma Konusundaki Düşünce ve Görüşleri Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma: Karabük Üniversitesi Örneği*,

Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karabük.

- Kurt, H. (2004). Türkiye'de Kent-Köy ve Kentli-Köylü Algısı Üzerine Bir Araştırma, *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3 (6), 1-30.
- Kuzgun, Y. (1973). Ana-Baba Tutumlarının Bireyin Kendini Gerçekleştirme Düzeyine Etkisi, *Hacettepe Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 5(1), 57-70.
- Knox, D. ve Schacht, C. (2008). *Choices in Relationships: An Introduction to Marriage and the Family*, Wadsworth: Cengage Learning.
- Lüküslü, D. (2009). *Türkiye 'de Gençlik Miti: 1980 Sonrası Türkiye Gençliği*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Marshall, G. (1999). *Sosyoloji Sözlüğü*, Çevirenler; Osman Akınbay; Derya Kömürcü, Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Marx, K. (2004). *Grundrisse*, Karl Marx Felsefe Yazıları. İstanbul: Hil Yayınları.
- Marx, K. (2004a). *Kapital*, 7. Baskı, Çev. A. Bilgi, Ankara: Sol Yayınları.
- Marx, K. (2009). *Kapital Kapitalist Üretim Eleştirel Bir Tahlili*, (9.b., Cilt I). Çev. A. Bilgili, Ankara: Sol Yayınları.
- McCrea, R. R. ve Costa, P. T. (2003). *Personality in Adulthood*. New York: Guilford Press.
- Morgan, L.H. (1998). *Eski Toplum*, Çeviren: Ünsal Oskay, İstanbul: Payel Yayınları.
- Morgan, T. Clifford (1991). *Psikolojiye Giriş*, çev. Hüsnü Arıcı ve diğ., Sekizinci Basım, Ankara: H.Ü. Psikoloji Bölümü Yayınları.
- North, M.S. and Fiske, S.T. (2015). *Modern Attitudes Toward Older Adults in the Aging World: A Cross-Cultural Meta-Analysis*. *Psychological Bulletin*, 141, 993-1021.
- Osborne, C., Manning, W. D., ve Smock, P. J. (2007). Married and Cohabiting Parents' Relationship Stability: A Focus on Race And Ethnicity, *Journal of Marriage and Family*, 69(5), 1345-1366.
- Özaydınlık, Ş. (2014). *Evlü Çiftlerin Evlilik Uyumu İle Kişilik Özellikleri ve Romantik İlişkilerindeki Sosyal İlginin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, , İstanbul.
- Özey, R. (2001). *Çevre Sorunları*. İstanbul: Aktif Yayınevi.
- Özkan, S., ve Gültepe M. (2017). Bir İletişim Biçimi Olarak Evliliğin Kültürel, Siyasi ve Ekonomik Unsurları (Giresun Örneği), *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 4(1), 25-44.
- Özkalp, E. (2011). *Sosyolojiye Giriş*, Ekin yayınları, Bursa.
- Özgüven, İ. E., (2001). *Ailede İletişim ve Yaşam*, PDREM Yayınları, Ankara.
- Poster, M. (1989). *Eleştirel Aile Kuramı*, Çeviren; Hüseyin Tapınç. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Reed, E. (1994). *Kadının Evrimi I*, Çeviren; Şemsa Yeğin, İstanbul: Payel Yayınları.
- Reed, E. (1995). *Kadının Evrimi II*, Çeviren; Şemsa Yeğin, İstanbul: Payel Yayınları.
- Sarı, Ö. (2013). *Aile Kurumu ve Ailenin Tanımı*. Sistematik Aile Sosyolojisi, Konya: Çizgi Kitabevi.
- Sayın, Ö. (2020). *Aile Sosyolojisi*, Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- Sayın, Ö. (1990). *Aile Sosyolojisi-Ailenin Toplumdaki Yeri*, İzmir Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.

- Schopenhauer, A. (2018). *Aşkın Metafiziği*. İstanbul: İlgi Kültür Sanat Yayıncılık.
- SEKAM. (2016). *Türkiye'de Gençlik, Gençliğin Özellikleri, Sorunları, Kimlikleri ve Beklentileri*, İstanbul: SEKAM Yayınları.
- Sezal İ. (2003) *Sosyolojiye Giriş*, 3. Baskı, Ankara: Martı Kitabevi Yayınları.
- Sezen, L. (2005). Türkiye'de Evlenme Biçimleri, *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*. Erzurum, 185-195.
- Süleymanov, A. (2009). Çağdaş Türk Toplumlarında Aile ve Evlilik İlişkileri. *Aile ve Toplum, Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 17(17), 7-17.
- Şanlı, D. (2007). *Annelerin Çocuk Yetiştirme Tutumlarını Etkileyen Etmenlerin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Şenol, D., ve Kaya, H. E. (2018). *Toplumsal Cinsiyet Sosyolojisi*, İstanbul: Lisans Yayıncılık.
- Şentürk, Ü. (2006). *Parçalanmış Aile Çocuklarının Eğitimdeki Başarı/Başarısızlık Durumu (Malatya Örneği)*, Sosyal Politika Çalışmaları, 7(29), 105-126.
- Şentürk, D. Z. (2019). Sosyal Medyanın Boşanmaya Etkileri, *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi (ASEAD)*, 548-555.
- Şişman, B. (2018). *Çağdaş Kentin Düğün Algısı ve Düğün Organizasyon Şirketleri*, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Tekdemir, V. (2021). *Dinin Eşler Arası İlişkiler Üzerine Etkisi: Dindar Evli Çiftlerin Algısı Üzerine Nitel Bir Araştırma*, Yayınlanmış Doktora Tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Tezcan, M. (1997). *Eğitim Sosyolojisi*, 11.baskı, Ankara: Zirve Ofset.
- Tosun, K. (1987). *İşletme Yönetimi*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayını.
- Topal, M. (2020). *Modernleşme Bağlamında Türkiye'de Ailenin Dönüşümü*, Uluslararası Aile Sempozyumu, Bildiriler Kitabı I Cilt, Sinop Üniversitesi Yayınları, 381-398.
- Tunç, S. (2019). *Üniversite Öğrencilerinin Aile Aidiyeti, Evlilik Beklentileri ve Evlilik Tutumları Arasındaki İlişki*, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Arel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Ünal, Ş. (2021). *Üniversite Öğrencilerinin Aile Kurumu Ve Değerleri Hakkındaki Yaklaşımları: Afyon Kocatepe Üniversitesi Örneği*, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.
- Yalçın, A. F. (2010). *Genç Yetişkinlerin Çocuk Yetiştirme Tutumları İle Algıladıkları Ana-Baba Davranışları Arasındaki İlişki*, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Yazgan, İnanç, B., ve Yerlikaya, E. (2012). *Kişilik Kuramları*, Ankara: Pegem Akademi.
- Yıldırım, İ. (2007). Üniversite Öğrencilerinin Eş Seçme Kriterleri. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi* 3 (27), 15-30.
- Wilcox, W. B., Nock, S. L. (2007). *Her Marriage After The Revolutions*, Sociological Forum, 22, 104–111.
- Williams, S., Heery, E. and Abbott, B. (2010). *Mediating Equality at Work Through Civil Society Organisations*, Equality, Diversity and Inclusion, 29(6), 627-638.

EKLER

Anket Formu

BİLGİ FORMU

Gençlerin Evliliğe ve Aile Kurumuna Yaklaşımlarını inceleyeceğimiz bir araştırma için katılımınıza ihtiyaç duyulmaktadır. Vereceğiniz cevaplar gizli kalacak ve değerlendirilmesi toplu halde yapılacaktır. Katılımınız için şimdiden teşekkür ederiz. **Türkan BAĞIRZADE**

1. **Cinsiyetiniz:** Kadın () Erkek ()
2. **Yaşınız:**
3. **Fakülteniz:** İlahiyat Fakültesi () Tıp Fakültesi () Eğitim Fakültesi ()
Mühendislik Fakültesi () İİBF () Fen Edebiyat Fakültesi ()
Diğer ()
4. **Annenizin eğitim durumu:** Okur-yazar değil () İlkokul () Ortaokul () Lise ()
Lisans ve Lisansüstü ()
5. **Babanızın eğitim durumu:** Okur-yazar değil () İlkokul () Ortaokul () Lise ()
Lisans ve Lisansüstü ()
6. **Anneniz kaç yaşında evlendi?** 18 ve altı () 19-25 () 25-30 () 30 ve üzeri ()
7. **Babanız kaç yaşında evlendi?** 18 ve altı () 19-25 () 25-30 () 30 ve üzeri ()
8. **Kardeş sayınız:** Tek çocuk () 2-4 () 5-7 () 8 ve üzeri ()
9. **Ailenizin aylık gelir aralığı:**
2.000 tl ve altı () 2.000 tl ve 3.500 tl arası () 3.500 tl ve 5.000 tl arası () 5.000 tl ve üzeri ()
10. **Son 10 yıldır yaşadığınız yer:** Kent () İlçe/Kasaba () Köy ()
11. **Anne-babanızın şu an ki medeni durumu:** Biri veya her ikisi de vefat etmiş durumda ()
Boşandı () Boşandı ama birlikte yaşıyor () Boşanmadı ama ayrı yaşıyor ()
Evli ()
12. **Evlenip aile kurmak sizin için öncelikle neyi ifade ediyor?**
Sorumluluk () Düzenli Hayat () Baskı () Psikolojik ve Fiziksel Şiddet ()
13. **Evliliği meydana getiren ana unsurları önem düzeyine göre sıralayınız. (1,2,3,4 şeklinde)**
Dini bir gereklilik/tavsiye olması () Biyolojik bir gereksinim olması ()
Psiko-sosyal birlikte yaşama ihtiyacı () Çevre baskısının olması ()

14. Evlenirken aşağıdaki nikâh türlerinden hangisini tercih edersiniz?

Sadece resmi nikâh () Sadece dini nikâh () Dini ve resmi nikâh birlikte ()

15. Eğer evlenmezseniz kiminle (kimlerle) yaşamak istersiniz?

Tek Başına () Arkadaşım () Sevgilimle () Ailemle () Diğer ()

16. Eğer evlenmeye karar verirsiniz, kaç yaşında evlenmeyi tercih edersiniz?

18 ve altı () 19-25 () 25-30 () 30 ve üzeri ()

17. Eğer çocuk sahibi olmaya karar verirsiniz, kaç yaşında çocuk sahibi olmayı düşünürsünüz?

18 ve altı () 19-25 () 25-30 () 30 ve üzeri ()

18. Kaç çocuk sahibi olmak istersiniz?

Çocuk sahibi olmak istemem () 1-2 () 3-4 () 5 ve üzeri ()

Aile ile İlgili Sorular	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1.Evlenip aile kurmak isterim.					
2.Evlilik ailenin temelini oluşturmak için gereklidir.					
3.Bekâr kalmaktan korkuyorum.					
4.Aile kurumunun yok olduğunu düşünüyorum.					
5.Kariyer planlaması yapmak yerine aile kurmayı tercih ederim.					
6.Aile kurduktan sonra da iş sahibi olunabileceğini düşünüyorum.					
7.Aşk evliliği yerine mantık evliliğini tercih ederim.					
8.Yabancı uyruklu birisiyle evlenmek isteyebilirim.					
9.Türkiye’de yerleşik örf ve adetler doğrultusunda evlenmeyi tercih ederim.					
10.Evlenip boşanmış birisiyle evlenmek isteyebilirim.					
11.Eş olarak seçeceğim kişinin gelir durumu aile kurma kararında etkilidir.					
12.Eşimin çalışması yerine evde çocuklara bakmasını isterim.					
13.Evlendikten sonra eşimin ailesiyle yaşayabilirim.					
14.Aile kurmaya karar verdiğimde sağlıklı evlilik ve çocuk yetiştirme konusundaki seminerlere katılırım.					
15.Gelecekte duyarlı bir ebeveyn olacağımı düşünüyorum.					
16.Aile içerisinde problemler olduğunda ya da bu problemler artış gösterdiğinde boşanma kararı alırım.					
17.Boşanma kararı almadan önce Aile Danışmanından destek alırım.					

18.Sahip olduğum çocuk sayısı boşanma kararımı etkiler.					
19.Eşimin başka biriyle beni aldatması benim için tek başına boşanma sebebi değildir.					
20.Boşandıktan sonra tekrar evlenmeyi olumlu karşılarım.					
21.Evlenmeden önce kişiler bir birilerini daha iyi tanımak için nikâhsız birlikte yaşayabilirler.					
22.Görücü usulü gerçekleşen evlilik daha sağlam temelli olur.					
23.İçinde bulunduğum toplumun aile kurma konusunda üzerimde baskı oluşturduğunu hissediyorum.					
24.Evlilik öncesi flört gereklidir.					
25.Evleneceğim kişiyi belirlerken ailemin fikirlerini önemserim.					
26.Evlilik dışı cinsel ilişkiye olumlu bakıyorum.					
27.İçinde bulunduğum dünyada aile kurmanın gereksiz olduğunu düşünüyorum.					
28.Evliliğe bakış açımda din önemli etkendir					
29.Kendi ailesinde psikolojik/fiziksel şiddet gören kişiler çıkış yolu olarak evliliği tercih etmektedir.					
30.Çevremde gördüğüm kötü aile örnekleri evliliğe bakış açımı olumsuz yönde etkilemektedir.					
31.Evleneceğim kişinin güzel/yakışıklı olması benim için önemlidir					
32.Sosyal medyadan tanışıp evlenmeye olumlu bakıyorum					
33.Evleneceğim kişinin dini inancının benimle aynı yönde/düzeyde olması gerekmektedir					
34.Evleneceğim kişinin siyasi görüşünün benimle aynı olması gerekmektedir					
35.Evleneceğim kişinin görüş ve benimkinden farklı inançlarına saygı duyarım					
Modernleşme ile İlgili Sorular	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1.Aile kurumunun zayıflamasının nedeni modernleşmedir.					
2.Modernleşme ile birlikte kişiler evlilikte daha seçici olmuştur.					
3.Modernleşme cinsel özgürlüğün artmasına neden olmuştur.					
4.Cinsel özgürlüğün artması, evlilik oranının azalmasına neden olmuştur.					
5.Modernleşme, çiftlerin çocuk sayısında kararlarını etkilemiştir.					
6.Modernleşmenin aile kurumuna etkisi olmamıştır.					

7.Modernleşme ile birlikte görücü usulü evlilik tercih eden bireylerin sayısı azalmıştır.					
8.Modernleşme ile birlikte kadın-erkek ilişkisi dönüşüme uğramıştır.					
9.Modernleşme ile birlikte kadın-erkek ilişkisi ticari ortaklığa dönüşmüştür.					
10.Modernleşme, bireylerin aile kurumu algısını değiştirmiştir.					
11.Modernleşme eşcinsel tercihlerin çoğalmasına neden olmuştur.					
12.Eşcinselliğin yaygınlaşması, aile kurumunu olumsuz etkilemiştir.					
13.Modernleşme ile birlikte aile değerleri (paylaşma,sadakat, yuva bilinci vb.) çözülmeye başlamıştır.					
14. Modernleşme aile yapısında var olan hane içi iktidar ilişkilerini değiştirerek erkek hegemonyasını sarsmıştır.					
15.Modernleşme komşuluk ve akrabalık gibi geleneksel ilişki formlarının zayıflamasına neden olmuştur.					
16.Modernleşme ile aile içinde alınan kararlarda kadının etkisi, konumu güçlenmiş, kadın hem aile içinde hem de toplumsal alanda daha etkin hale gelmiştir.					
17.Popüler kültürün etkisiyle yaygınlaşan bireysel yaşam tarzları, toplumsal değerler, haz ve özgürlük eksenli kurgulanan insani varoluş, ailenin direncini kırmakta, önemini azaltmaktadır.					
18.Modernleşme ile birlikte aldatma oranı artmıştır.					

Etik Kurul Kararı

ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER ARAŞTIRMALARI ETİK KURUL KARARLARI

KARAR TARİHİ	TOPLANTI SAYISI	KARAR SAYISI
28.05.2021	05	2021/468

KARAR NO:

2021-468

Üniversitemiz Lisansüstü Eğitim Enstitüsü öğrencisi Türkan BAĞIRZADE' nin Prof. Dr. Selim EREN danışmanlığında "Üniversite Öğrencilerinin Evlilik ve Aile Kurumuna Yaklaşımları (Ondokuz Mayıs Üniversitesi Son Sınıf Öğrencileri Örneği) isimli yüksek lisans tezine ilişkin anket çalışmasını içeren 13953 sayılı dilekçesi okunarak görüşüldü.

Üniversitemiz Lisansüstü Eğitim Enstitüsü öğrencisi Türkan BAĞIRZADE' nin Prof. Dr. Selim EREN danışmanlığında "Üniversite Öğrencilerinin Evlilik ve Aile Kurumuna Yaklaşımları (Ondokuz Mayıs Üniversitesi Öğrencileri Örneği) isimli yüksek lisans tezine ilişkin anket çalışmasının kabulüne oy birliği ile karar verildi.

ÖZ GEÇMİŞ

Türkan Bağırzade, ilkokul, ortaokul ve lise öğrenimini Bakü’de bitirdi. 2015 yılında Ondokuz Mayıs Üniversitesi’nde Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Lisans Bölümü’nü kazandı. Bölümünden, “Ebeveynlerin Çocukları İçin Duyduğu Suç Korkusu ve Aldıkları Önlemler” adlı sosyolojik araştırma projesinde yer alarak 2019 yılında mezun oldu. Aynı yıl Ondokuz Mayıs Üniversitesi’ne Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Sosyoloji Bölümü’ne yüksek lisans öğrencisi olarak kabul edildi.

İletişim Bilgileri:

ORCID ID : 0000-0001-9433-9440

Yayınlar:

1. Bağırzade, T. (2022) Modernleşmeyle Birlikte Değişen Aile Yapısı: Geleneksel Aileden Çekirdek Aileye Geçiş, Geostrategiya Dergisi, UOT: 316: 316.04